

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Державний Гімн України

*Музика М. Вербицького,
слова П. Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Ольга Волощенко
Олександра Козак
Ганна Остапенко

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 3 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

УДК 37.03:51:502:61:811.161.2(075.2)
В 68

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 07.01.2025 № 22)*

*За типовою освітньою програмою,
розробленою під керівництвом Шияна Р. Б.*

ОСВІТНІ ГАЛУЗІ

(Умовні позначення для вчителя)

Мовно-літературна

Технологічна

Математична

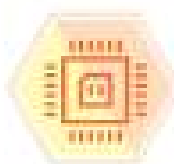
Соціальна і здоров'я-
збережувальна

Природнича

Громадянська
та історична

Інформатична

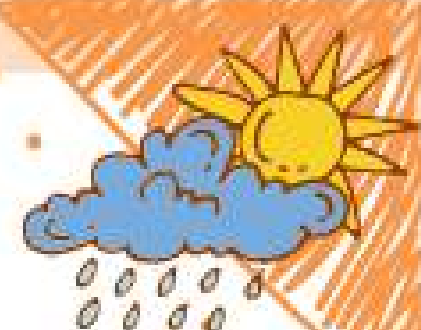
Волощенко О. В.

В 68 Я досліджую світ : підруч. для 3 кл. закл. загал.
серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 2 / О. В. Волощенко, О. П. Козак,
Г. С. Остапенко. — Київ : Світич, 2025. — 144 с. : іл.

УДК 37.03:51:502:61:811.161.2(075.2)

Електронний інтерактивний
додаток до підручника —
на сайті SvitDovkola.org/yds3

Любий третьокласнику! Люба третьокласнице!

У новому році у тебе новий підручник, з яким цікаво досліджувати світ. У ньому жевжики продовжують мандрівку Україною. Ти разом з ними подорожуватимеш, дивуватимешся, міркуватимеш, часом помилятимешся, але головне – дізнаєшся нове.

Став запитання і шукай на них відповіді, висувай гіпотези і здійснюй дослідження, читай, майструй! Ти відчуєш, що стаєш вправнішим / вправнішою, краще розумієш таємниці довколишнього світу, збагачуєш свої знання і набуваєш нових умінь.

На тебе чекають теми “Світ невідомий”, “Світ невидимий”, “Приховані можливості речей”, “Погода” та “Я – людина”.

Пригадай, що означають піктограми на сторінках підручника.

Прочитай самостійно.

Досліди.

Попрацюй у групі.

Зверни увагу.

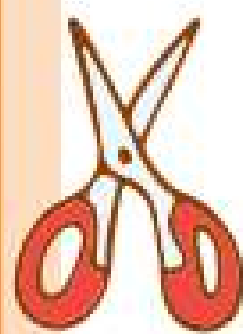
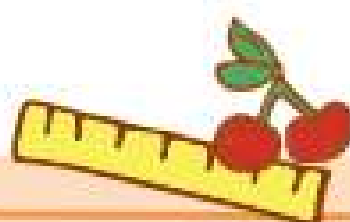
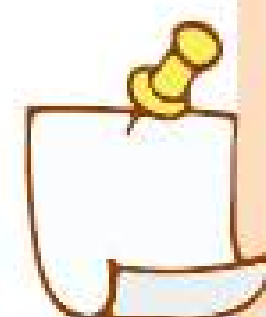
Прочитай комікс і поміркуй.

Зроби більше.

Уперед до нових вершин!

Авторки підручника

Тема 5

СВІТ НЕВІДОМИЙ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ⚙️ збагатиш свої знання про Луганську та Миколаївську області;
- ⚙️ розкриєш деякі таємниці невідомого світу;
- ⚙️ підготуєш проєкт про своїх пращурів;
- ⚙️ дізнаєшся, яка будова річки;
- ⚙️ дослідити, які голоси має вітер;
- ⚙️ дізнаєшся, як протидіяти телефонним шахраям;
- ⚙️ приготуєш разом з однокласниками та однокласницями медове печиво.

- ⚙️ Відповіді на які запитання шукають діти? Хто і що їм може допомогти?
- ⚙️ Хто з дітей насолоджується спілкуванням, а хто прагне усамітнитися? Із чого це видно?
- ⚙️ Хто спраглий до навчання, а кому хочеться перепочити? Як ти це зрозумів / зрозуміла?
- ⚙️ До кого в цьому класі тобі хотілося б приєднатися? Чому?
- ⚙️ Які поради ти можеш дати дітям, аби їхнє навчання було приємнішим?

Білий світ

Після пригоди з Хвацьком Однооком жевжики стали обачнішими. Щоб уникнути небезпечних зустрічей, але не оминати добрих чарівних істот, Номул наперед обстежував маршрут детектором чарівної сили.

Вулиці рясно засипало снігом. Брунька не могла на милуватися – усе довкола стало казково гарним. Люди, а особливо діти, раділи снігу та вигадували численні забави. Шкода, що жевжики не могли також погратися на снігу. Їм так хотілося...

Номул зітхав та супив брови. Така завірюха дуже ускладнювала керування жевжоходом та виконання завдання на Луганщині.

– Пузлику, відчиняй скриню! Подивімося, що тут треба знайти, – промовила Брунька.

– Порт у панелі показує щось схоже на камінчик... Може, це корисна копалина? – міркував Пузлик. – Схоже, у цьому регіоні є поклади чогось дуже потрібного людям.

– Так! Я знайшла – це вугілля! – додала Брунька.

Жевжики надягнули захисні скафандри та вийшли біля великого **терикону**. Він таємничо височів, присипаний снігом, наче цукровою пудрою. Перебираючи шматочки пустої породи, жевжики знайшли й блискучий шматочок вугілля. Друзі були задоволені.

☀ Які перепони трапилися жевжикам на шляху?

☀ Чому друзі не могли погратися на снігу? Що їм допомогло захиститися від снігопаду під час пошуку вугілля?

Чому дещо нам не відоме?

1. На Луганщині жевжики не раз бачили терикони. Чому, на твою думку, їх так багато в цьому регіоні?

2. Поряд з багатими родовищами залягає порожня порода. Пограйте в гру та поясніть, чому виникають терикони.

Правила гри “Невідомий поклад”

1. Складіть у мішечок цеглинки “Лего” двох кольорів на позначення вугілля та порожньої породи.
2. Не дивлячись, по черзі спробуйте витягнути “вугілля”.
3. Побудуйте з “вугілля” пічку, а з “порожньої породи” – терикони.

3. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

4. У перший день після канікул учні й учениці 3 класу ділилися враженнями. Назар розповів, що відкрив для себе те, що для нього раніше було невідомим – історію своєї родини.

Раніше я був маленьким і цим не цікавився.
Але тепер я хочу довідатися про своє коріння.

Моя мама майже не пам'ятає свою бабусю. А світлини не збереглися. Як я можу дізнатися невідоме?

☀ Як ти гадаєш, чому дещо нам не відоме? Розкажи.

5. Назар дізнався, що його прадідусь родом з Луганщини. Він доглядав коней на Деркульському кінному заводі, одному з найстаріших в Україні. Виклади зображення коней з деталей танграму.

6. Які риси мають бути притаманні людям, які піклуються про коней? Обґрунтуй свої міркування.

7. Назарів тато Іван Петрович розповів, що, доглядаючи коней, сповнюється енергії не тільки від спілкування з ними. Ще його надихають спогади про батька й діда, які опікувалися шляхетними тваринами і навчали його, тоді ще малого. Довідайся, чи є у твоїй родині справа, яку передають із покоління в покоління.
8. Підготуй індивідуальний проєкт про когось із відомих тобі пращурів. Скористайся планом.

Андрій Соловей

(1934-2000)

*Трагідусь
Луганська область.
с. Данилівка
Конюх*

- ☀ Ім'я та прізвище.
- ☀ Дата народження і смерті.
- ☀ Ким він / вона є тобі?
- ☀ Де жив / жила?
- ☀ Ким працював / працювала?

9. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

нації,

Без сім'ї

роду

нема

народу.

та свого

Як сприймати невідоме?

1. Учням та ученицям 3 класу запропонували взяти участь у Ярмарку добра. На обличчях дітей відобразилися різні емоції. Розпізнай та назви їх.

Чи були в тебе ситуації, які викликали подібні емоції? Як ти ними керував/керувала? Розкажи.

2. Зоряна запропонувала запросити до школи представницю благодійного фонду і взяти в неї інтерв'ю. Ось які відповіді почули від неї діти. Якими могли бути запитання? Сформулюй їх.

Це коли ми щось робимо і нічого не вимагаємо натомість.

Ми допомагаємо безпритульним і хворим тваринам.

Робити добро нескладно, головне – робити це щиро.

3. Ярмарок добра планують провести в останню п'ятницю січня. Розглянь календар і визнач, якого числа відбудеться захід.

Січень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

4. Микола разом із бабусею спекли для ярмарку імбирні пряники у вигляді тварин.

Утвори групи подібних між собою пряників. За якими ознаками ти це зробив / зробила?

5. Улянин брат Денис захоплюється **ТВІСТИНГОМ**. Під час майстер-класу на Ярмарку добра діти виготовили таких кумедних пташок.

Складіть та інсценізуйте діалог, який міг відбутися між цими іграшками.

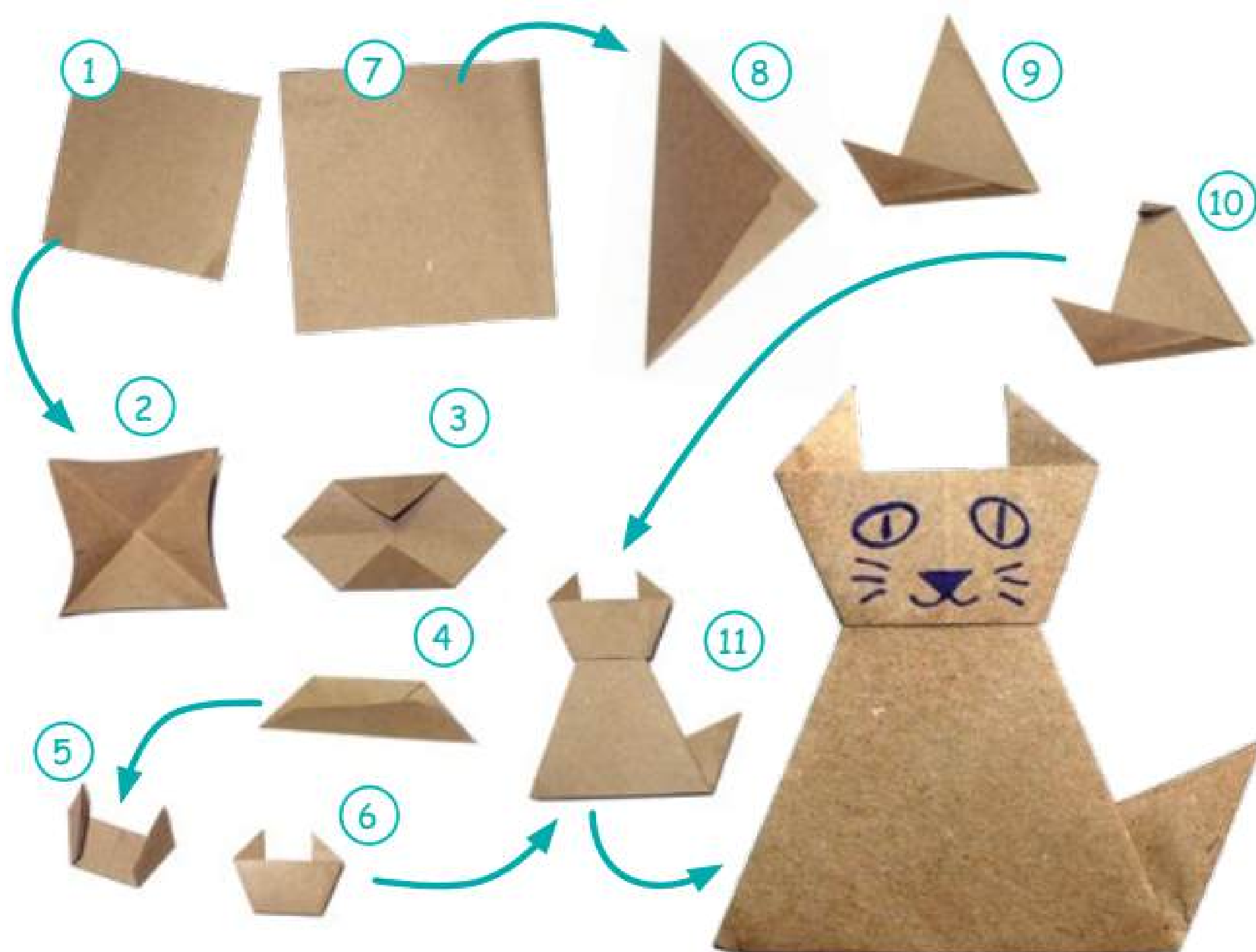
6. Тітка навчила Єву гри "Камінь, ножиці, папір", у яку любила грати з друзями в дитинстві. Довідайся правила і пограй у цю гру зі своїми однокласниками та однокласницями.

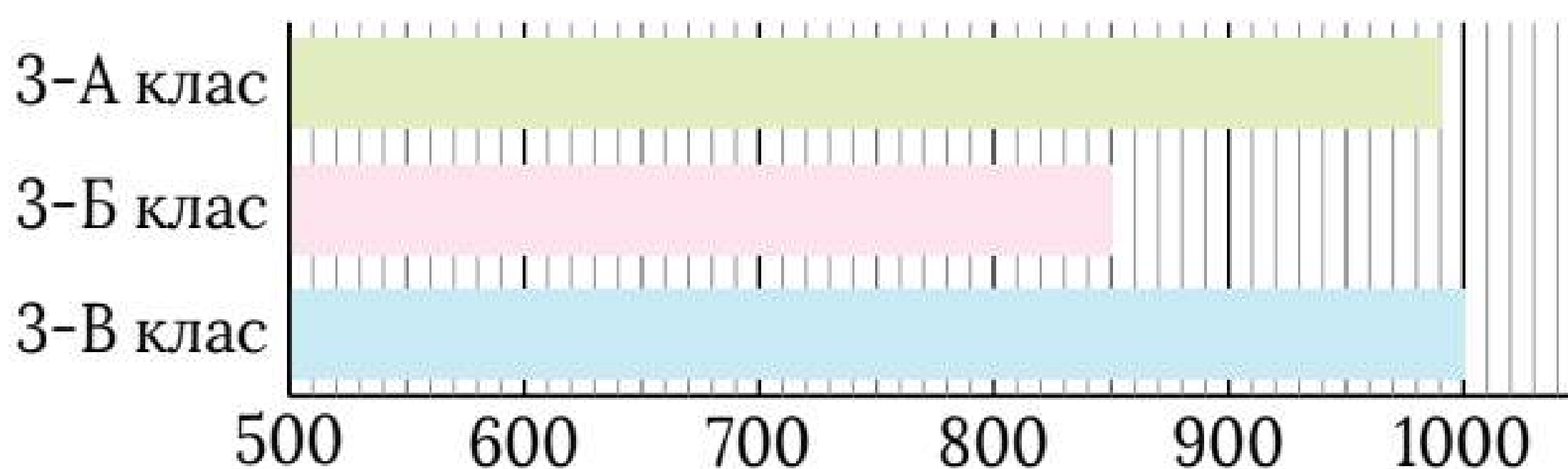
7. У Сергія хобі — фотографування. Для Ярмарку добра хлопчик підготував добірку світлин. Розглянь їх і розкажи, яка користь від вітру.

8. Мирон сказав, що може навчити всіх робити котика в техніці оригамі. Учні підтримали ідею хлопчика. Зроби і ти подібного котика за інструкцією.

9. Учні кожного класу підраховували кошти, які їм вдалося зібрати на Ярмарку добра. Результати вони подали у вигляді діаграми.

За даними діаграми сформулюй запитання. Постав їх однокласнику чи однокласниці. Послухай відповіді.

Довідайся, яке державне свято відзначають в Україні 22 січня та чому воно присвячене.

Я чула, що сьогодні ми будемо робити ланцюг соборності.

У цей день більше ста років тому вся Україна об'єдналася.

На честь цієї події в 1990 р. українці взяли за руки і створили "живий ланцюг".

Я зрозумів. Соборність — це значить єдність.

ГОЛОСИ ВІТРУ

Свист

1. Візьми тонку гілку, повільно поводи нею вгору-вниз. Чи чутно звук?
2. Помахай гілкою швидко-швидко. Що чути?

Завивання

1. Візьми порожню пластикову пляшку, подуй у неї так, щоб з'явився звук.
2. Який саме звук ти почув / почула?

Музика

1. Візьми соломинку для напоїв і розріж її на 5 шматочків різної довжини.
2. Склади їх один біля одного від найкоротшого до найдовшого і з'єднай за допомогою скотчу.
3. Подуй у свій музичний інструмент. Спробуй створити власну мелодію.

Люди приручили вітер і навчили його робити музику.

- ☀ Розглянь зображення українських народних духових інструментів. Поміркуй, які з них використовують для передавання сигналів, а які — для створення мелодії.

Найдовший у світі духовий музичний інструмент — **трембіта**. Її довжина може сягати від двох з половиною до восьми метрів. Гуцульські вівчарі здавна користуються трембітою як засобом зв'язку в горах. Для них вона є і своєрідним годинником, і телефоном, і радіо.

Морські турботи

Жевжики продовжували свій непростий шлях: скриня поступово наповнювалася необхідними знахідками, а мапа вела їх на морське узбережжя Миколаївської області. У скрині світився порт у формі риби.

– Я бачив, як діти рибалили на Дніпрі. І в мене вийде! Змайструю вудочку і зловлю рибу, – зголосився Номул.

– Не забудь одягнути захисний скафандр, – нагадав Пузлик, – аби знову халепи не було.

Коли Номул вирушив на риболовлю, лиман був покритий товстим шаром криги, а поодинокі рибалки в темному одязі скидалися на гігантських птахів, які чатують на здобич. Жевжик і собі схилювся над ополонкою.

За кілька годин Номул приніс повне відерце риби.

– Можемо зварити юшку! Або насмажити! – виправдовувався жевжик перед друзями.

– Номуле, ти забув, що ми не люди й отримуємо енергію від космічних променів, а не з їжі.

– Заради цього я хотів би стати людиною! Як не можу сам насолодитися, то подарую таку радість іншим!

Номул спрямував жевжохід до сільського подвір'я, поставив відерце з рибкою на ганок і застосував функцію збільшення об'єктів, аби його подарунок потішив людей.

- ☀ Як вплинуло на Номула його нове захоплення?
- ☀ Які уподобання маєш ти і твої друзі?
- ☀ Для чого ще жевжики можуть використати скафандр?

чи багато невідомого навколо?

1. Наближаючись до місця зупинки, жевжики почули якийсь дивний стукіт. “Цікаво, хто це в такий морозний день працює надворі? І не видно нікого!” — здивувалася Брунька. Пузлик мерщій витягнув свій бінокль: “Ось він і став мені в пригоді”. Номул пригадав, що читав у книжці про санітара лісу. Кого, на твою думку, побачили жевжики? Що ти про нього знаєш? Розкажи.
2. Тимофію стало цікаво, як дятли добувають собі їжу. Хлопчик почав спостерігати за птахами. Результати спостереження він зафіксував у блокноті.

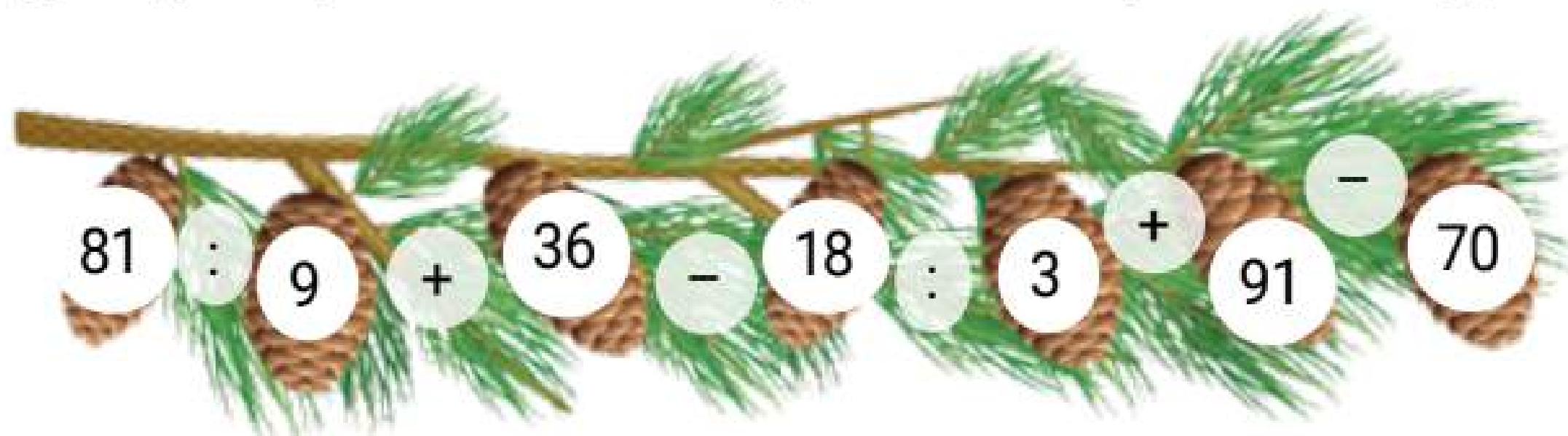

Дятел зриває з дерева шишку, затискає її у стовбурі, сильно б'є по ній дзьобом. Ударами дзьоба дятел розкриває лусочки шишки, витягує і їсть насіння.

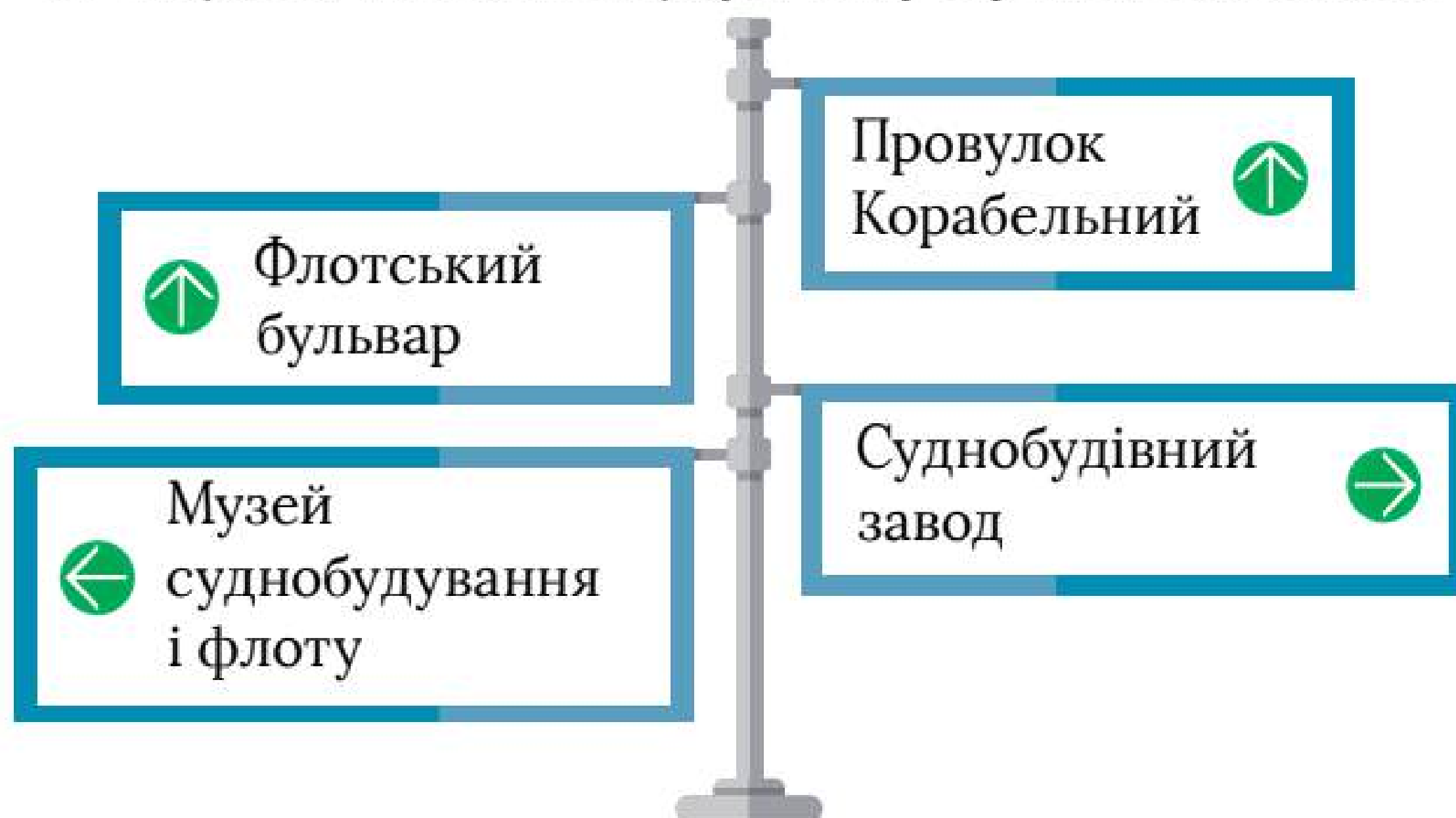
Дізнайся, як інші тварини добувають собі їжу взимку.

3. Довідайся, скільки шишок дятел може розбити за день.

4. Під час прогулянки Миколаєвом Денис звернув увагу на “морські” назви. Поміркуй, чому їх у місті так багато.

5. Денис припустив, що Миколаїв — місто кораблів. Для перевірки власної гіпотези хлопчик відвідав Музей суднобудування і флоту. Дениса вразила розповідь екскурсовода про перший корабель, збудований у Миколаєві, — вітрильний фрегат “Святий Миколай”.

Скільки місяців будували корабель, якщо розпочали його створення 5 січня, а спустили на воду — 25 серпня того ж року? Обчисли, скільки днів тривали роботи.

6. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

7. Бабуся Дениса пригадала, як у дитинстві вони з друзями грали в “Морський бій”, і навчила цієї гри онука. Довідайся в дорослих правила гри і, намалювавши поле на аркуші паперу, пограй у неї зі своїми друзями чи подругами.

Розмісти на полі свої кораблі:

1 x

2 x

3 x

4 x

Мій флот

а б в г г д е є ж з

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Флот суперника

а б в г г д е є ж з

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Примітка: так розміщувати кораблі не можна

8. Денис отримав смс-повідомлення. Прочитай його і порадь хлопчикові, як поводитися в такій ситуації.

Пам'ятай: так діють телефонні шахраї!

Не приймай поспішного рішення – перевір інформацію. Для цього звернися до дорослого, якому довіряєш.
Найкращий спосіб протидіяти шахраям – ігнорувати їх.

svitdovkola.org/3/5

19

Чи може відоме стати невідомим?

1. Брати Максим і Олег вийшли на невідому місцину. Єгер повідомив мандрівникам, що вони потрапили на територію заповідника “Єланецький степ”, тому важливо дотримуватися певних правил. Що мав на увазі єгер? Розкажи.

Природний заповідник – це територія, яка перебуває під охороною держави і створена задля збереження рослинного і тваринного світу.

2. Оскільки взимку всіх тварин, які мешкають на території, побачити неможливо, єгер показав їхні світлинки. Як можна об'єднати зображених тварин у групи? Назви ознаки, які допомогли тобі це зробити.

Полоз

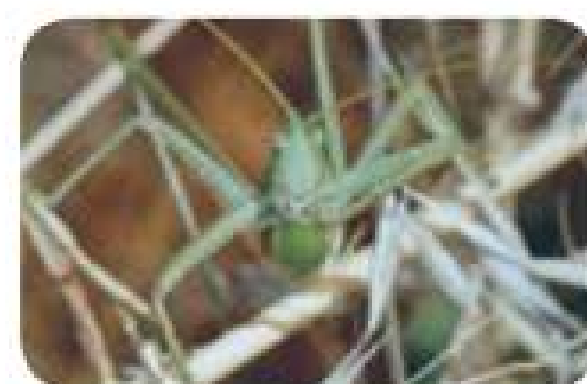
Лелека чорний

Шпак

Жук-плавунець

Дибка степова

Бізон

Козуля

П'явка медична

Лисиця

3. Побачити всю красу Єланецького степу можна, пройшовши екологічною стежкою. Найкраще це зробити в період із квітня по жовтень.

Обчисли вираз і дізнайся довжину туристичного маршруту.

4. Єгер поцінував гостей трав'яним чаєм і медовим печивом. Разом з однокласниками та однокласницями під наглядом дорослих приготуйте смаколики і влаштуйте чаювання в класі.

Як пізнавати невідоме?

1. Оленка зацікавилася, звідки бере свій початок річка Південний Буг, на якій стоїть місто Миколаїв. Її однокласники й однокласниці висловили ідеї, як вона може про це дізнатися.

Подивися на карті.

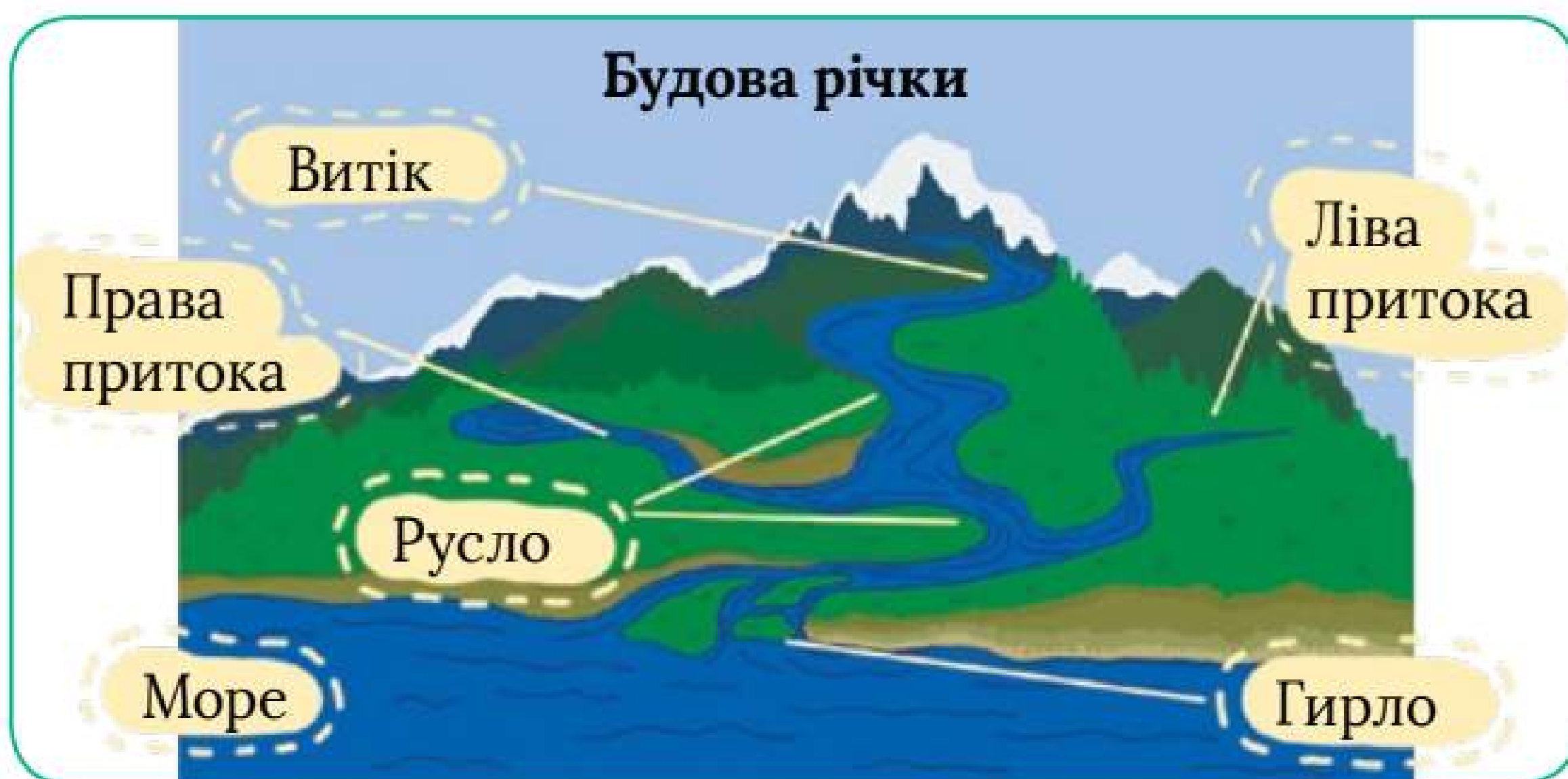

Спитай у вчителя.

Запитай у штучного інтелекту.

А що можеш запропонувати ти? Який спосіб, на твою думку, дасть можливість отримати достовірну інформацію? Довідайся, територіями яких областей протікає Південний Буг. Який спосіб отримання інформації ти обрав / обрала? Чому?

2. Назвіть якомога більше річок України та побудуйте вежу з цеглинок "Лего". Одна назва — це одна цеглинка.

3. Учні й учениці 3 класу прочитали в журналі статтю про Світовий океан. Ознайомся з нею.

Забруднення Світового океану

Діяльність людства спричиняє забруднення Світового океану. Це згубно впливає на понад 800 видів тварин у всьому світі. Безмірне використання пластику є однією з найпоширеніших причин екологічних проблем. Але не єдиною. Сьогодні є кілька реальних кроків, які допоможуть запобігти...

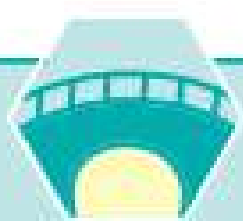
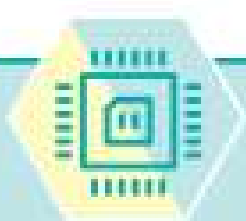
4. Сформулюй два запитання за змістом статті, постав їх однокласникам й однокласницям та послухай відповіді.
5. Дізнайтеся, які дії людини призводять до забруднення Світового океану. Поміркуйте над можливими способами розв'язання цієї проблеми. Результати своєї роботи оформте у вигляді інфографіки.
6. Розшифруй вислів та поясни, як ти його розумієш.

у твоїх

планети

Майбутнє

руках.

Підсумуй вивчене

1. Пригадай, які пригоди трапилися в жевжиками цього місяця. Які риси характеру вони проявили? Підтвердь думку **цитатами** з текстів.

2. Визнач істинні та хибні твердження.

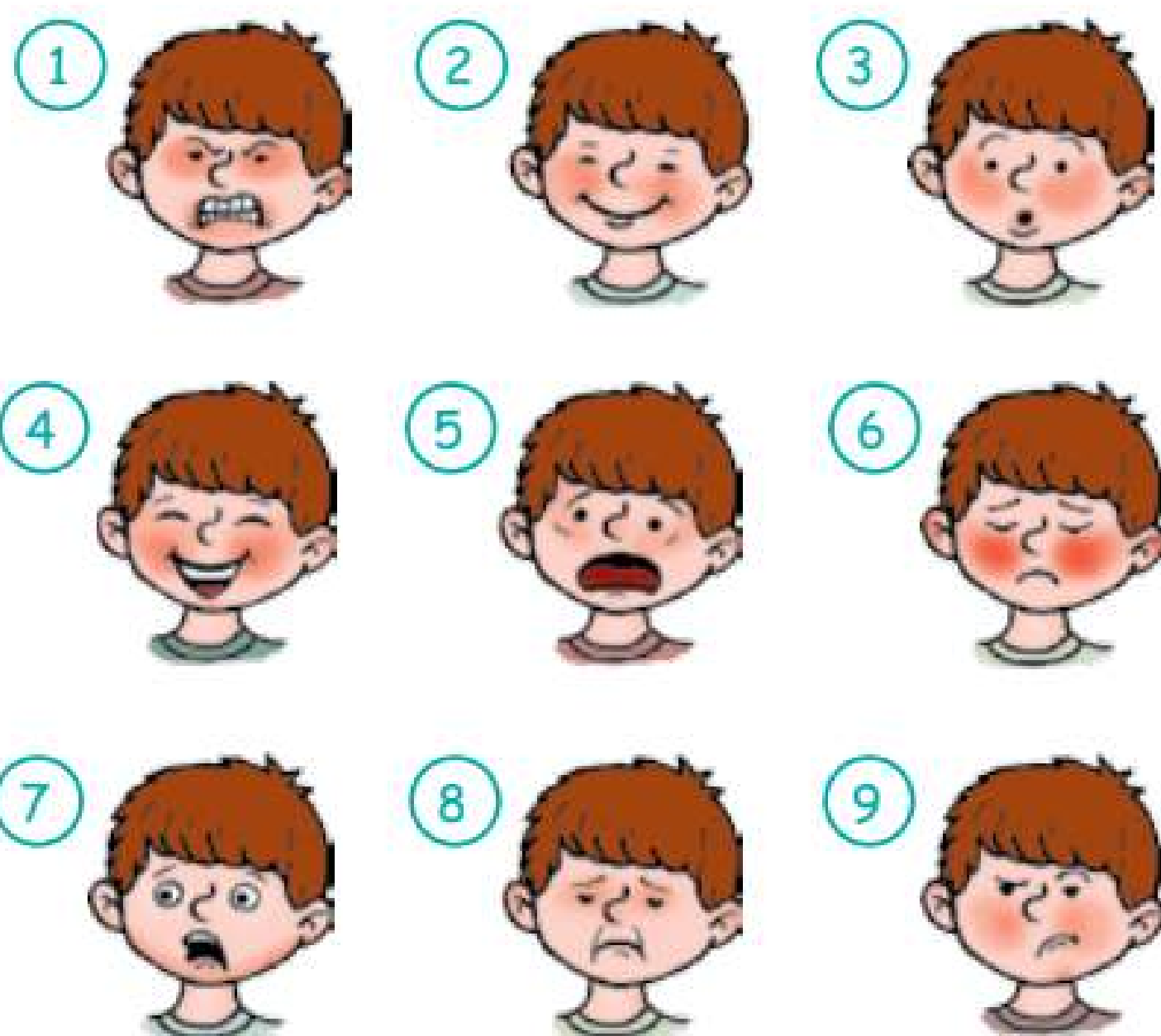
- ☀ Терикони – це об'єкти, створені природою.
- ☀ У випадку отримання смс-повідомлення з невідомого номера потрібно звернутися до дорослих.
- ☀ Місце, у якому річка бере свій початок, називається гирло.
- ☀ Нову інформацію важливо перевіряти на достовірність.

3. Здогадайся, які пташки заховані в малюнку. Розкажи, що ти про них знаєш.

4. Назви зображені емоції, добираючи слова з довідки.

Довідка

Сум
Задоволення
Радість
Здивування
Сумнів
Розпач
Гнів
Сором
Страх

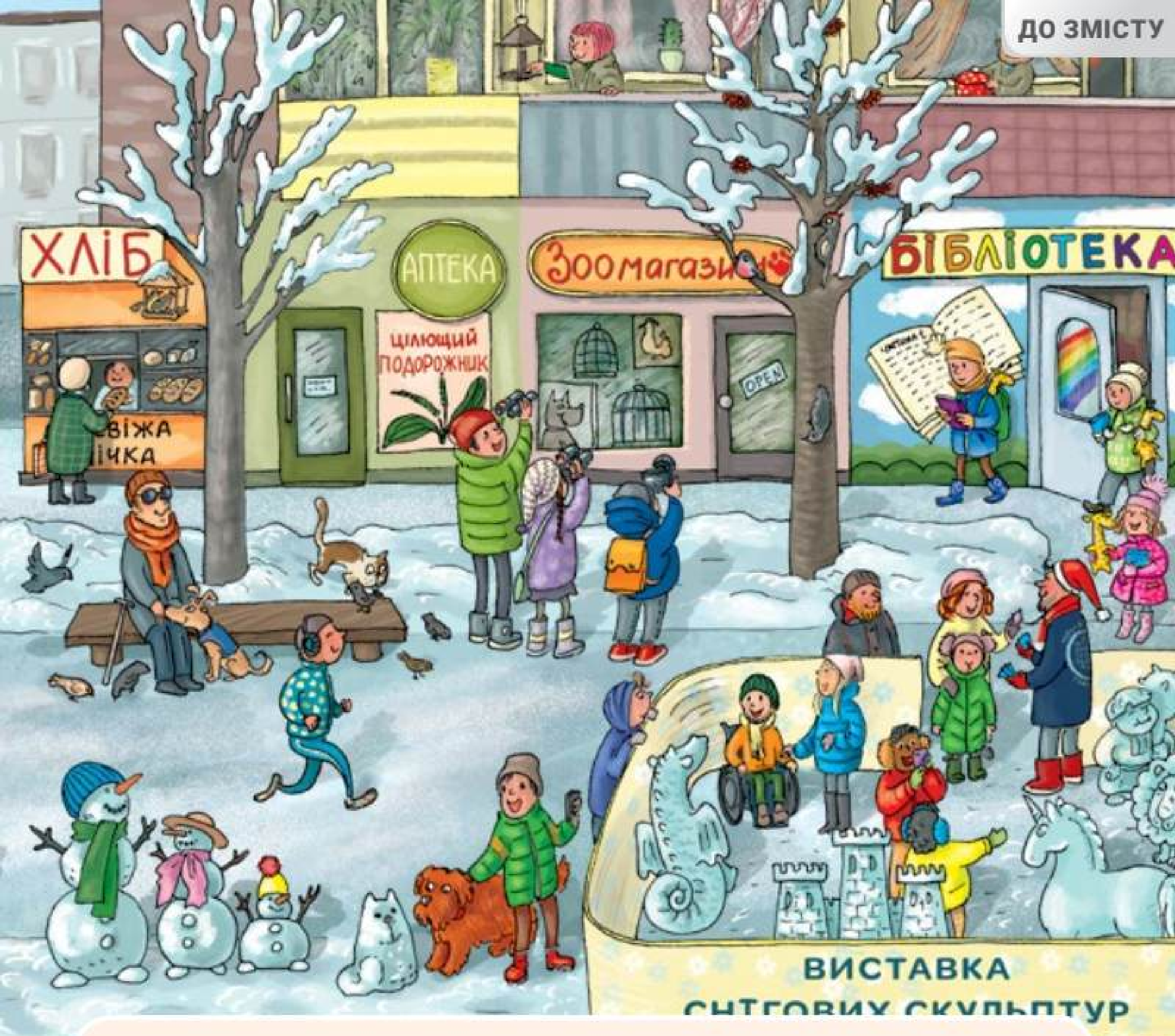
5. Пограйте в гру "Відшукати заховане". Хай двоє з вас вийдуть з класу, а інші заховують десь м'ячик або м'яку іграшку. Повернувшись, пара має знайти заховане, ставлячи запитання, на які можна відповідати тільки "так" або "ні". Порахуйте, скільки запитань знадобилося кожній парі, та визначте найкращу.

6. Уяви валізку знань і вмінь. Що ти в неї покладеш з того, що стало тобі відомим після вивчення цієї теми?

- ☀️ “побуваєш” в Одеській, Полтавській та Рівненській областях;
- ☀️ з’ясуєш, що таке ланцюг живлення, і навчишся його складати;
- ☀️ пригадаєш, як поводитися з безпритульними тваринами, і дізнаєшся, як чинити в разі **бўлінгу**;
- ☀️ виготовиш разом з однокласниками та однокласницями лепбук і зліпиш снігові скульптури.

- ☀️ Хто із зображених на малюнку персонажів, на твою думку, виявив бажання заховатися від інших? Чому? Чи схвалюєш ти такий учинок?
- ☀️ Які прилади, що дають змогу побачити невидиме людському оку, намалювала художниця? Як ти гадаєш, що хочуть роздивитися за допомогою цих приладів люди, зображені на малюнку?
- ☀️ Який світ захований під снігом?
- ☀️ Які прилади допомагають нам побачити не лише те, що нас оточує? Відшукайте їх на малюнку та назвіть.
- ☀️ Хто на малюнку не бачить світ, але сприймає та відчуває його?

Жевжики-рятувальники

Хвацько Однооке не полишало надії дошкулити жевжикам та посіяти лихо. Слідуючи за жевжоходом уздовж моря, воно почуло веселий плюскіт і сміх – маленькі русалоньки бавилися на мілині.

– Схоплю їх і жбурну на сушу, – втішалося Хвацько. – Це буде справжня шкода!

На моніторі жевжохода позначка Хвацька Одноокого блимала моторошно близько. Номул увімкнув камеру зовнішнього стеження й побачив, що над русалоньками нависла загроза.

– Друзі, що робити? Треба цим бідолахам допомогти.

– Рятуймо їх негайно, Номуле! – заторохтіла Брунька.

Не було часу вагатися й радитися, тож Номул дав жевжоходу команду випустити ківш. І за мить усі троє русалоньок зникли з-під самої долоні Хвацька.

Жевжохід поволі опустився на берег. Перелякані русалоньки визирали з повного води ковша. Бруньці закортіло з ними познайомитися і погомоніти.

Тим часом Пузлик і Номул дізналися про завдання на Одещині й дуже зраділи – треба дістати пташине перо.

– Я люблю птахів! – пригадав Пузлик привітних мешканців птахоферми. – Уперед!

☀ Чи варто було жевжикам ризикувати, щоб допомогти русалонькам?

☀ Про що Брунька могла говорити з русалоньками?

Як побачити невидимий світ?

1. Наближаючись до місця зупинки, жевжики побачили багато птахів. Розглянь їхні зображення і скажи, що може об'єднувати цих тварин на одній території.

Лебідь

Мартин

Кулик

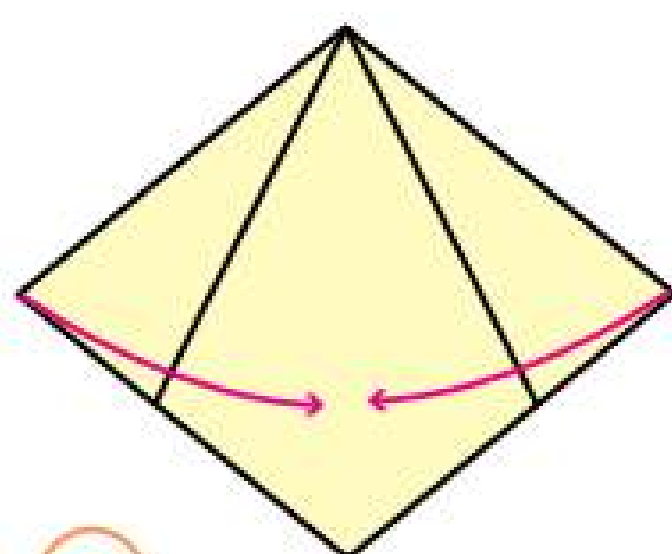

Чапля біла

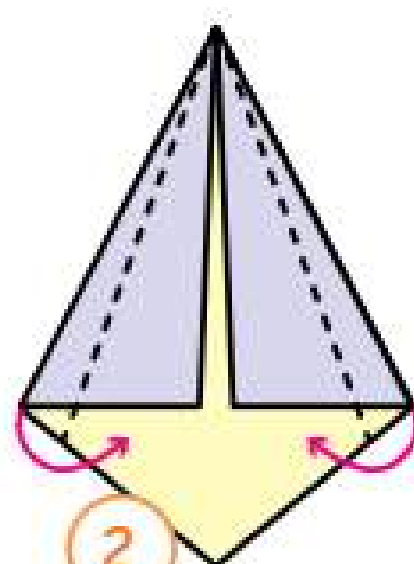
Завдяки неповторному клімату
Тузлівські лимани є місцем гніздування й зимівлі
великої кількості птахів.

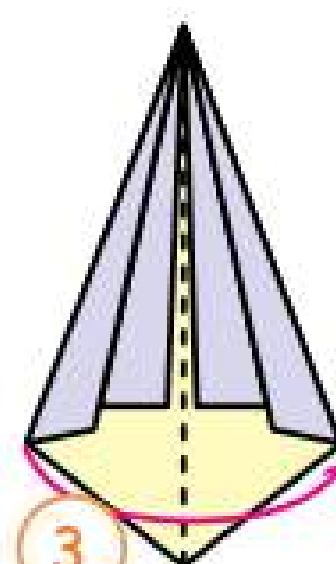
2. Зроби лебедя в техніці оригамі.

1

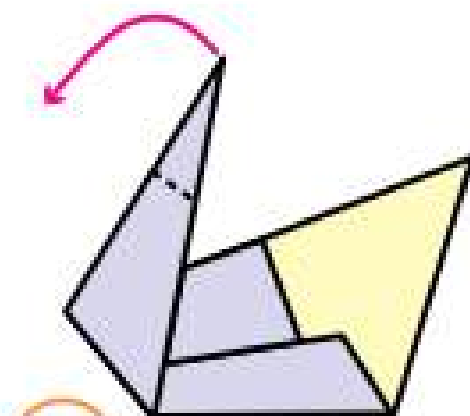
2

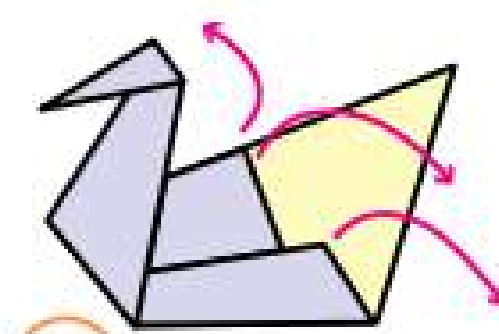
3

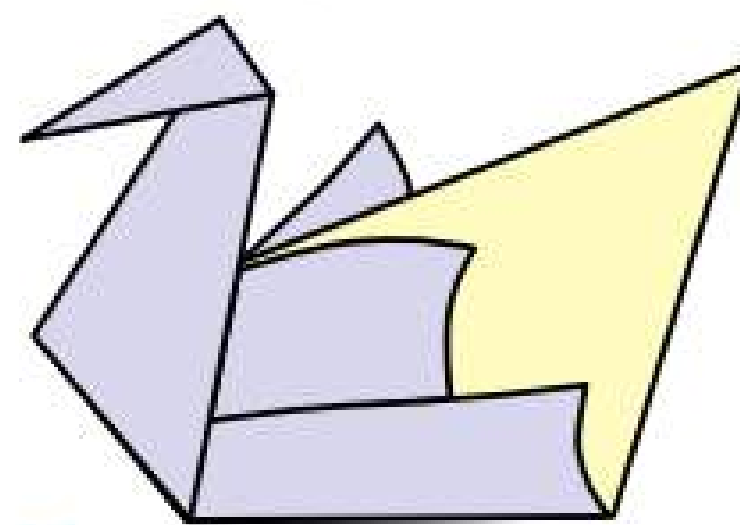
4

5

6

7

3. Про що могли б спілкуватися між собою птахи під час зимівлі на Тузлівських лиманах? Інсценізуйте їхню розмову.

4. Після уроків Роксолана разом із подругою Міланою пішли кататися на санчатах на Трасі здоров'я в Одесі. Роксолана помітила, що її подруга чомусь засмучена. Розіграйте діалог.

Чому ти така сумна?

Ти розповіла вже про це комусь?

З мене сьогодні кепкували старшокласники.

...

...

...

5. До кого ти звернешся, якщо опинишся в подібній ситуації? Розкажи. А що робитимеш, коли побачиш, що ображають когось іншого?

Якщо тебе або когось іншого цькують, обов'язково скажи про це вчителю або батькам.

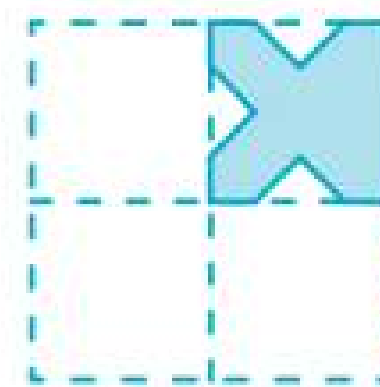
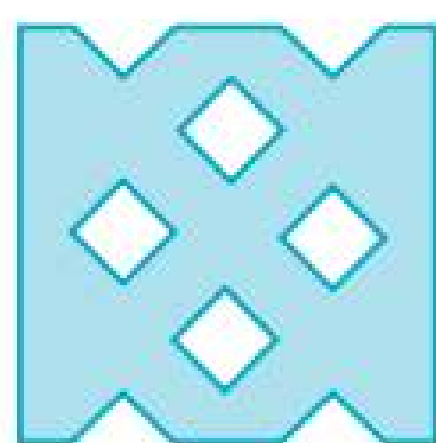
Про факти булінгу можна також повідомити на Національну дитячу "гарячу лінію": **0 800 500 225**.

6. Роксолана розповіла Мілані, що сніг — чудовий матеріал для ліплення. І показала світлини фігур зі снігу, які вона виліпила разом зі своєю сестричкою. Зробіть власні снігові скульптури.

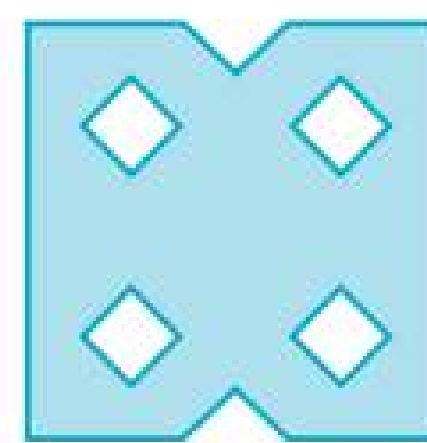
7. Роксолана хотіла зробити сніжинку. Вона склала аркуш навпіл, потім іще раз. Вирізала у заготовці три отвори. Який орнамент утвориться, коли дівчинка розгорне аркуш?

А

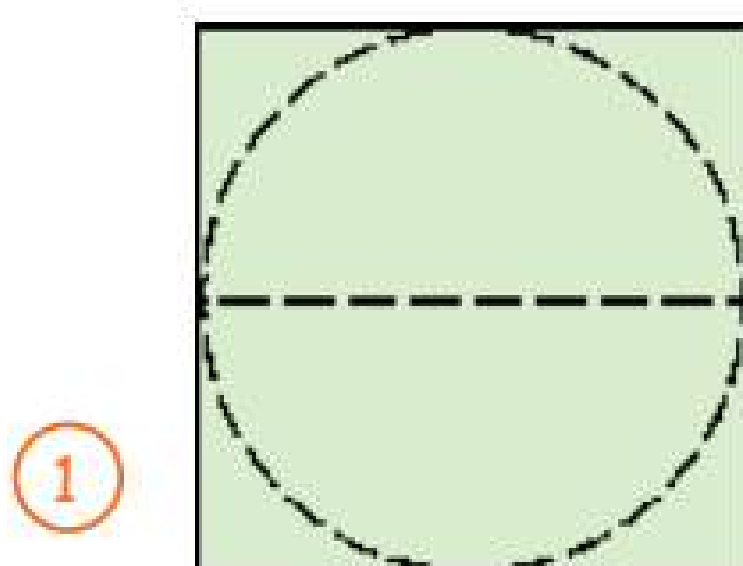
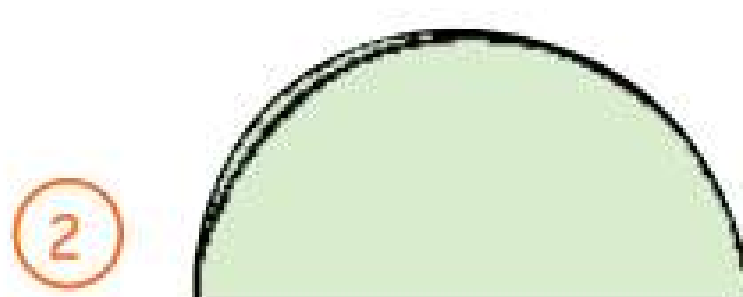
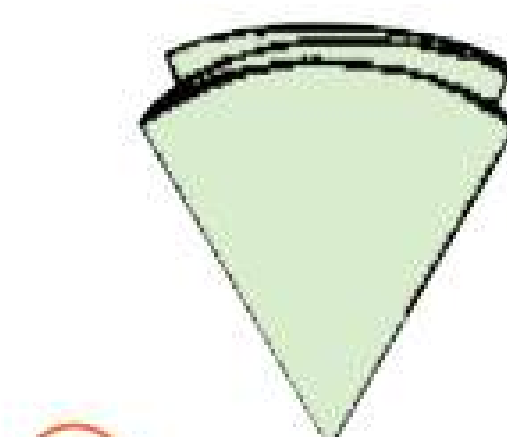
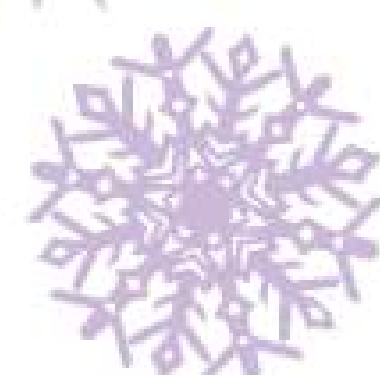
Б

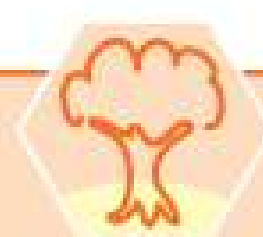
В

8. Виріж сніжинку за інструкцією або власним задумом.

Сніжинка складається з кристаликів льоду, з'єднаних між собою так, що утворюється шість променів. Тому всі сніжинки шестикутні.

9. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

4. Розглянь схему, яку намалювала Оля. Розкажи, хто чим харчується.

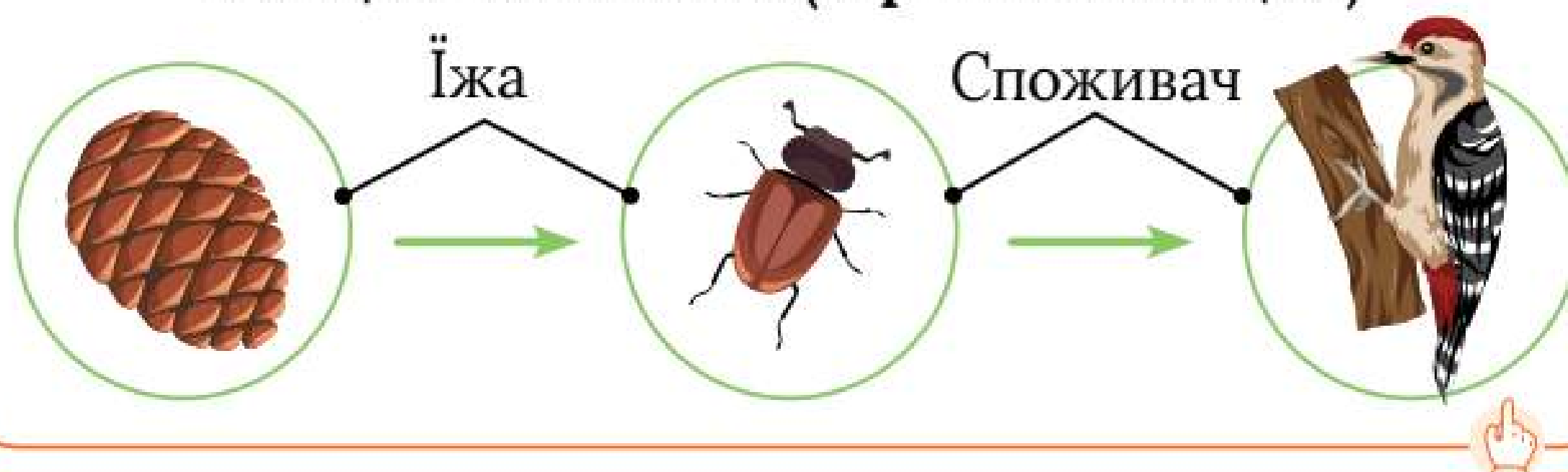
☀ Чим харчується рачок дафнія?

☀ А для кого рачок дафнія є їжею?

☀ Хто із зображених тварин — хижак?

Ланцюг живлення (харчовий ланцюг)

5. Дорогою додому діти побачили собаку. Марко хотів його погладити, але Оля зауважила, що це безпритульна тварина. Як треба поводитися, коли зустрічаєте на вулиці таку тварину? Розкажіть.

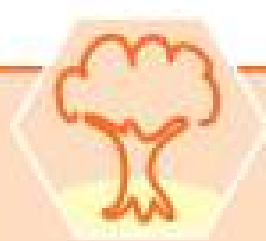
☀ Не наближайся до незнайомої тварини і не намагайся її торкнутися.

☀ Не рухайся в бік тварини, не дражни її. Обережно відійди в протилежний бік або сховайся.

☀ Ніколи не тікай від собаки, бо він може кинутися за тобою. Не показуй йому, що боїшся.

☀ Не годуй чужих тварин і не турбуй їх, коли вони їдять або сплять.

☀ Якщо тебе вкусила тварина, звернися до лікаря.

6. Анна-Марія поділилася приємними враженнями після відвідин Аккерманської фортеці в Білгороді-Дністровському. Дівчинку вразила величезна кількість башт, кожна з яких колись мала своє призначення. Обчисли вираз і дізнайся, скільки башт у фортеці.

$$(720 : 80) + (85 - 360 : 6)$$

7. Павло також відвідав цю фортецю. “Як нам тоді заважали комарі... — почав згадувати хлопчик. — Краще б їх узагалі не було!” Чи погоджуєшся ти з реплікою Павла? Обґрунтуй свою думку.
8. Побудуй ланцюг живлення, однією з ланок якого є комар.
9. За схемою розкажи про взаємозв'язки в природі.

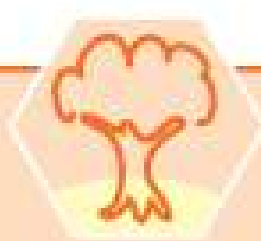

Довідайся, чому говорять, що правда вийде нагору, як олія з води.

☀ Чому хлопчик вирішив сказати неправду? Як би ти вчинив / вчинила на його місці?

Дорогою ціною

Жевжохід прямував на Полтавщину, і в скрині відкрився новий порт у формі невеличкої мисочки.

– У цьому краї створюють опішнянську кераміку, – довідався Пузлик. – Мабуть, треба роздобути саме її.

Друзі вирушили на пошуки й потрапили на ярмарок, де продавали, зокрема, розписний посуд. Але в жевжиків не було грошей! Повагавшись, Пузлик запропонував:

– Є ідея: продамо жевжохід, отримаємо гроші та купимо те, що треба.

– А як же рухатися далі? – захвилювалася Брунька.

– Підемо пішки. Заради веселки щастя!

Номул ледь не плакав, але схилив голову на знак згоди.

Брунька спроектувала голограму-продавчиню і поклала жевжохід на прилавок. Ярмарком ішли бабуса з Яринкою, яка тримала 100 гривень і ніяк не могла обрати сувенір. Аж ось він! Пара хвилин – і жевжохід опинився в Яринчиній рукавичці.

Уночі дівчинка прокинулася від тихенького схлипування. То плакав Номул, який так і не покинув жевжохід. Дівчинка взяла малюка на долоньку, і він повідав їй усю незвичайну історію. Яринка винесла жевжохід на подвір'я та поставила на доріжку: “Прощавай, Номуле... Хай тобі все вдається”.

- ☀ Які риси характеру проявив Номул? А дівчинка?
- ☀ Що ти відчув / відчула, дізнавшись про рішення жевжиків?
- ☀ Як би ти повівся / повелася на місці Яринки?

Яку невидиму силу має слово?

1. Жевжики вирішили розважитися й пограти в слова. Вони утворювали ланцюжок зі слів — назв населених пунктів України. Кожне наступне слово мало починатися з останньої літери попереднього. Продовжте цей ланцюжок.

2. Захопившись чудовою грою, жевжики незчулися, як опинилися перед Полтавським драматичним театром імені Миколи Гоголя. Афіша на будівлі заінтригувала їх. Сформулюй запитання за змістом афіші. Озвуч його.

3. Пригадайте казку Шарля Перро "Кіт у чоботях". Перекажіть казку за зображеними фрагментами. У яких випадках мистецтво слова стало у пригоді головному персонажу?

4. Віднови прислів'я. Як ти його розумієш? Поясни.

5. Розглянь малюнки. Поміркуй, як слова вплинуть на подальші дії персонажів.

Ну й незграба! Невже не можеш зробити як слід?

Яку гарну літеру ти написала!

6. Пригадай ситуації з власного життя, коли слово іншої людини додало тобі сил. Як це було? Розкажи.

7. Решетилівські килими відомі в усьому світі. Вправні майстрині плетуть їх так, що з обох боків полотна виходить однаковим. Для цього потрібні натхнення і багато часу. Якими словами можна надихнути майстриню?

☀ Скільки часу потрібно для виготовлення килима довжиною 2 м, якщо на виготовлення 10 см полотна йде цілий день?

8. Виготов власний килимок за інструкцією.

9. Жанна виклала на килимку картки з цифрами 1, 2, 3 і попросила свою подругу Руслану утворити з них усі можливі трицифрові числа. Ось як це зробила дівчинка: 123, 132, 213, 231, 312, 321.

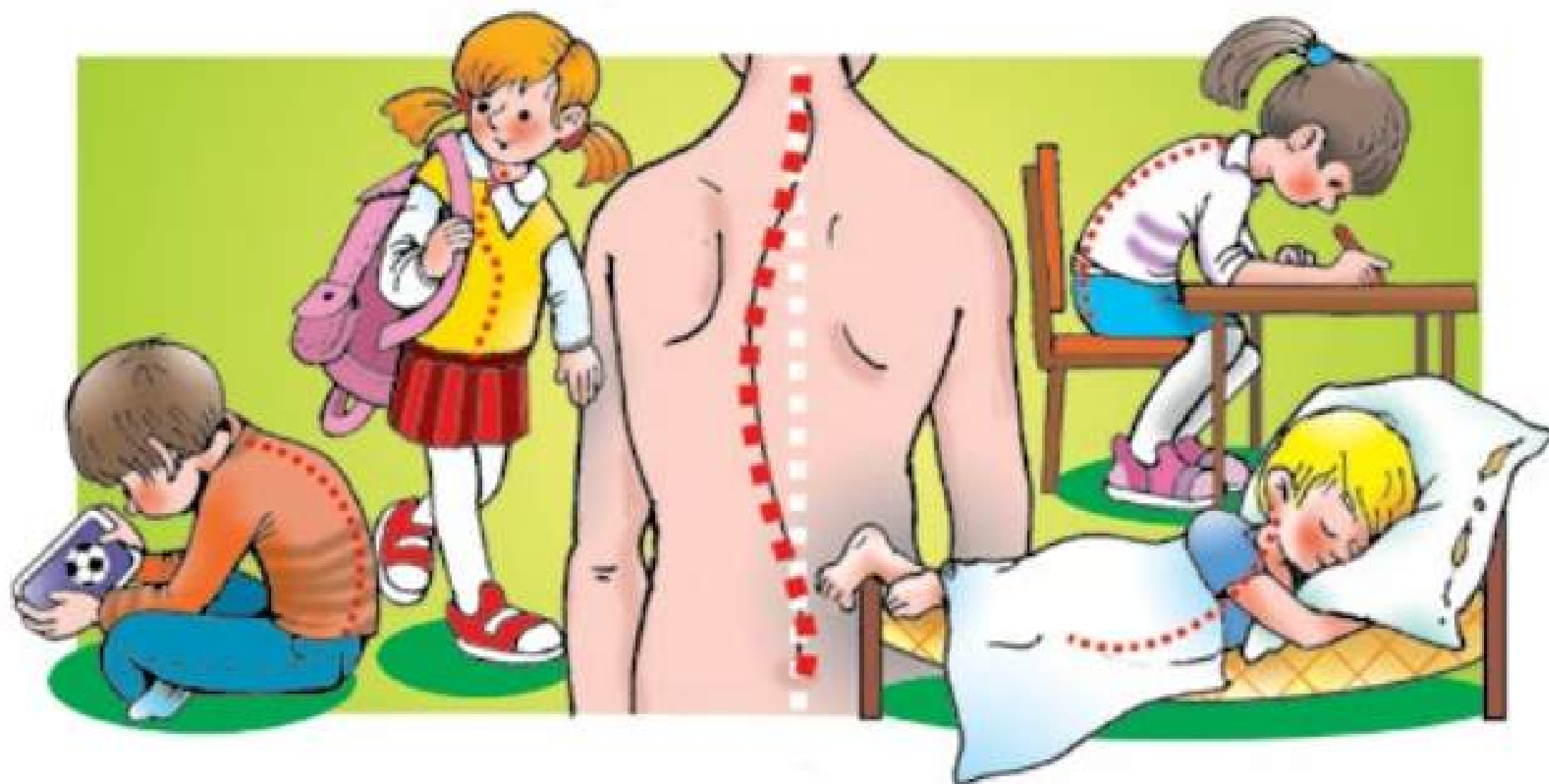

Утвори всі можливі трицифрові числа з цифр 7, 8, 9.

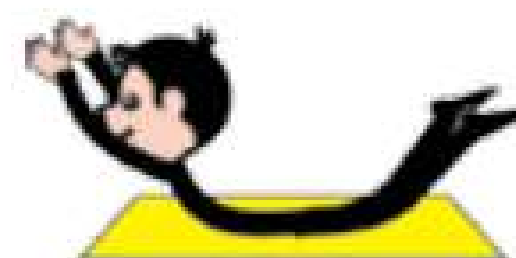
Як невидиме може стати видимим?

1. Упродовж понад 30 років до містечка Кобеляки на Полтавщині приїздили люди із захворюваннями хребта. Заслужений лікар України Микола Касьян лікував їх і навчав запобігати хворобам. Розглянь малюнки і розкажи, які звички людини негативно впливають на її хребет.

2. Аби запобігти розвитку **сколіозу**, регулярно виконуй такий комплекс вправ.

Ляж на підлогу обличчям донизу. На вдих підними догори голову, простягнуті руки та ноги. На видих – повернись у вихідне положення.

Ляж на спину. Стопи постав на підлогу. Вдихаючи повітря, підними корпус і простягни прямі руки вперед. Стеж, аби попереk лишався притиснутим до підлоги.

Повільно присядь, ніби сідаєш на уявний стілець, який стоїть далеко. Стеж, аби коліна не виступали за лінію пальців ніг. Присідаючи, роби видих, підводячись, – вдих.

3. Під час прогулянки Полтавою Майкл побачив, як кіт напав на горобця. Хлопчик урятував пташку й відніс до еколого-натуралістичного центру. З якою метою створюють такі центри? Вислови 5 правдоподібних припущень, використовуючи подані слова.

Напевно, ...

Можливо, ...

На мою думку, ...

Якщо ... , тоді ...

Імовірно, що ...

4. Майкл мав 250 грн, які бабуся дала на продукти. Хлопчик вирішив на решту цих грошей придбати корм для пташок, які перебувають у центрі. Розглянь чек і визнач, скільки коштів витратив Майкл на благодійність. Чи схвалюєш ти вчинок хлопчика? Чому?

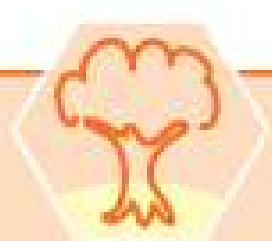
Крупа гречана	33.00
Молоко	30.00
Масло	85.00
Хліб	33.00
Корм для птахів	

Сума 250.00

Дякуємо за покупку!
Фіскальний чек

5. Працівниця еколого-натуралістичного центру пані Мирослава зателефонувала Майкловій бабусі, аби подякувати за допомогу. Бабуся була вражена вчинком онука. Інсценізуйте можливий діалог між нею та Майклом.
6. Чи були у твоєму житті ситуації, коли невидиме стало видимим? Розкажи.
7. Який малюнок наступний?

Якийсь дивний вигляд ти маєш сьогодні!

Я беру участь у **бьордингу**! Хочеш зі мною?

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПТАШКАМИ

Матеріали та обладнання

- ☀ Бінокль (що більший **зум**, то краще);
- ☀ ілюстрований довідник **орнітолога**;
- ☀ засіб для захисту шкіри;
- ☀ головний убір;
- ☀ маскувальний одяг.

Улаштуйте у класі чемпіонат із бьордингу. Для цього впродовж одного тижня спостерігайте за птахами в довкіллі, фіксуючи результати спостережень. У перший день наступного тижня підбийте підсумки і визначте переможця.

Пташки можуть не надто різнитися між собою. Звертай увагу на всі ознаки: розмір, плями, смуги, візерунки, кольори.

Пам'ятка “Як здійснювати спостереження”

Не лякай птахів і не завдавай шкоди їхнім домівкам!

Вивчай заздалегідь інформацію про пташок, яких ти плануєш побачити.

Стеж за кожним порухом гілочок і листочків.

Використовуй бінокль для спостереження на віддалі.

Ідентифікуй пташок за звичками, формою тіла, забарвленням, позою, середовищем існування.

Створи опис кожної побаченої пташки за цими ознаками.

Фотографуй. Це не тільки допоможе створити описи, а й залишиться приємним спогадом і доказом спостереження за птахами.

Згода – буде, незгода – руйнує

Команда жевжиків дружна й винахідлива. Але, як і в людей, у них трапляються сварки. А це може завадити виконанню завдання більше, ніж зовнішні перешкоди.

– Номуле, чому знову жевжохід так хитається? Мене вже укачало! – незадоволено буркнула Брунька.

– А мені вже набридло весь час рівно летіти. Тільки я один і вдень, і вночі за кермом. А ви з Пузником лише сидите на дивані, втупившись у мапу. Номуле, туди, Номуле, сюди, – роздратувався жевжик.

– Ой, ти, коли скощулився, і не таке робив. А ми терпіли й працювали. Якби не я... – завівся й собі Пузлик.

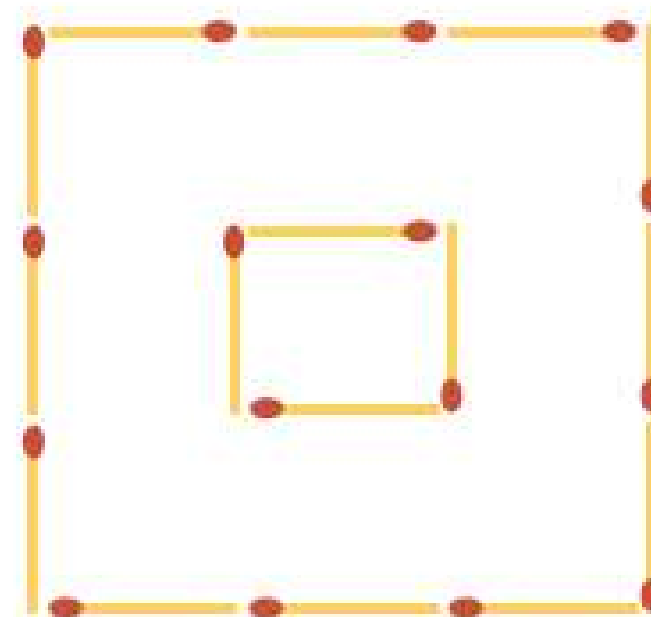
Слово за слово жевжики посварилися так, що перестали розмовляти. А Номул зупинив жевжохід десь у лісах Рівненщини й попередив, що нічого не робитиме, поки дід Оксеник не скаже, хто тут головний. Довелося Брунці викликати діда по відеозв'язку. Розмова з жевжиками по черзі, а потім і з усією командою разом тривала години дві. А потім друзі обійнялися, перепросили одне в одного й узялися до роботи.

Невдовзі вони поповнили колекцію скрині сонячним каменем – бурштином, який дарує людям Рівненщина.

- ☀ Як ти гадаєш, що сказав жевжикам дід Оксеник? Інсценізуйте можливий діалог.
- ☀ Як ти розумієш прислів'я, яке є заголовком цієї пригоди? Придумай свій варіант заголовка.
- ☀ Чи часто ти сваришся з друзями? Як доходите згоди?

Якою інформацією можна ділитися?

1. Брунька любила розв'язувати головоломки. Вона взяла 16 сірників і виклала з них два квадрати. А Номул сказав, що можна перекласти 4 сірники й утворити 3 квадрати. Як саме? Продемонструй.

2. Досліди коробку сірників і дай відповіді на запитання.

- ☀ Де виготовляють сірники?
- ☀ Скільки сірників уміщується в одній коробці?

3. Ніна і Неля так захопилися головоломками, що розв'язували їх і на перерві. Неля вирішила зафіксувати емоції подруги і зробила кілька її світлин. Не порадившись із Ніною, вона виклала їх у своєму акаунті в Google, який мама створила їй за допомогою додатку Family Link. Чи правильно вчинила Неля?

4. Якою інформацією не можна ділитися онлайн? Чому?

Пошта онлайн

Ім'я скриньки
mari@m.com

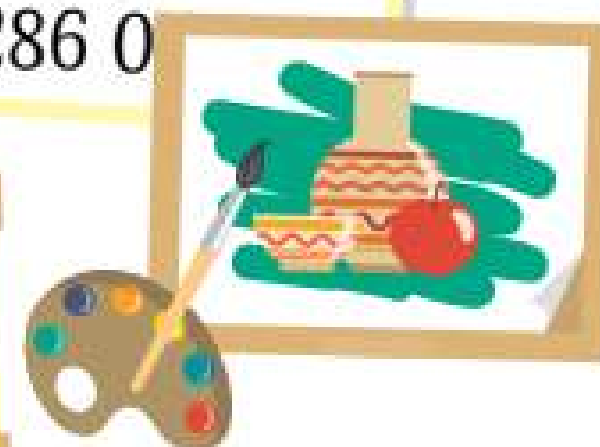
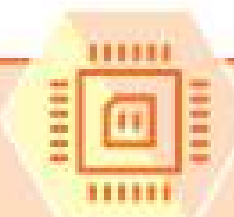
Пароль
123qwerty

Контакти

Ігор з 3-Б
098 286 0

Стрийська
ЗОШ №4

5. Тимофій та Карина вирішили розпалити “мінібагаття” із сірників. До чого це може призвести? Спрогнозуй.

6. Проведіть у класі **дискусію** “Вогонь — друг чи ворог?”.

Яких правил слід дотримуватися під час дискусії?

- ☀️ Поважай думку кожного учасника дискусії.
- ☀️ Слухай інших, не перебиваючи.
- ☀️ Висловлюйся чітко й лаконічно.
- ☀️ Оцінюй думку, а не особистість мовця.

7. Як треба діяти в кожній описаній ситуації? Змодельуйте дії учасників ситуацій та осіб, які стали свідками подій.

Діана поставила телефон заряджатися. Коли через годину вона зайшла до кімнати, то почула потріскування й відчула неприємний запах.

Мартуся почула, що у школі почалася пожежа, і дуже злякалася. Вона сховалася в кутку класу за шафою і не стала виходити разом з усіма.

Повертаючись зі школи, Максим побачив, як із вікна сусіднього будинку йде дим.

8. 25 лютого Захар прочитав на сайті Рівненської обласної бібліотеки для дітей: “20 березня відбудеться майстер-клас із пошиття м’яких іграшок”. Хлопчик зацікавився подією. Скільки днів він чекатиме на майстер-клас?

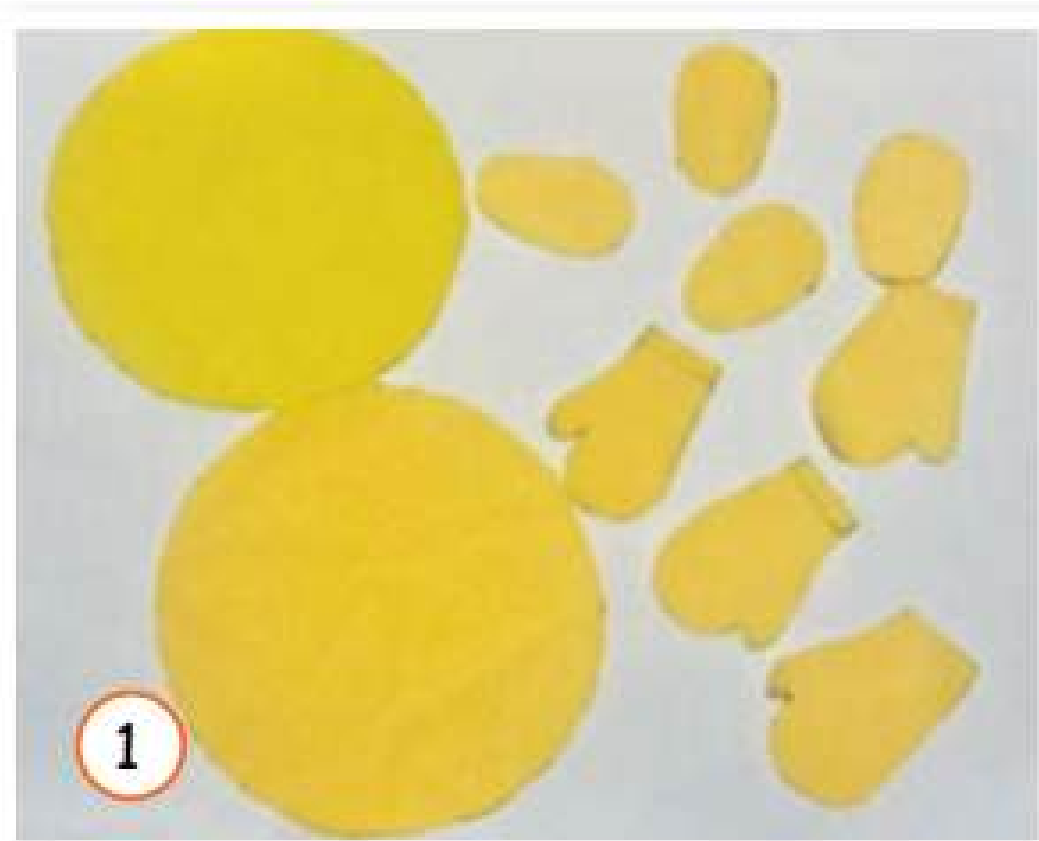
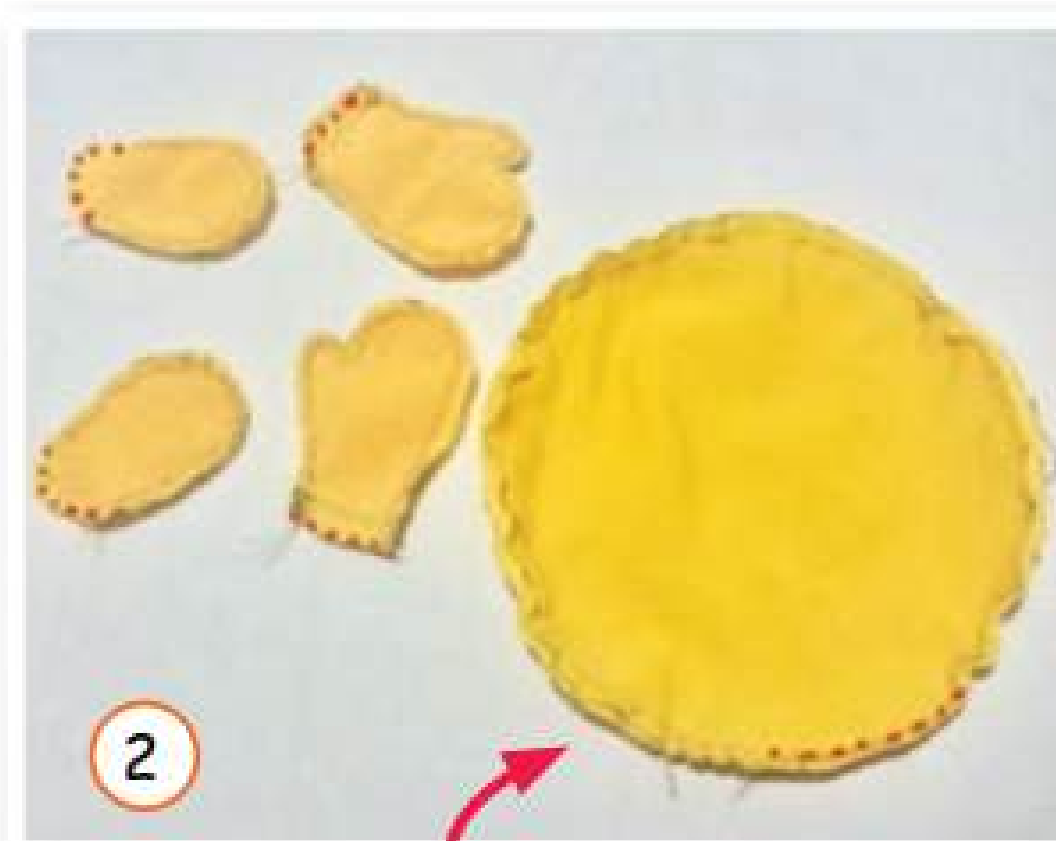
Лютий

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Березень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

9. Поший іграшку “Смайлик” за інструкцією.

Шов “Уперед голку”.

Синтепон, вата.

У чому сила подорожника?

1. Пролітаючи над містом, жевжки звернули увагу на металеву споруду. Номул запропонував зупинитися й довідатися, що це. Чи знаєш ти, що це за об'єкт і для чого його створили?
2. Віктор зацікавився, як працює телебачення. Він прийшов на телестудію, де саме знімали сюжет "Подорожник — диво-рослина". Розкажи, що спільного у подорожника із зображеними рослинами.

3. Створіть разом з однокласниками лепбук "Лікарські рослини", дотримуючись наведеного алгоритму.

Оберіть тему.

Складіть план.

Створіть макет.

Доберіть і опрацюйте необхідний матеріал.

Виготовте лепбук.

Презентуйте результати роботи.

4. Травниця пані Марія розповідала про цілющу силу подорожника і зауважила, що рослину не варто збирати поблизу автошляхів і промислових підприємств. Як ти гадаєш, чому? Поясни свою думку.
5. Віктор пригадав, як улітку він подряпав руку і приклав до рани щойно зірване листя подорожника, аби зупинити кровотечу. Проте лікарка сказала, що хлопчик не все зробив правильно. Якого правила надання першої допомоги не дотримався Віктор?

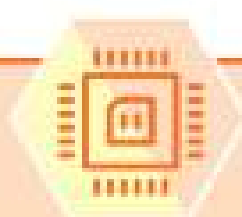
Рану обов'язково треба добре промити. Чистим має бути і листя подорожника. А ще його варто розім'яти, щоб виділився цілющий сік.

6. При появі кашлю пані Марія вживає відвар висушеного листя подорожника. Купуючи дві пачки подорожника, вона дала **провізору** 150 грн і одержала 38 грн решти. Скільки коштує одна пачка?

7. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

8. Прочитай діалог, що відбувся у телестудії між Віктором і оператором Максимом Петровичем.

Як сюжет про подорожників зможуть побачити по телевізору жителі Рівного?

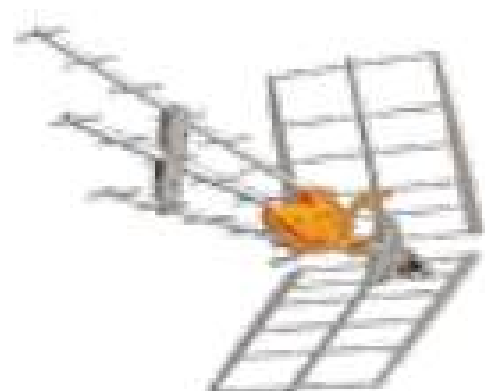
Спеціальні пристрої перетворюють зображення на **радіохвільі**. Передача “летить” у просторі під час **етéру**.

А як сигнал поширюється?

З телевежі антена-передавач транслює його до антени-приймача, що стоїть на будинку.

Телесигнал можуть передавати по кабелю, який тягнеться від головної станції до будинків, або за допомогою **супутника**. Тоді антена-передавач надсилає сигнали в космос. На орбіті Землі їх ловлять штучні супутники. Вони передають сигнали на **супутникові антéни**, а від них сигнал потрапляє до телевізорів.

9. Зобрази у вигляді малюнка чи схеми один зі шляхів, якими інформація потрапляє до телеглядача.

Прочитай комікс. Поміркуй, що таке справедливість.

1
Ми — згряя! У нас усе справедливо!

2
Ці ягідки — для мене!
А ви отам поснідаєте.

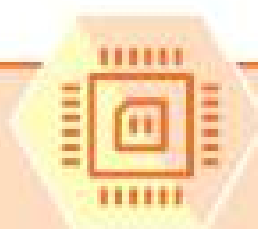

3
Стривайте, я перша поїм, бо тут на всіх може не вистачити.

6
А де ж згряя?..

☀ Як ти гадаєш, чому синичка зрештою лишилася на самоті? Чи важливо бути справедливим? Чи притаманна така риса тобі?

Чому я злюся та як прожити цю емоцію?

1. Після того як жевжики помирилися, між ними виникла така розмова.

Сьогодні все пішло шкереберть. Усі чомусь сердилися.

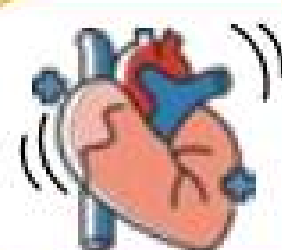
Я відчувала такий гнів. Ледь не вибухнула!

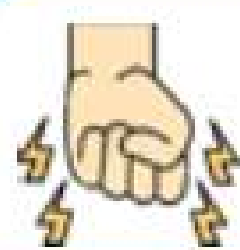
І яка муха нас укусила?

☀ Яку емоцію відчували жевжики? Чи знайома вона тобі?

2. Шкільна психологиня розповіла дітям, як проявляється гнів: мозок виробляє спеціальні речовини, які дають сили захищати себе. Може виникнути бажання заплакати, закричати, побігти, щось жбурнути.

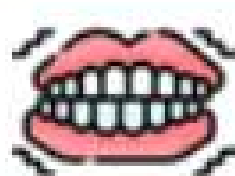
Пришвидшене серцебиття

Напружені м'язи

Прискорене дихання

Стиснуті щелепи

3. Злість може змінювати й обличчя. Пригадай ситуацію, яка тебе розлютила, та подивися в люстерко.

☀ Що змінюється, коли ти гніваєшся? Зверни увагу на брови, очі, губи, руки, колір обличчя.

☀ Чи приємно дивитися на того, хто сердиться?

4. Гнів може руйнувати, а може наснажувати. Розглянь ситуації. На що у кожній з них спрямована ця емоція?

На початку російського вторгнення в Україну тисячі добровольців стали на захист своєї держави.

Ярема випадково пролив воду на малюнок Руслана. Хлопець розлютився і накричав на друга.

☀ Наведи свої приклади випадків, коли гнів пішов на користь і коли нашкодив.

Навчися проживати свою злість

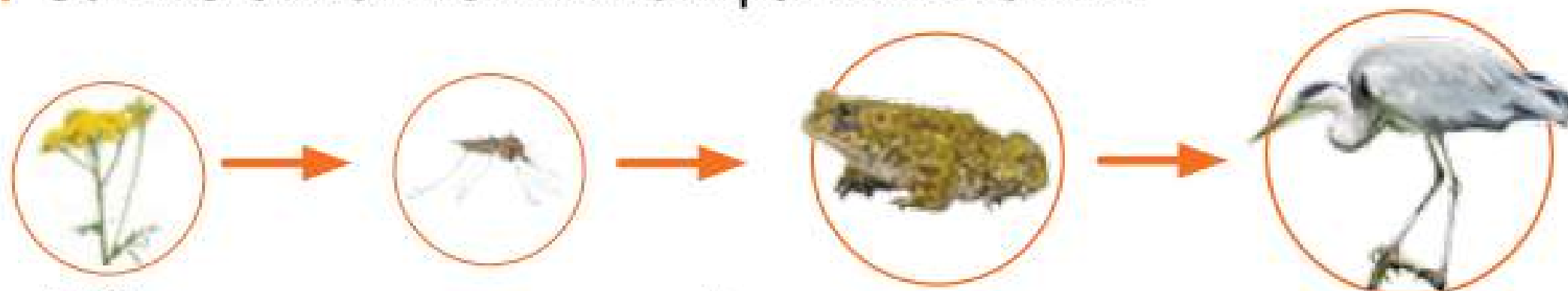
1. Виражай емоцію словами.
2. Вибери свій спосіб вивільнення від гніву:
  - ☀ глибоко вдихни й видихни,
  - ☀ побий подушку,
  - ☀ пройдися або пробіжися,
  - ☀ подивися на улюблену фотографію або іграшку.

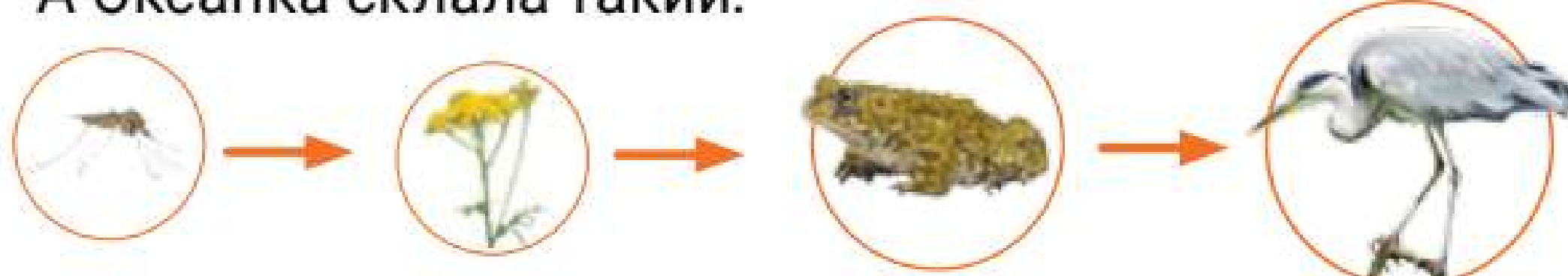
Підсумуй вивчене

1. Пригадай пригоди жевжиків у цьому місяці. Яка пригода справила на тебе найбільше враження? Чому?
2. Визнач істинні твердження. А хибні перетвори на істинні.
  - ☀ Про те, що тебе або когось іншого цькують, не можна нікому розповідати.
  - ☀ Якщо тебе вкусила тварина, необхідно звернутися до лікаря.
  - ☀ Почуття злості не потрібно вгамовувати.
  - ☀ Друзям можна розповісти будь-яку інформацію.

3. Сашко склав такий ланцюг живлення.

А Оксанка склала такий.

Хто з дітей правильно виконав завдання?
Обґрунтуй свою думку.

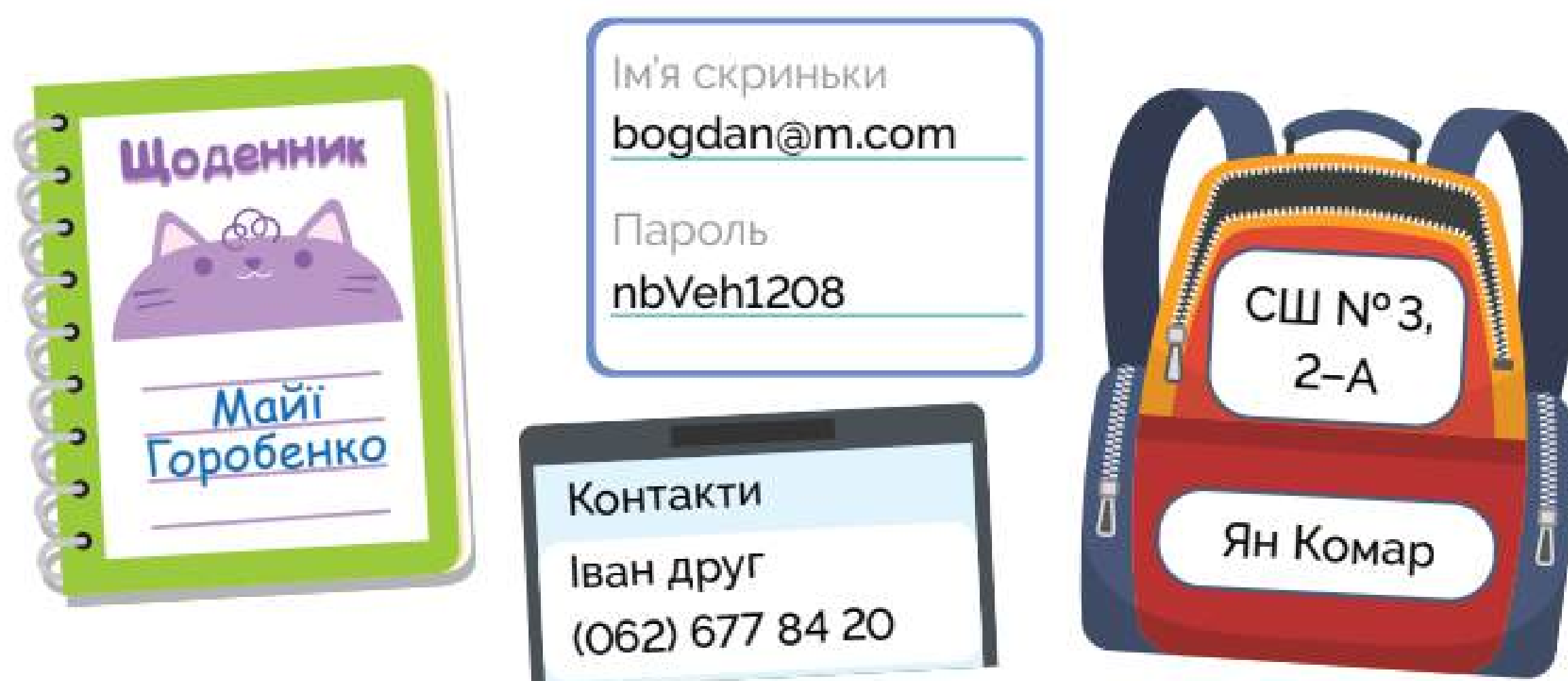
4. Побудуй ланцюг живлення, де однією з ланок є горобина.

5. Продовж речення усно.

У природі все взаємопов'язане, тому що... .

6. Тимур під час уроку фотографував дітей і сказав, що розмістить світлини у своєму акаунті в Google, який батьки створили йому за допомогою додатку Family Link. Чи має хлопчик право це робити? Чому? Розглянь малюнки і розкажи, яка інформація є приватною, а яка — публічною.

7. Розглянь малюнки. Де зображено булінг? Які способи протидії булінгу ти знаєш? Назви.

8. Продовж речення.

- ☀ Я пишаюся, що під час вивчення теми "Світ невидимий" я... .
- ☀ У цьому місяці для мене лишилося незрозумілим питання... .
- ☀ Щоб у ньому розібратися, мені потрібно... .

ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀ "побуваєш" у Сумській, Тернопільській та Харківській областях;
- ☀ дізнаєшся, що приховує яблуко і який ґрунт найсприятливіший для росту рослин;
- ☀ проростиш квасолину і спостерігатимеш за розвитком її пагінця;
- ☀ організуєш разом з однокласниками й однокласницями у своєму класі Шевченківські читання;
- ☀ навчишся зберігати зображення на комп'ютері.

- ⚙ Які речі є в кожній квартирі, а які лише в деяких? Чому?
- ⚙ Відшукай на малюнку і назви речі, що можуть з дуже маленьких ставати великими.
- ⚙ Що з намальованого може змінюватися від нагрівання або взаємодії з водою?
- ⚙ Знайди тих, кому важко самотійно дати раду своїм речам. Обґрунтуй свою думку.
- ⚙ Чи є на малюнку людина, яка ось-ось отримає подарунок? Чому ти так вважаєш?
- ⚙ Хто піклується про інших? Хто радіє?

Аварія

Олег домовився із друзями влаштувати в неділю зранку футбольний матч.

Ось гравці вже на полі. Голи забиває то одна, то інша команда. Олег знову вдарив по м'ячу, але схибив. М'яч летів повз ворота, але раптом ніби зіткнувся в повітрі з чимось невидимим, відскочив і влучив просто в сітку.

– Гол! – радісно вигукнула команда.

Хлопчик спантеличено озирався: “Що ж то було?”

Жевжохід від удару упав у кущі. На моніторі миготіло “SOS”. Жевжики злякалися, Пузлик притискав скриню.

– От халепа! – розгублено мовив Номул. – Але сподіваюся, що не все так погано. Я обстежу всі прилади, а ви йдіть на пошуки. Ми вже на Сумщині. Яке нове завдання?

Пузлик і Брунька трохи оговталися, зазирнули у скриню й побачили, що треба зібрати аромат борщу.

– Як ми дізнаємося, що пахне саме борщ, а не інша страва? – замислився Пузлик.

– Почитаємо, із чого його готують, і позазираємо до кухонь, – запропонувала Брунька.

У першій квартирі смажили м'ясо, у другій щось випікали, у третій варили кашу. А ось і борщ! Пахне як! Друзі впіймали аромат у капсулу й повернулися до жевжохода.

☀ Чи могли жевжики уникнути аварії? Як саме?

☀ Як Брунька вирішила виконати завдання? Прочитай.

☀ Які якості проявив Номул?

☀ З яких продуктів готують борщ? Назви їх.

Що приховує яблуко?

1. Якось дід Оксенік показував жевжикам яблука і розповідав, що ці фрукти мають особливі властивості. Які саме? Відновіть діалог, доповнюючи прикладами.

Мабуть, воно корисне.

...

Утамовує голод.

...

...

З нього можна виготовити поробку.

2. Як розділити три яблука на чотири однакові частини? Запропонуй власну ідею.

3. За деякий час шматочок яблука на місці зрізу потемнів. Борис пошукав інформацію і дізнався, що так плід захищається від шкідників, які можуть проникнути всередину. Яблуко містить речовини, які при взаємодії з киснем утворюють темну плівку, що запобігає псуванню фрукта. Проведи дослідження і довідайся, які овочі та фрукти мають таку властивість.

4. Четверо дітей висловили гіпотези про те, як уникнути потемніння яблука, не зіпсувавши його смаку. Дослідіть, який спосіб дасть найкращий результат.

Збризнути зріз яблука соком лимона.

Розчинити у воді 1 чайну ложку меду і покласти туди яблуко.

Розчинити 1 таблетку вітаміну С у воді й залити нею яблуко.

Залити яблуко водою з-під крана.

5. У місті Кролевці, що на Сумщині, є унікальна пам'ятка природи — яблуня-колонія. Прочитай, чим вона особлива.

Кролевецькій яблуні вже понад 200 років. Її первісний стовбур зруйнувався, і вона продовжує жити, самотійно укорінюючись гілками. Нині їх уже близько 15. Коли один із прирослих до землі стовбурів має відмерти, його віти нахиляються до землі й теж приростають.

Поміркуй: яблуня-колонія — це дерево чи кущ?

6. Незабаром у школі відбудеться майстер-клас із **квілінгу**. Де варто розмістити оголошення, щоби про цю подію дізналося якомога більше людей? Обґрунтуй свою думку.

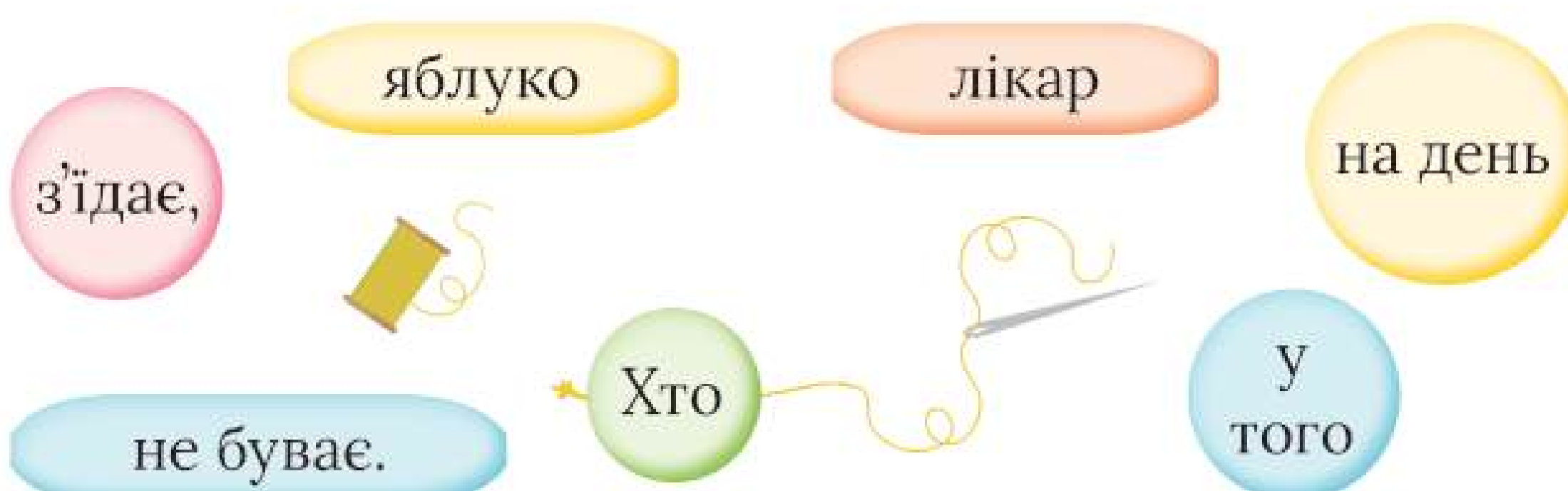
- ☀ На сайті школи.
- ☀ На дошці оголошень у вестибюлі.
- ☀ У вчительській кімнаті.
- ☀ У вайбер-спільноті.
- ☀ Твій варіант.

7. Виготов яблуко в техніці квілінгу.

8. Віднови англійське прислів'я. Поясни, як ти його розумієш.

Що приховує довкілля?

1. Сумщина — мальовничий край. Василь довідався, що на її території є найстаріше в Україні озеро. Хлопчик вирішив відшукати в інтернеті інформацію про нього. Який пошуковий запит допоможе найшвидше знайти інформацію? Перевір свої припущення.

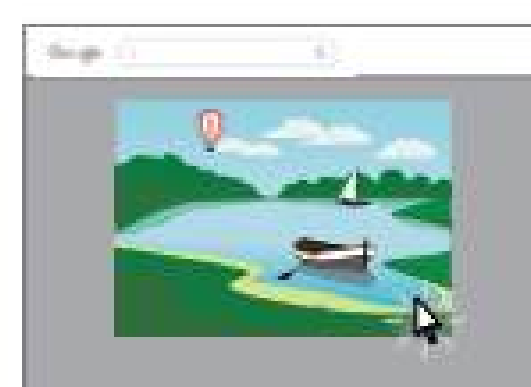

2. Шелехівське озеро зачарувало Василя захопливим краєвидом. Світлину водойми хлопчик вирішив зберегти на своєму комп'ютері. Скориставшись алгоритмом, розкажи, як це зробити.

Пам'ятка "Як зберегти світлину на комп'ютері"

1. Клікни правою кнопкою миші по зображенню, яке хочеш зберегти.

2. У контекстному меню, що відкрилося, обери "Зберегти зображення як..."

Відкрити зображення
Копіювати зображення
Зберегти зображення як...
Надіслати зображення

3. Обери на комп'ютері папку, в яку хочеш зберегти зображення, і натисни кнопку "Зберегти".

3. Шелехівське озеро оточене густим лісом. Об'єднай рослини лісу в групи. Поясни, за якими ознаками ти це зробив / зробила.

Сосна

Кропива

Акація

Ожина

Хміль

Дуб

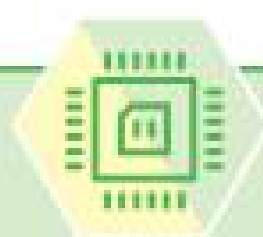

4. Гуляючи біля Шелехівського озера, Василь промочив ноги й перевзувся. Проте мокрі черевки незручно нести в руках, та й у рюкзак із чистими речами не покладеш. Порадьтеся, що робити в такій ситуації.

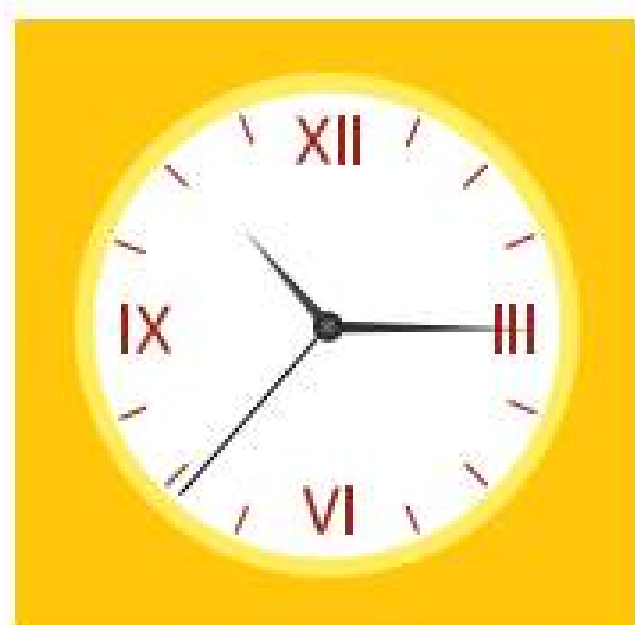

5. Дорогою до озера можна зустріти різних диких тварин — зокрема небезпечних гадюк. Навесні їх особливо багато. Як ти гадаєш, чому?

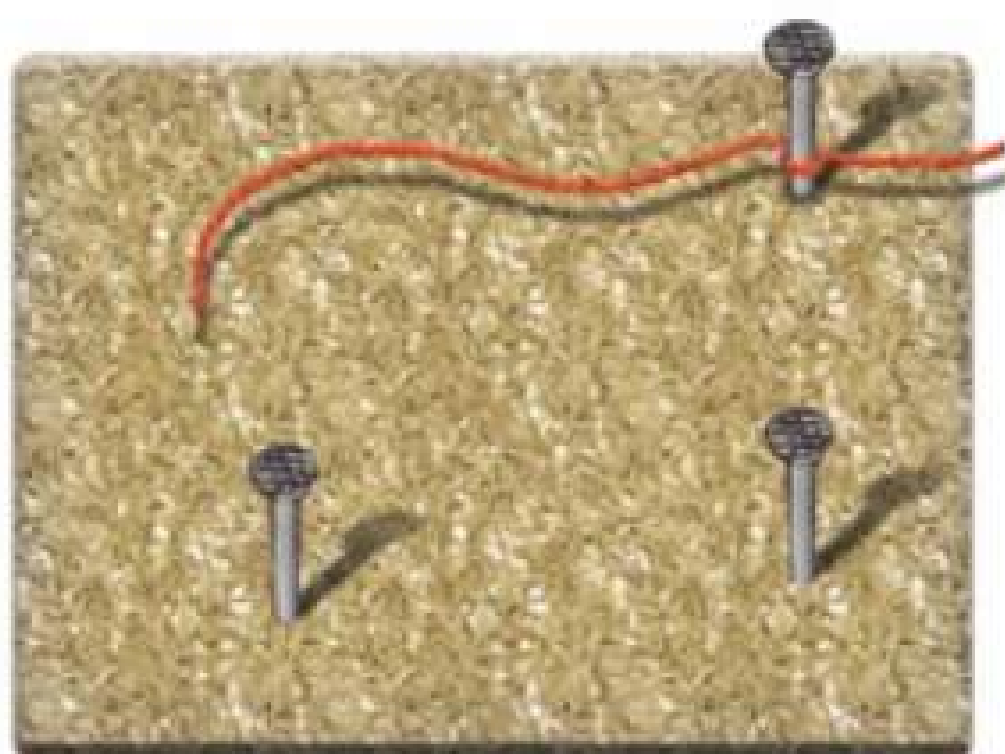
Температура тіла гадюки залежить від температури довкілля, тому вона любить грітися на сонці. Побачивши змію, не підходь близько. У разі небезпеки завмири — змії реагують на рух.

6. Візитівка міста Суми — альтанка з різьбленого дерева, збудована без жодного цвяха. Єгор і Максим домовилися тут зустрітися о чверті на одинадцяті. Який годинник показує цей час?

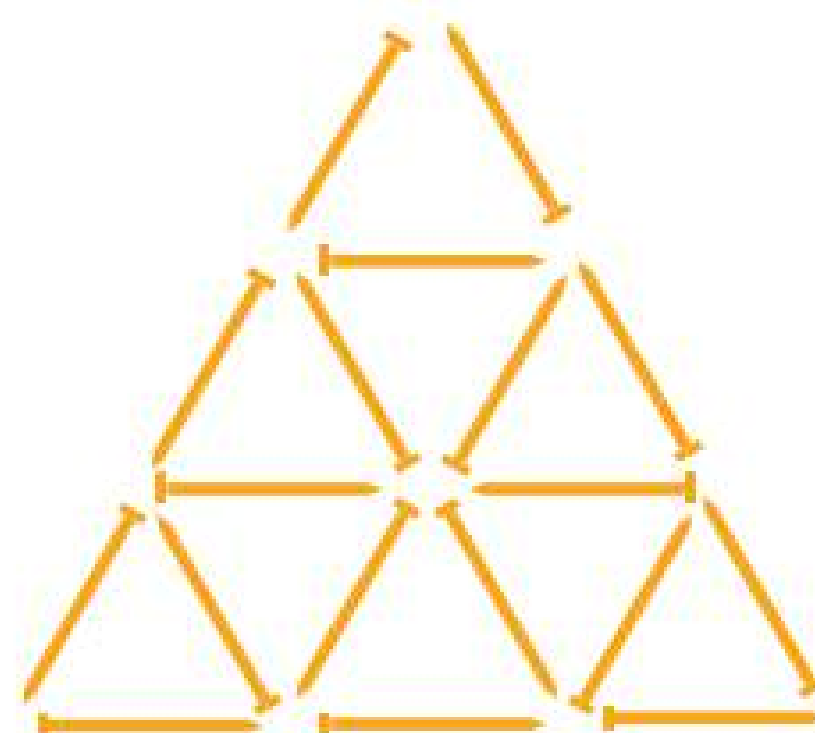

7. Пограйте в настільну гру "Веселі цвяхи". Для цього закріпіть цвяхи на пінопластовій або корковій панелі. Позмагайтеся, хто з'єднає всі цвяхи найкоротшою ниткою.

8. Які ще незвичні способи використання цвяха ти знаєш? Наведи два приклади.

9. Олеся утворила із цвяхів таку фігуру. Скільки трикутників зображено?

Довідайся, як знання правил безпеки врятувало сестричок.

Дивися, які гарні камінці для нашої халабуди!

О, тут іще щось є...

Стій! Не чіпай!

Здається, це снаряд...

Відійдімо спершу подалі.

☀ Як потрібно діяти, якщо ти побачив / побачила підозрілий предмет?

Сучасні кобзарі

Номул зустрів друзів задоволений:

– Майже все працює. Лише корпус трохи пом'явся.

Брунька пильно подивилася на нього:

– Що ховається за твоїм “майже”?

– Зламався ковпак, що робить жевжохід невидимим.

– Тобто тепер жевжохід усі зможуть бачити?!

– Так, рухатимемося вночі.

– Але ж так ми можемо не встигнути до кінця весни!

– Робитимемо все можливе! Уперед!

На шляху до Тернопільщини друзі здійснили кілька нічних перельотів. Порт показав нове зображення.

– Я знаю, що це! – похвалився Номул. – На таких інструментах у давнину кобзарі грали. А хто ж грає нині?

– Погуглимо “кобзарі”... О, парубки із кобзами!.. А ні, це бандури. Цей інструмент тепер так називають. І сьогодні в Тернополі буде концерт гурту “Шпилясті кобзарі”.

– Отже, нам туди!

Звуки бандур лилися по залі. Слухачі підспівували, пританцьовували. Жевжики від них не відставали. Ледь не забули вчасно ввімкнути звуковловлювач!

☀ Як гадаєш, чи вдасться жевжикам полагодити ковпак, який робить жевжохід невидимим?

☀ Що ти знаєш про кобзарів і бандури?

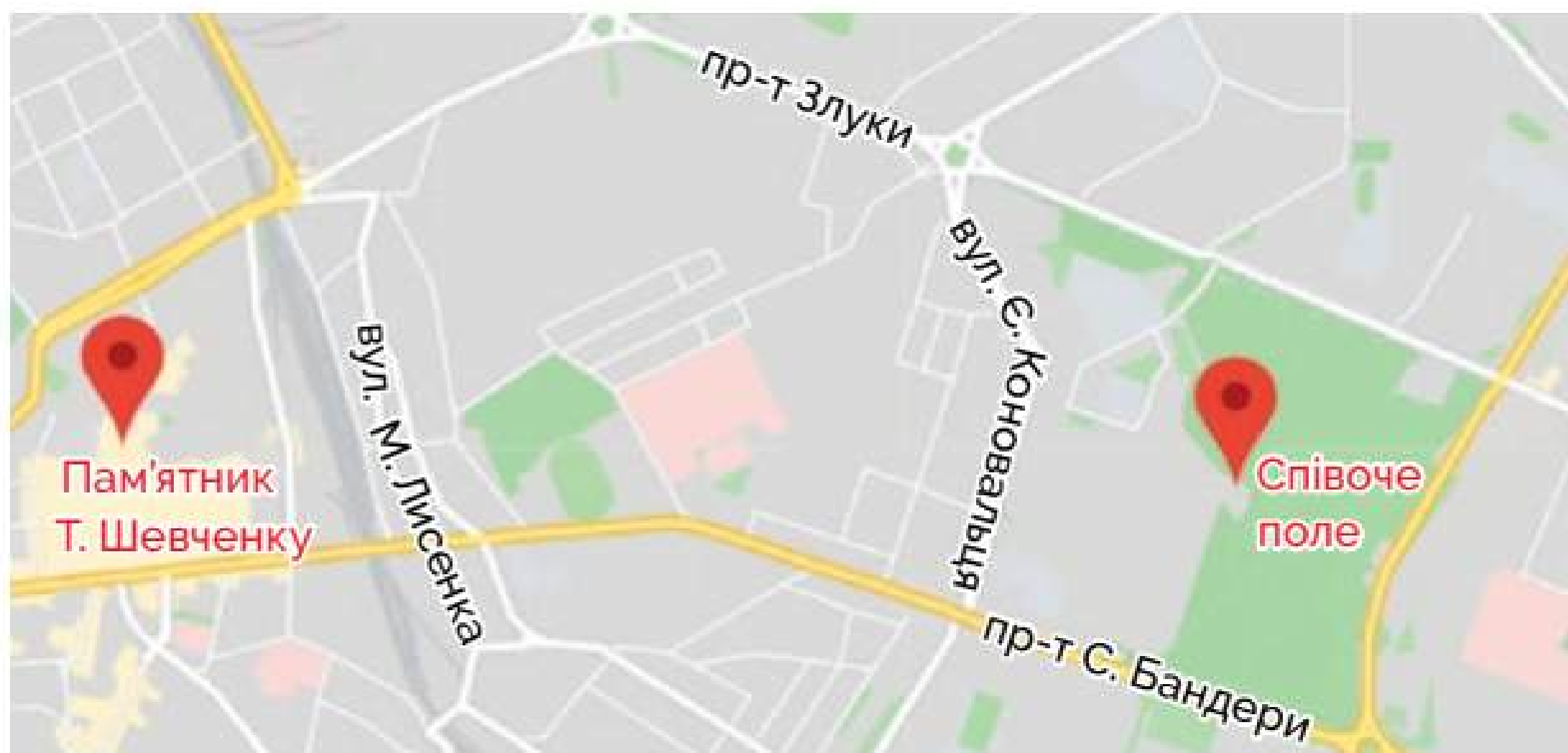
☀ Послухай виступ гурту “Шпилясті кобзарі”.
svitdovkola.org/3/media5

☀ Яке враження на тебе справила музика?

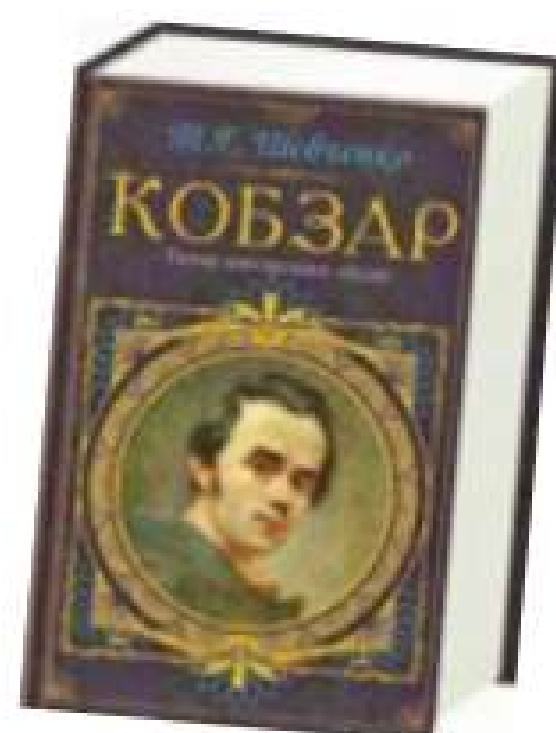

Що зберігає історичну пам'ять?

1. Аліна із Софією домовилися зустрітися у сквері біля пам'ятника Тарасові Шевченку. Зараз Аліна на Співочому полі. Опиши її маршрут, використовуючи слова, що позначають напрямки руху.

2. Софія розповіла, що навчається в гімназії імені Тараса Шевченка. Які інші об'єкти, названі на честь письменника, ти знаєш? Де можна побачити його портрет?

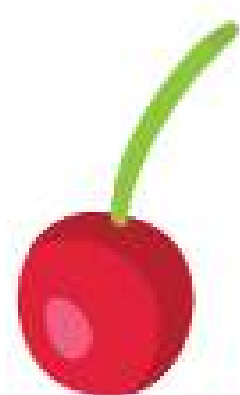

3. Переглянь відео про Тараса Шевченка й назви факти, які вразили тебе найбільше.

svitdovkola.org/3/media6

4. Під час етнографічної експедиції Тарас Шевченко побував на Тернопільщині. Розгадай ребуси і довідайся, які населені пункти області він відвідав.

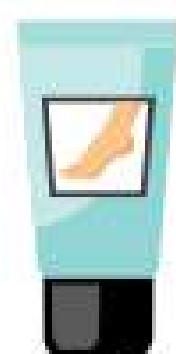

”””

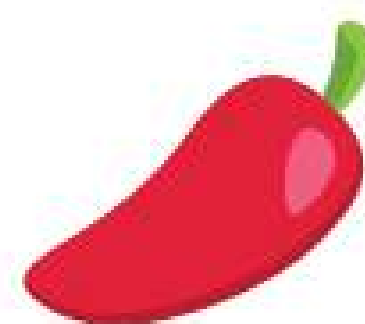
ЧІВ

5 = i

ЕН

”””

5. Як ти гадаєш, чому Тарас Шевченко вирушив в експедицію? Що його зацікавило? Вислови три правдоподібні припущення. Розпочинай речення поданими словами.

Імовірно, ...

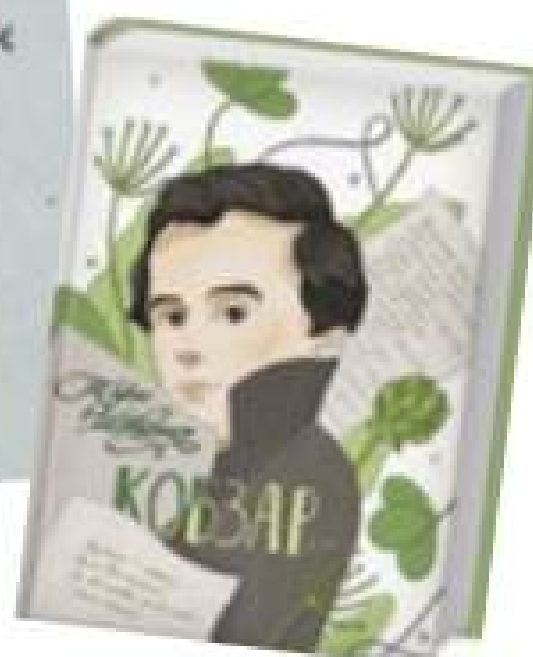
Я вважаю, що...

Можливо, ...

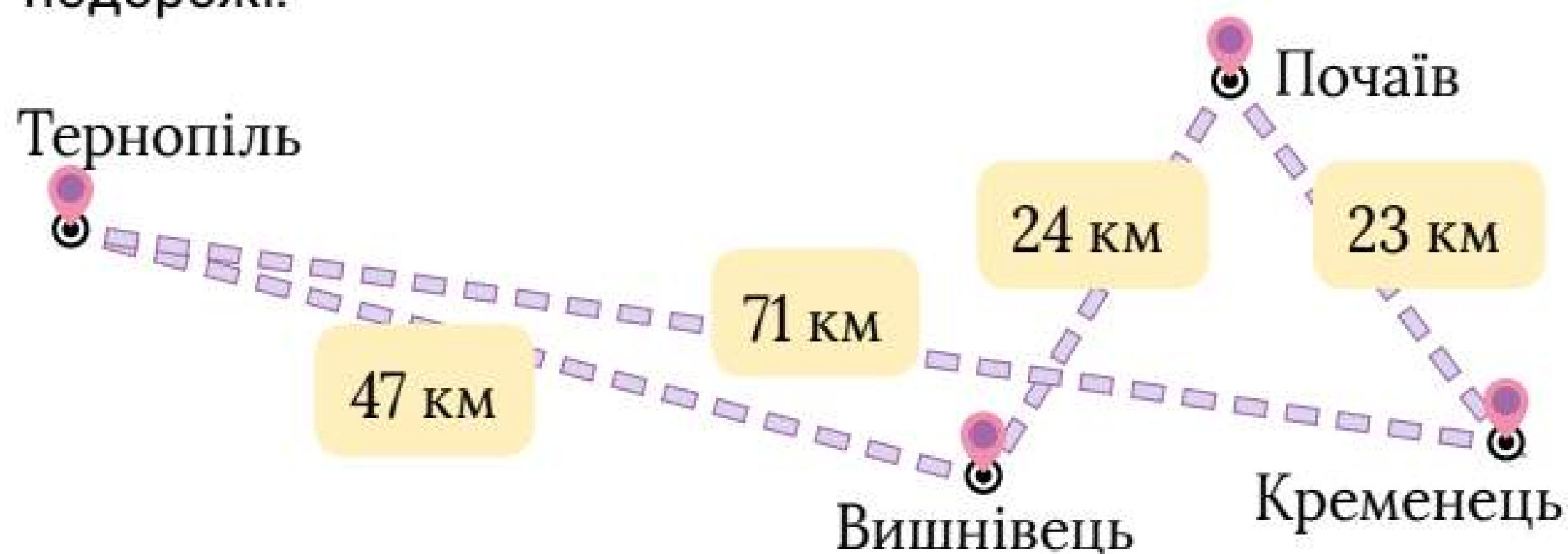

6. На Тернопільщині Т. Шевченко записав кілька народних пісень, створив серію малюнків і поезій. А які твори Кобзаря знаєте ви? Організуйте Шевченківські читання.

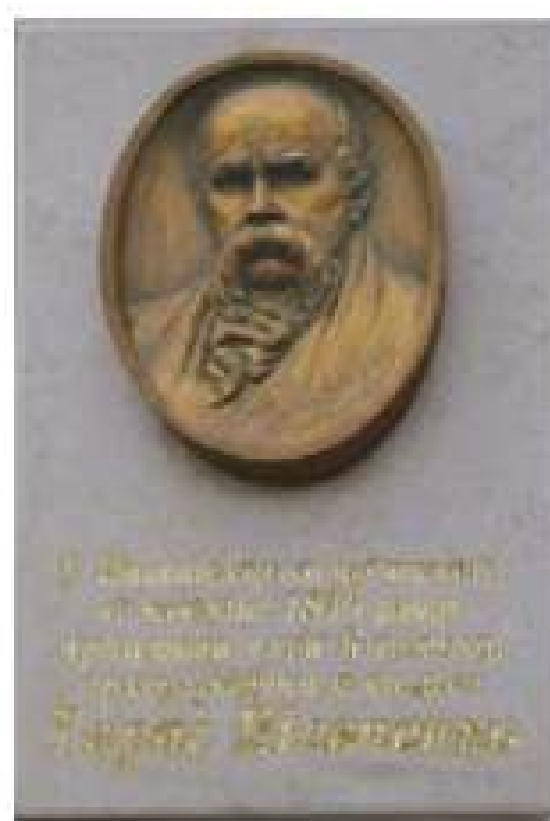
Думи мої думи мої
Ви мої єдині.
Некляйте когось мене
При лютій годині.

7. Аліна й Софія вирушили в мандрівку містечками Тернопільщини, у яких понад 170 років тому гостював Шевченко. Визнач, скільки кілометрів дівчатка подолали під час подорожі.

8. Дівчатка фотографували об'єкти, які свідчать про перебування Шевченка в цьому краї. Розкажи, які речі зберегли історичну пам'ять про життя і подорожі митця.

9. Чи є у твоєму населеному пункті об'єкти, які зберігають історичну пам'ять? Розкажи про них.

Що допомагає людині захищати себе?

1. Хоча жевжики і бояться води, вони люблять милуватися водоймами. Там, де раніше були болота, тернополяни облаштували великий став, що зачаровує будь-якої пори. Розглянь світлини та опиши цю окрасу міста.

2. Ліза і Павло прогулювалися поблизу Тернопільського ставу. Раптом пішов сильний дощ. Парасольки в дітей не було. Як вони мали діяти? Назви якомога більше варіантів.
3. Ліза запропонувала зайти до найближчого кафе. Офіціантка порадила дітям скуштувати кулешу – традиційну кукурудзяну кашу. А яку кашу ти любиш найбільше? Назви каші, які готують із зерен зображених рослин.

Гречка

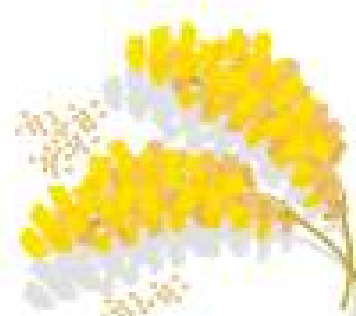
Пшениця

Овес

Ячмінь

Просо

Рис

Крупи для каш виготовляють із насіння зернових рослин, у яких є майже всі необхідні для організму поживні речовини. Тож уживай кашу щодня.

4. Перед обідом Павло пішов до вбиральні. Його увагу привернула інструкція біля умивальника. Розкажи, чому важливо дотримуватися кожного етапу, коли миєш руки.

1. Намочи.

2. Намиль.

3. Мий 20 с.

4. Сполосни.

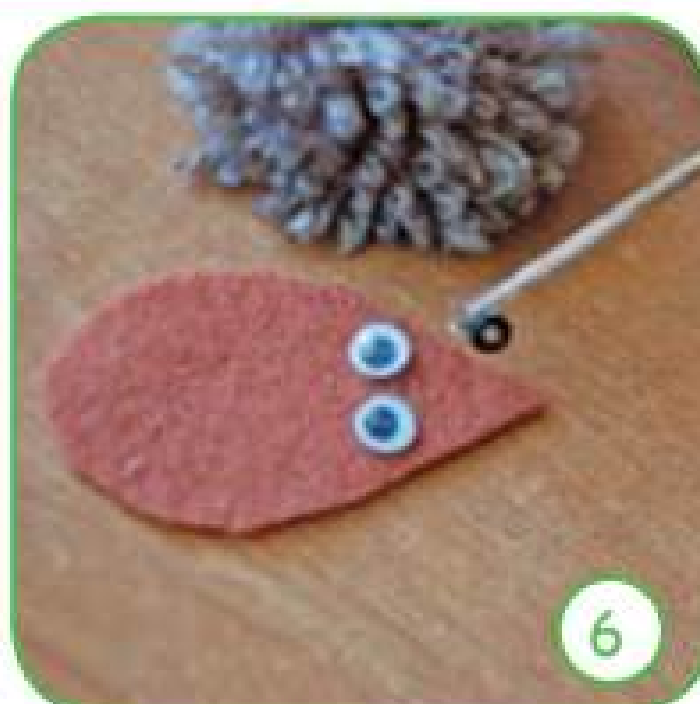
5. Візьми серветку.

6. Закрий кран серветкою. Витри руки.

5. Прогулюючись парком імені Тараса Шевченка, діти побачили в кущах їжачка. Лізі одразу ж захотілося забрати тваринку додому. Переконай дівчинку цього не робити.
6. Виготов їжака за інструкцією.

Купімо насіння
та посадимо городик!

ВИРОЩУВАННЯ КВАСОЛІ

Матеріали та обладнання

Посудина з чорноземом, посудина з піском,
склянка з ватою, квасолини, вода.

Хід експерименту

1. Підготуй квасолинки до висаджування. Для цього опусти їх у склянку з ватою і налий води.
2. Спостерігай за квасолинами кілька днів, дбаючи, аби вата завжди була вогкою. Щойно побачиш зелений паросток і корінчик — рослина готова до висаджування у ґрунт.
3. Посади одну пророщену квасолину в посудину з чорноземом, а другу — в пісок.
4. Щодня спостерігай, як змінюються рослини. Не забувай їх поливати.

Треба ще спеціаль-
ний ґрунт узяти.

2

Навіщо? Рослини ж і в піску,
і на камінні ростуть...

5. Результати фіксуй у щоденник спостережень.

Спостереження за ростом і розвитком квасолі

Дослідник/ця _____

Дата	Етап	Що відбувається з рослиною?
10.03	Пророщування	
17.03	Висаджування в ґрунт	

☀ Як впливає склад ґрунту на розвиток рослини?

Україна багата на чорноземи – найродючіші
у світі ґрунти.

Весняні радощі

Жевжохід під звуки бандури прямував із заходу країни на схід – до Харківської області. Аби не забаритися з виконанням завдання, жевжики вирішили рухатися не лише вночі, а й удень. Але вони мали оминати всі населені пункти, щоб не потрапити на очі людям. Тож Брунька розгорнула свою мапу і стала прокладати маршрут.

Як і всі живі істоти, жевжики раділи весні, помічали зміни в природі та мріяли погуляти під ніжним сонячним промінням на моріжку. Чи випаде така нагода? Усе залежить від завдання, яке вони муситимуть виконати.

Пузлик натиснув на кнопку пульта – скриня відчинилася. Формою порт нагадував квітучу гілочку верби.

– Яка краса! Дякую тобі, скринечко, що можна буде погуляти біля річки й помилуватися краєвидами, – зрадів Пузлик. Адже цього разу саме він мав іти по знахідку.

Погода була така чудова, що, порадившись, жевжики вирушили на прогулянку втрьох. Малюки вдосталь набігалися, послушали спів жайворонка, помилувалися мати-й-мачухою та первоцвітом. А тоді вже підібрали вербову гілочку, цвіт якої люди лагідно називають “котиками”, і щасливі повернулися до свого транспорту.

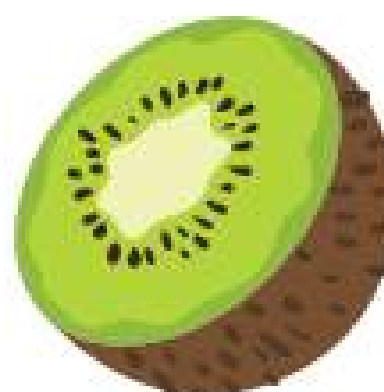
- ☀ Які весняні зміни потішили жевжиків? А які тішать тебе?
- ☀ Вербка – символ України. Які приказки про неї ти знаєш?
- ☀ Чому цвіт верби називають “котиками”?
- ☀ Які ранньоквітучі рослини побачили жевжики? Які ще первоцвіти ти знаєш?

Кому відомі приховані можливості об'єктів?

1. Розгадай ребус і визнач, на території якого міста опинилися жевжики.

,

,

T = P

2. Шукаючи інформацію про місто, жевжики звернули увагу на фото чудернацького будинку. Він зовсім плаский: як же в ньому живуть? Поміркуй і вислови свої припущення.

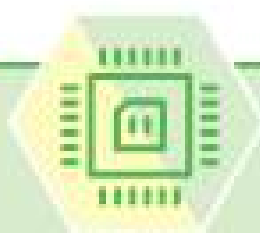

“Плаский” будинок, або будинок-стіна, лише здається таким через свою конструкцію. Насправді він має три стіни. Якщо подивитися на дім з іншого ракурсу, “магія” зникає.

Дізнайся, де ще в Україні є “пласкі” будинки.

3. Продовж ряд так, щоб утворилася закономірність.

4. Третьокласник Петро — з Харківщини. Якось він разом з рідними бачив незвичайне місце — “Співочі тераси”. Архітектурне диво вражає своєю **акустикою**: тут чутно дивовижний спів вітру й птахів. Обчисли вираз і довідайся, зі скількох метрів тут можна почути людський шепіт.

$$340 : 2 - 440 : 4$$

У шкільному коридорі або на подвір'ї школи відміряйте цю відстань.

5. Довідайся, на якій відстані ти розрізняєш слова, сказані твоїми однокласниками й однокласницями пошепки.
6. Петро вирішив більше дізнатися про надзвичайні можливості “Співочих терас” і знайшов інформацію в інтернеті. З'ясуй, чи можна її вважати достовірною. Чому?

Google

Співочі тераси Харків

Секрет такого дива — у металевих трубах різного діаметра, вмурованих у цегляні стіни. Через ці труби проходить повітря, утворюючи “спів”.

7. Бабуся Петра — біолог. Вона розповіла, що на болотистих місцях Харківщини є унікальна рослина, занесена до Червоної книги України, — росичка.

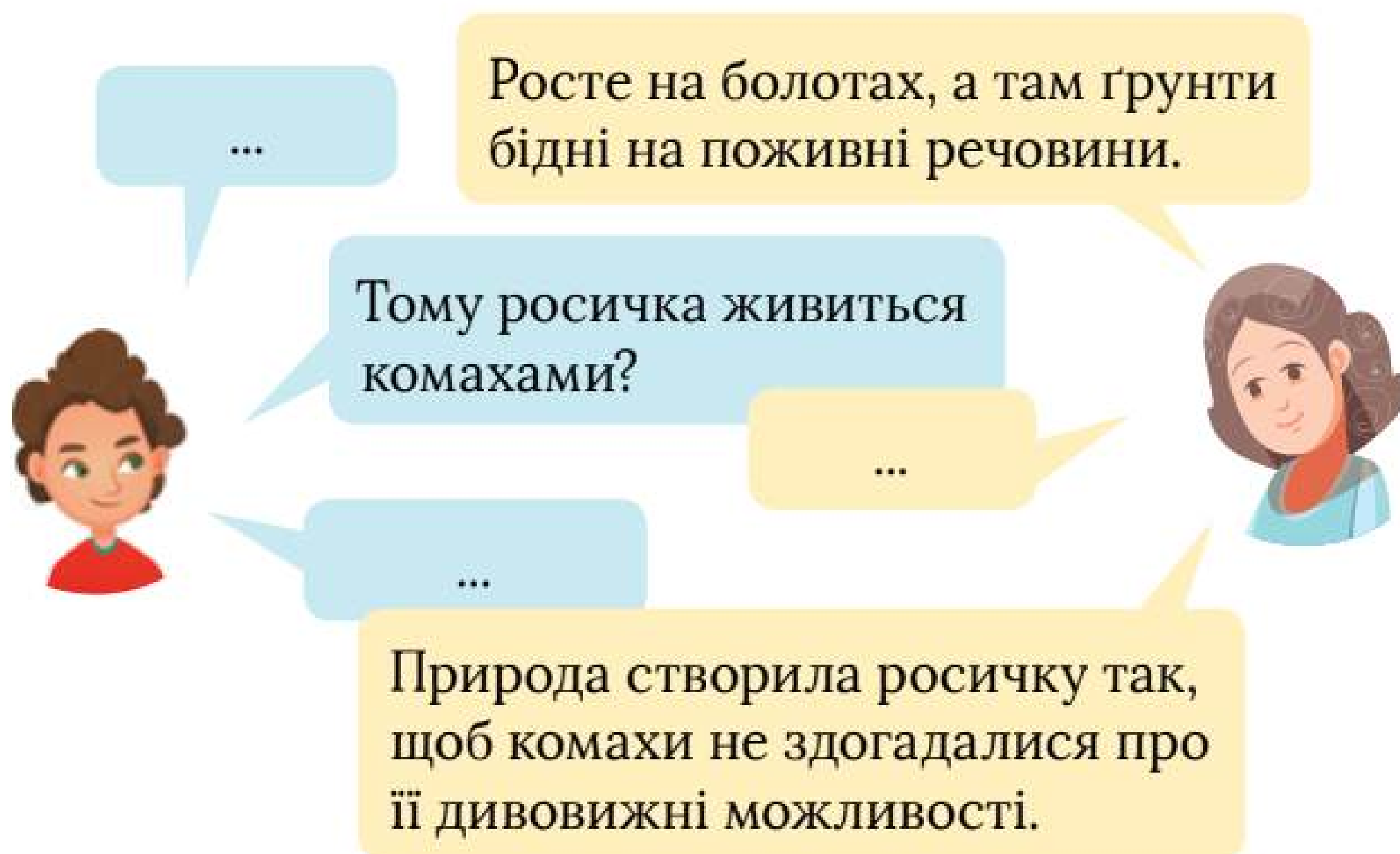
Подивися відео і розкажи, у чому унікальність цієї рослини.

svitdovkola.org/3/media7

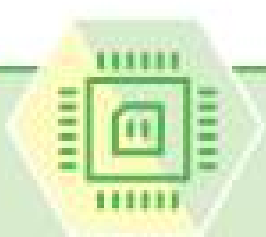
8. Петро з бабусею говорили про диво-рослину. Відновіть їхній діалог і розіграйте його в парах.

9. Петро запропонував пограти в екологічну гру "Взаємозв'язки в довкіллі". Пограйте в неї і ви.

Я – росичка. Мені необхідна болотиста місцевість, щоб рости.

Які лайфхаки допомагають навчатися?

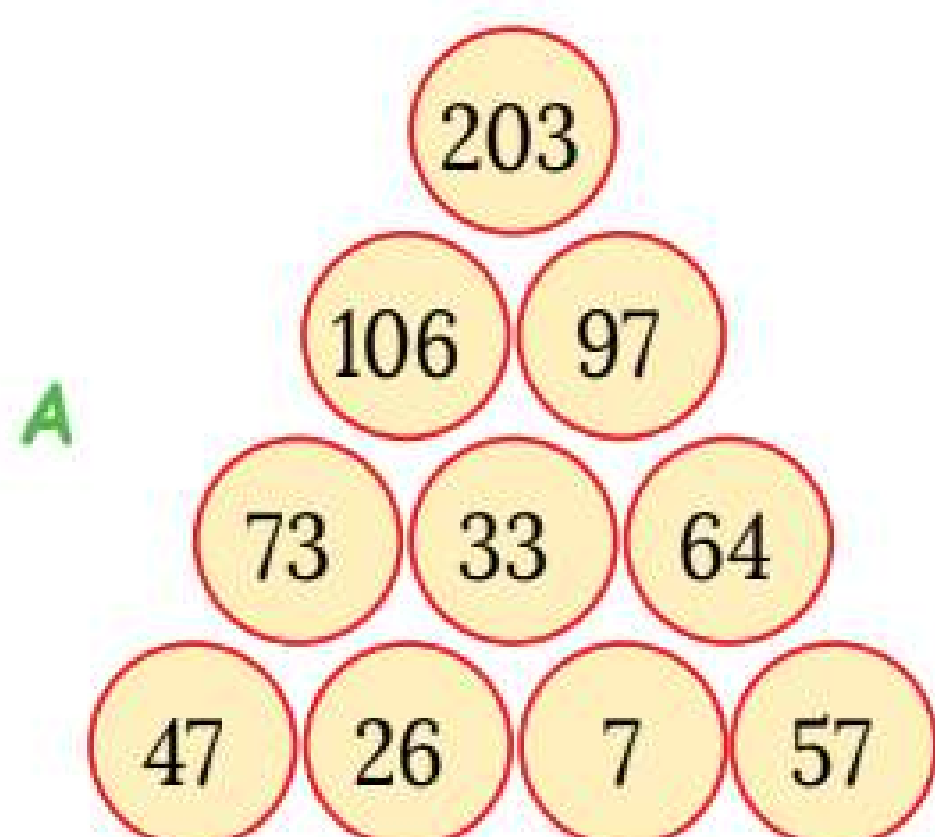
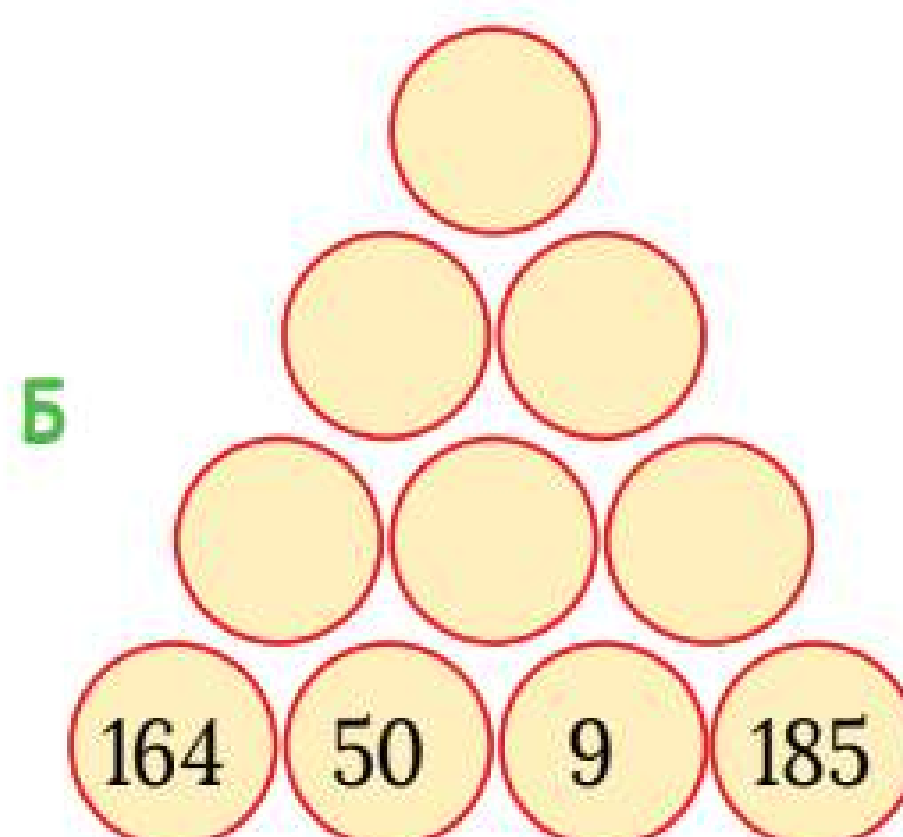
1. На офіційному сайті Харкова city.kharkov.ua/uk/ Брунька прочитала, що місто вже понад 300 років є освітнім центром України. Тут навіть є пам'ятник студентові.

Опиши
скульптуру
за фотографією.

Пам'ятник
студенту-
програмісту,
авт. Роман Блажко

2. Третьюокласники вирішили провести опитування і довідатися, що допомагає студентам успішно навчатися. Студент Харківського політехнічного інституту Тимофій вважає, що йому допомагають математичні здібності. Оціни, наскільки ці здібності розвинені в тебе. Поясни, за якою закономірністю побудували вежу А. Побудуй у зошиті вежу Б за такою самою закономірністю.

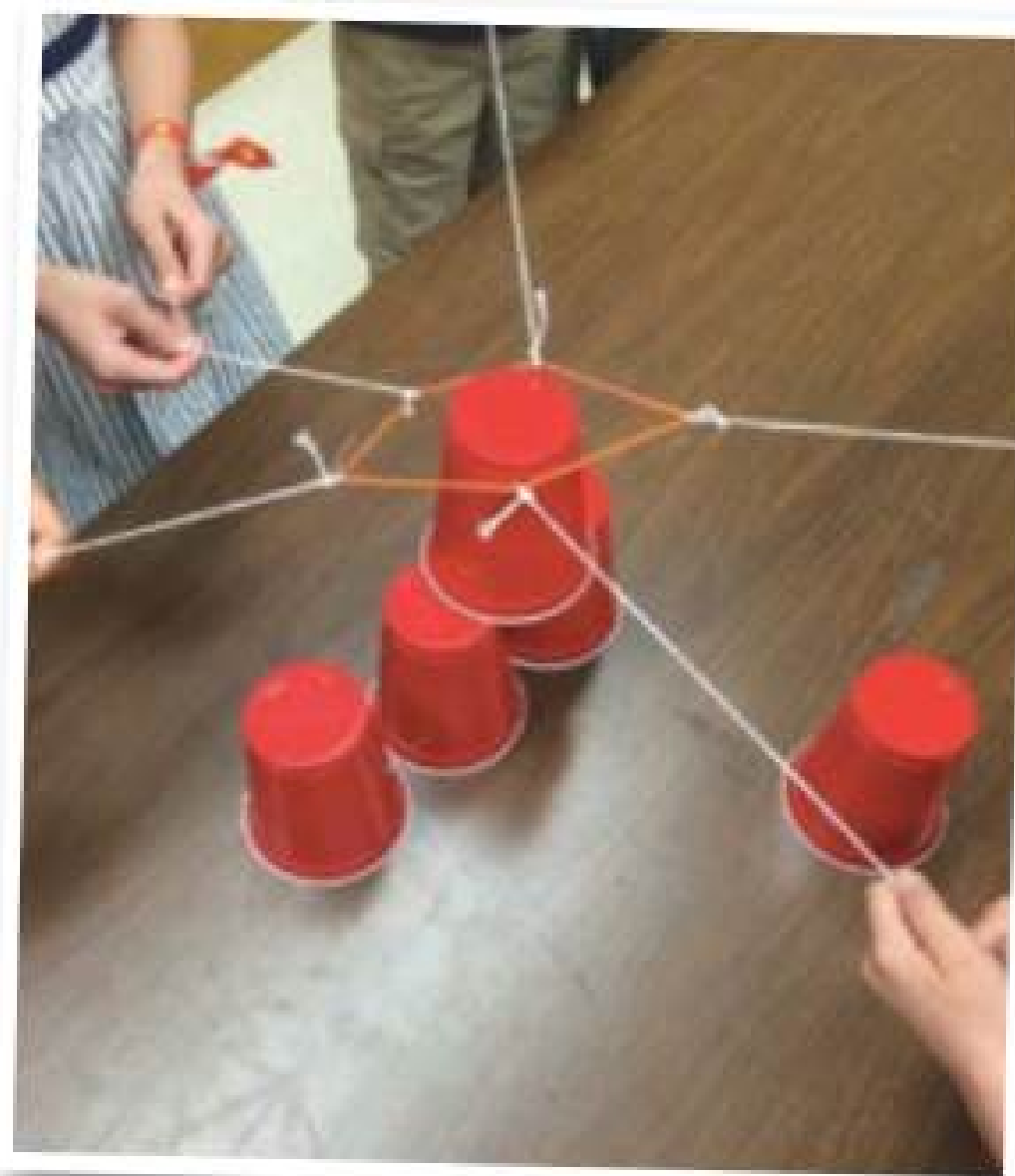
3. Громадянка Алжиру Надін — студентка Харківського юридичного університету. Дівчина вважає, що успішно навчатися їй допомагає вміння працювати в команді. А чи вмієш ти співпрацювати з іншими? Які навички командної роботи тобі варто розвивати чи вдосконалювати? Розкажи про це в класі.

4. Побудуйте свою вежу з паперових стаканчиків за описом.

Візьміть 5 одноразових стаканчиків.

До канцелярської гумки прив'яжіть 5 мотузочок завдовжки 20–25 см. Завдання команди — побудувати піраміду зі стаканчиків, не торкаючись їх руками.

5. Студентка Академії дизайну і мистецтв Тамара родом з Грузії. Вона розвиває свою спостережливість і допитливість — наприклад, уважно стежить за птахами. По черзі кидаючи гральний кубик, розкажіть про голубів. Відповідайте на запитання, номер якого випаде.

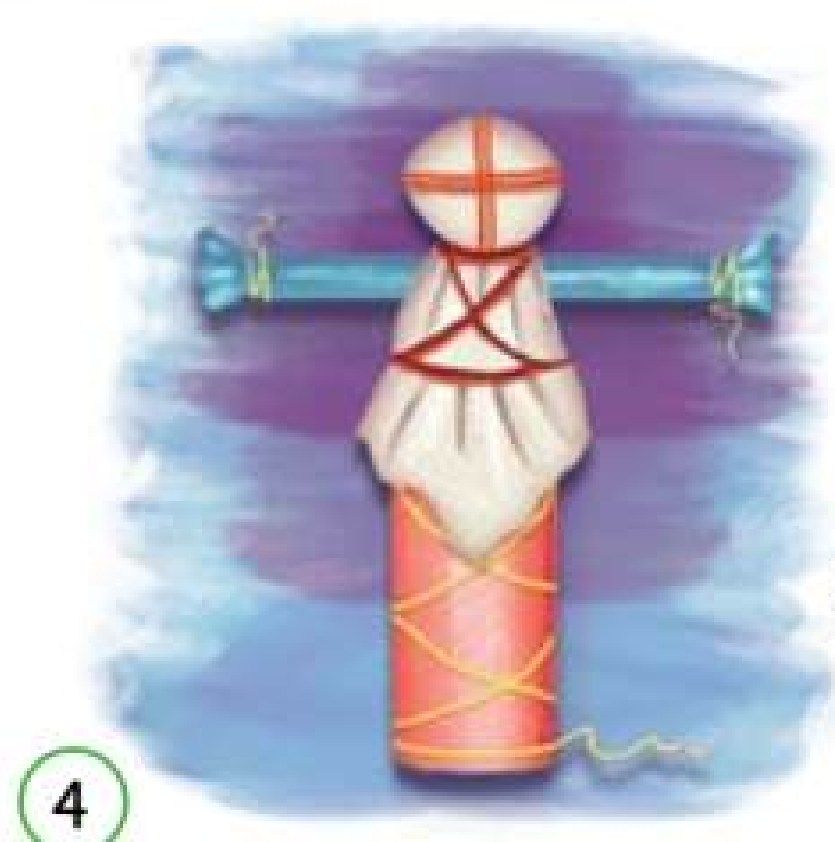
- 1 Якого кольору птах?
- 2 Перелітний чи осілий вид?
- 3 Чим харчується?
- 4 Який на вигляд?
- 5 Де мешкає?
- 6 Які особливості його поведінки?

6. Богдан, який навчається в університеті радіоелектроніки, ділиться лайфхаком, як накреслити коло без циркуля. Навчися й ти такого прийому.

7. Індіанка Амала розповідає, що її успішному навчанню в економічному університеті сприяє хобі, яке добре знімає втому — рукоділля. В Україні дівчина навчилася створювати ляльки-мотанки. Створи й ти власну ляльку-оберіг за інструкцією.

8. А які лайфхаки допомагають у навчанні тобі? Презентуй їх однокласникам й однокласницям.

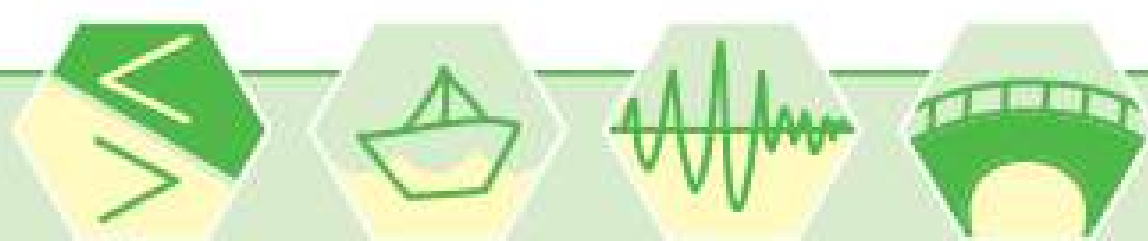
Довідайся, як можна подолати страх виступів перед класом.

Підготуйте вдома розповідь про улюблене дерево.
А завтра прочитаєте її в класі.

☀ Як ти гадаєш, чи допоможе дівчинці виконання цього завдання впоратися з її проблемою?

Як поставити мету та досягти її?

1. Жевжики дізналися про видатного українця з Харківщини – Григорія Сковороду. Пройди лабіринтом та довідайся, ким він був.

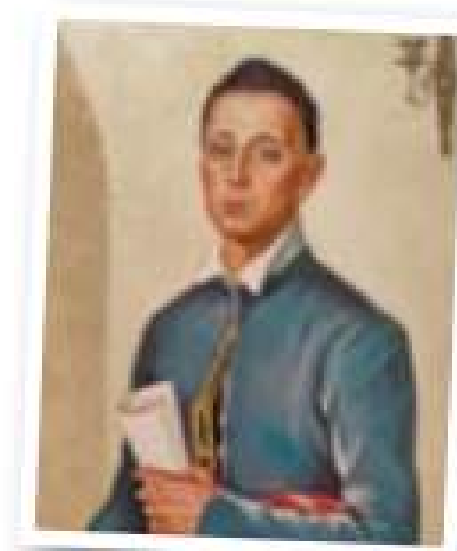

Якщо хочеш дізнатися більше про цього українського діяча, подивися про нього відео.

svitdovkola.org/3/media11

2. Сучасники й послідовники Григорія Сковороди відзначали його наполегливість у досягненні поставленої мети. Для цього він сформулював правила життя. Чому, на твою думку, ці правила актуальні й зараз?

- ☀ Навчання понад усе.
- ☀ Не зраджувати своєму покликанню.
- ☀ Ніколи не втрачати власної гідності.
- ☀ Уміти помічати щастя тут і зараз.
- ☀ Ми самі ковалі свого щастя, головне – пізнати себе.

3. Андрійко поставив собі за мету навчитися кататися на роликах та взяти участь у Всеукраїнських змаганнях. Щоб досягнути своєї мети, він намалював такий алгоритм.

Тренуватися і взяти участь у змаганнях.

Дізнатися умови участі в змаганнях.

Навчитися робити трюки.

Знайти того, хто навчить впевнено їздити.

Знайти ролики й захист (купити, взяти в оренду).

Обговорити з батьками свою мету.

4. А про що мрієш ти? Сформулюй мету, якої ти хочеш досягти. Із чим вона пов'язана: зі здоров'ям, хобі, навчанням, твоєю майбутньою професією? Намалюй сходинки, які вестимуть тебе до цієї мети.
5. Поміркуй, що може завадити тобі на шляху до мети. Як ти можеш собі зарадити? Хто може тебе підтримати і як саме?
6. Інсценуйте діалоги, у яких ви звертаєтеся одне до одного по допомогу або підтримку.

Я хочу навчитися готувати харківські вергуни. Можеш мені допомогти?

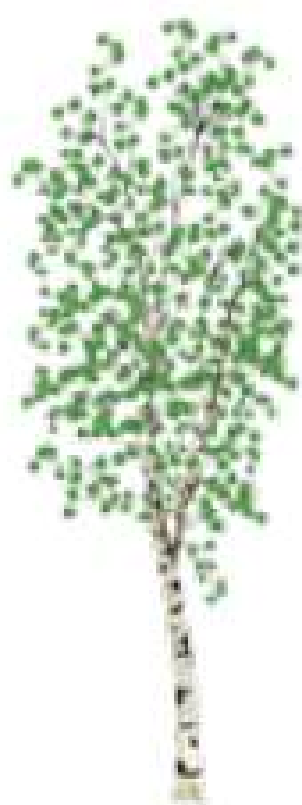

Я дуже хотів намалювати гарний портрет, але мені не вдалося. Напевно, це не моє...

Підсумуй вивчене

1. Пригадай пригоди жевжиків у цьому місяці. Які риси характеру допомогли їм подолати труднощі? Підтвердь цитатами з тексту.
2. Визнач істинні твердження. А хибні перетвори на істинні.
  - ☀ Піщаний ґрунт – найліпший для росту й розвитку рослин.
  - ☀ Мити руки важливо не менше 20 секунд.
  - ☀ Тарас Шевченко народився в Тернопільській області.
  - ☀ Навесні в лісі багато плазунів, які гріються на сонці.
3. На екскурсію діти пішли у хвойний парк. Які дерева там можуть рости? Назви їх.

Береза

Ялина

Сосна

Дуб

Осика

Тополя

4. Під час екскурсії Сашко поділився з Олесем, що йому важко дається математика. А друг показав лайфхак, як легко множити на 9.

Як легко множити на 9?

Для прикладу помножимо 9 на 3. Поклади долоні перед собою. Зігни третій палець. Ліворуч від нього буде 2 пальці – це кількість десятків. А праворуч – 7 – кількість одиниць. Отже, відповідь – 27.

Використай лайфхак для обчислення виразів: $9 \cdot 8$, $9 \cdot 5$.

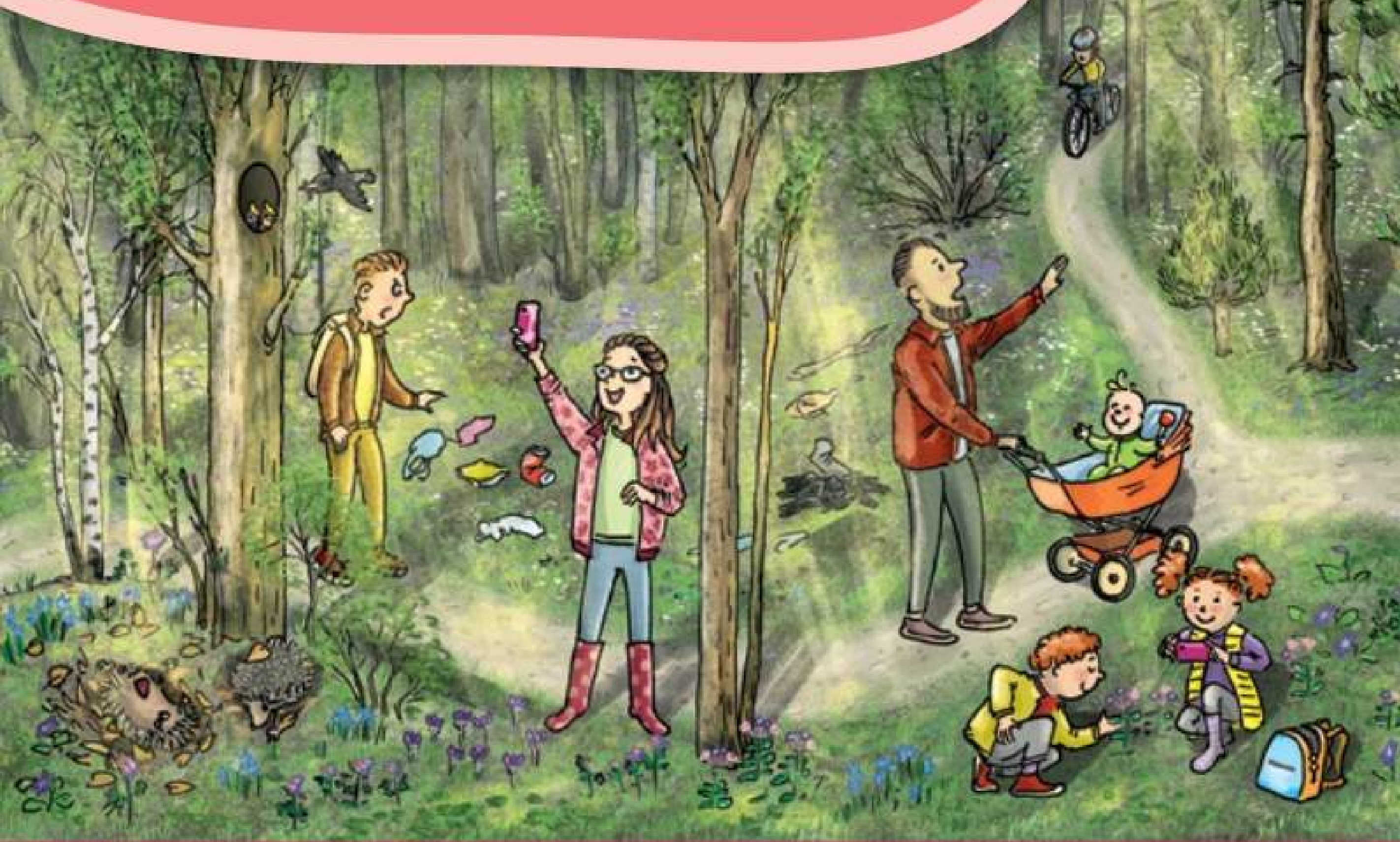
5. Розглянь світлинки й розкажи, які приховані можливості має те, що на них зображено.

6. Чи може те, чого ти навчився / навчилася впродовж цієї теми, знадобитися тобі в житті? Коли саме?
7. Розкажи про свої нові досягнення за планом.

Роблю вправно	
Я знаю	Я люблю
Я не боюся	Я можу

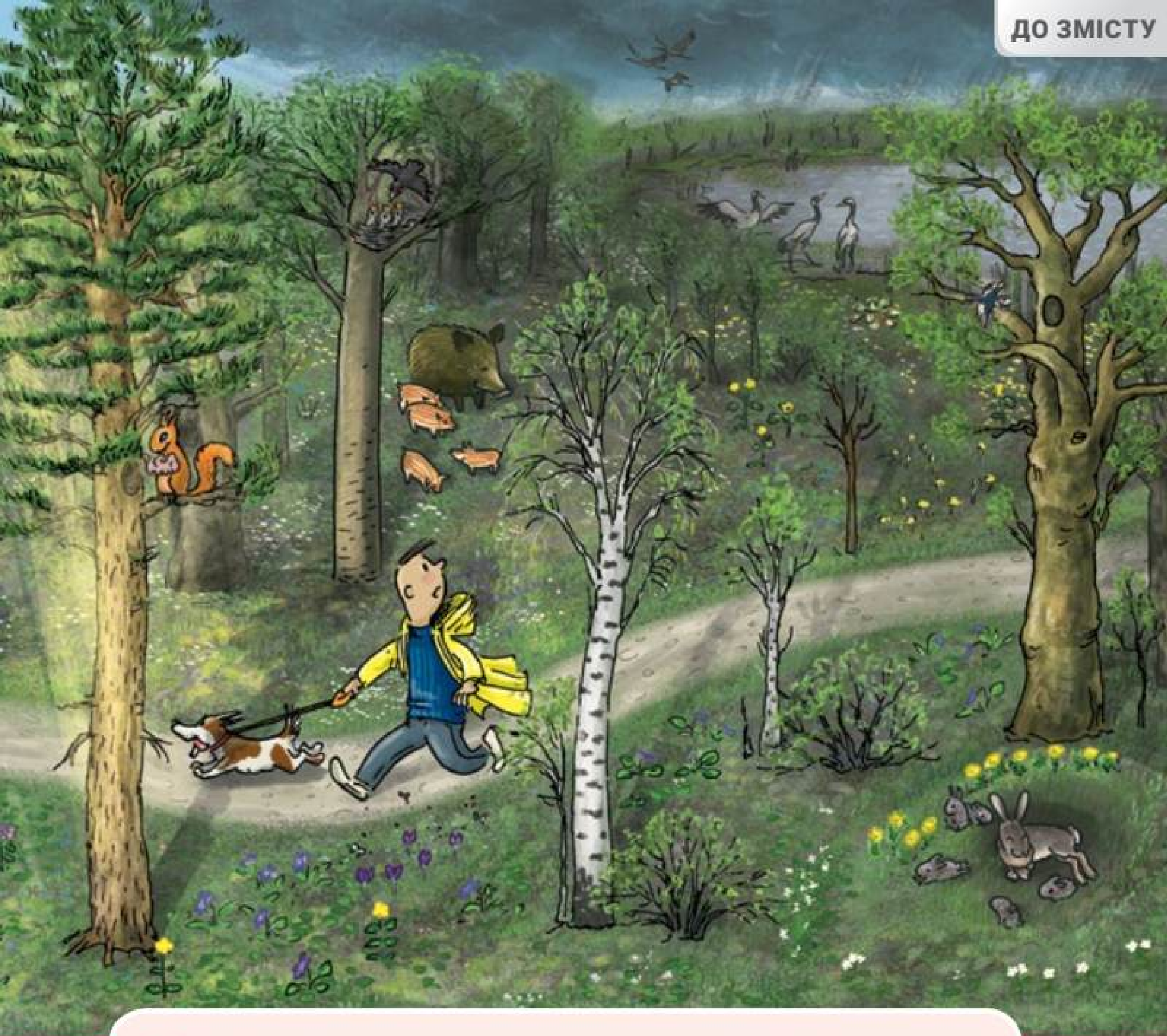

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀️ "побуваєш" у Херсонській, Хмельницькій та Черкаській областях;
- ☀️ дізнаєшся більше про погоду та роботу синоптиків;
- ☀️ довідаєшся, які рослини і тварини "передбачають" погоду, та спостерігатимеш за мурахами;
- ☀️ пригадаєш, від чого залежать твої емоції і як вони впливають на інших;
- ☀️ виготовиш лепбук і спробуєш власні сили у створенні пластилінового мультфільму.

- ☀ Яка погода цього весняного дня? Як реагують люди на негоду, що насувається? Чи впливає погода на твій настрій? Як саме?
- ☀ Що робитимуть під час зливи лісові мешканці? Чи змінюється під час дощу стан рослин? Як саме?
- ☀ Знайди на малюнку тварин. Що вони роблять? Як змінюється їхня поведінка навесні? А що змінюється в житті людей, зокрема у твоєму?
- ☀ У якому куточку цього лісу тобі хотілося б опинитися? Чому? Навіщо люди ходять до лісу? Як мають поводитися там?
- ☀ Що тобі хочеться змінити у зображеній місцині? Як це можливо зробити?

Диво-зернятко

Пузлик зацікавлено розглядав порт, який скриня відкрила на Херсонщині:

– Я так і знав, що доведеться щось таке шукати! Я спостерігав, як навесні люди закопували зернинки.

– Чи не від мене їх ховають? – пожартувала Брунька й вирушила на виконання завдання.

Жевжичка пильно придивлялася до насінинок, які люди клали в землю. Яких тільки не бачила!

Аж ось помітила чоловіка, що виніс із дому повну миску зернят і став показувати хлопчикові:

– Дивися, синку, – це насіння кавуна. Ми його посадимо і будемо доглядати. З нього проб'ється паросток, потім – листочки, квіти, а тоді й маленькі кавунчики. Коли вони достигнуть, смакуватимемо всі разом.

Брунька слухала, відкривши рота: “Он воно що! Така непоказна штучка може перетворитися на великий соковитий смаколик?! Справжнє українське диво!”

Малюк подивився на миску зернят:

– Тут багато насіння. Нашого баштану на вистачить.

– Подаруємо тим, кому треба, – усміхнувся тато.

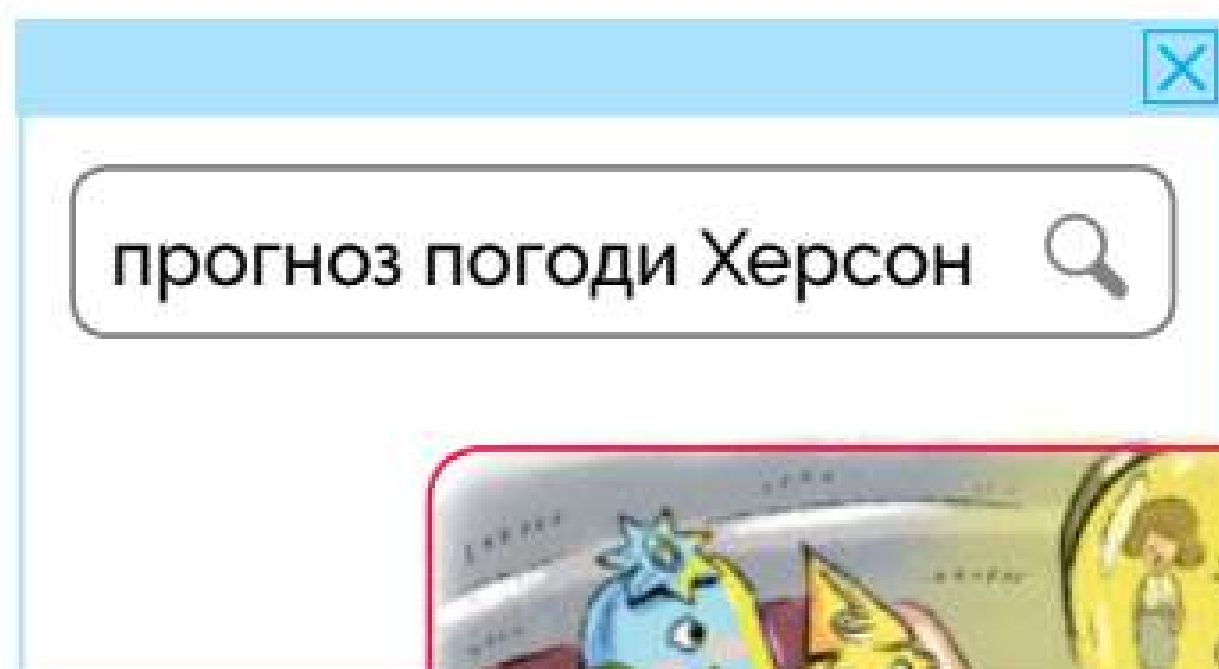
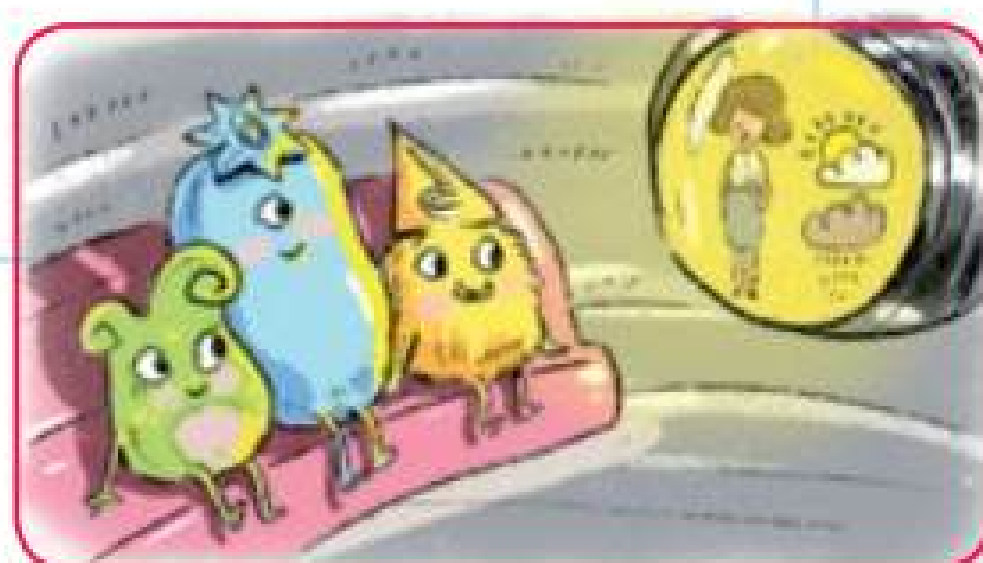
Почувши ці слова, Брунька полегшено зітхнула й узяла одне зернятко. А потім ще одне.

☀ Насіння яких рослин бачила Брунька?

☀ Як гадаєте, навіщо їй дві насінинки?

Що таке погода?

1. Напередодні поїздки до Херсона Брунька поцікавилася, яка ж там погода. “Сьогодні вітряно, небо вкрите сірими хмарами, накрапає невеликий дощ, температура повітря +8 °С”, – відповів Номул. Поміркуй, навіщо Брунці знати прогноз погоди. А як ти дізнаєшся про погоду?

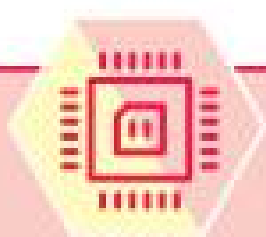
2. Що таке погода? Розкажи.

Погода – це стан **атмосфери**: температура повітря, опади, вітер, хмарність, вологість. Усе це досліджують фахівці – **метеорологи**. Тих із них, хто складає прогноз погоди, називають **синоптиками**.

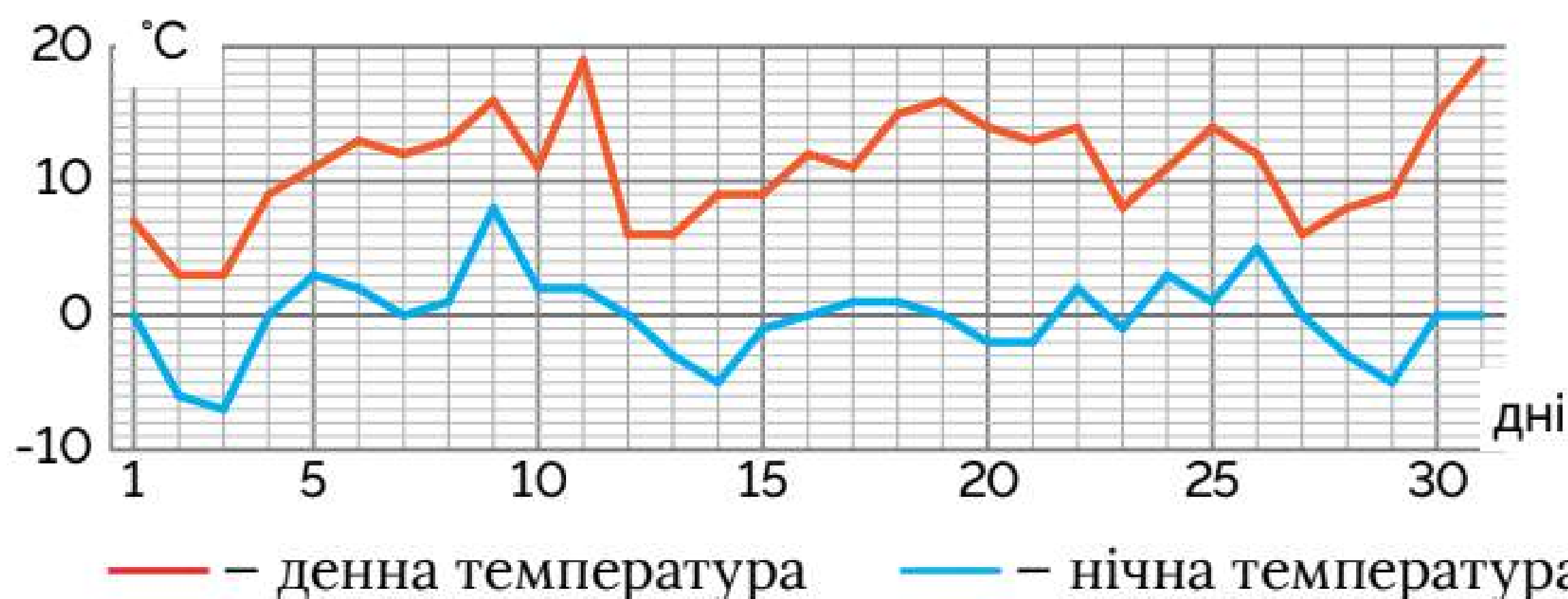

3. Оленка захоплюється грою на скрипці. Її старший брат запропонував піти разом 10 квітня до Херсонської обласної філармонії на вечір скрипкової музики.

Довідайся, яку погоду передбачають цього дня в Херсоні. А яка погода буде у твоєму населеному пункті?

4. Щодня впродовж місяця Юрко фіксував температуру повітря в Херсоні. Потім хлопчик побудував **графік**. Розглянь його і дай відповіді на запитання.

- ☀ Якого дня температура повітря була найвищою?
  - ☀ Яка ніч була найхолоднішою?
  - ☀ У які дні температура повітря сягала позначки $+7^{\circ}\text{C}$?
  - ☀ Яка температура повітря була 10 березня?
5. Одного разу під час прогулянки Юрко побачив у небі хмару, схожу на слоника. Поспостерігай і ти за хмарами. Що вони тобі нагадують? Розкажи.

6. Яке із зображень ти використаєш як позначку в календарі погоди, якщо сьогодні надворі сонячно / мінлива хмарність / хмарно?

7. Соломія навчила свого приятеля руханки “Австралійський дощ”. Навчіться й ви цієї веселої вправи. Пограйте у класі.

В Австралії здійнявся вітер	→	тремо долоні.
Починає накрапати дощ	→	клацаємо пальцями.
Дощ посилюється	→	плескаємо долонями по грудях.
Починається злива	→	плескаємо по стегнах.
А ось град і справжня буря	→	тупаємо.
Буря стихає	→	плескаємо по стегнах.
Дощ стихає	→	плескаємо по грудях.
Падають поодинокі краплі	→	клацаємо пальцями.
Тихий шелест вітру	→	потираємо долоні.
Сонце	→	піднімаємо руки!

Які ще опади ти знаєш? Назви їх.

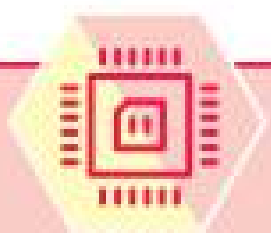
Атмосферні опади – вода в рідкому чи твердому стані, що випадає з хмар чи безпосередньо з повітря на земну поверхню у вигляді дощу, снігу, роси чи граду.

8. Поспостерігай за погодою і створи таблицю за зразком.

Календар погоди за квітень

Дата	Температура повітря	Стан неба	Опади	Вітер

Як синоптики визначають погоду?

1. Хрещений батько Дениса працює синоптиком. Хлопчик дізнався його прогноз погоди на першу половину місяця. Якого дня температура повітря буде найвищою? Найнижчою? У які дні дощитиме? А коли найкраще запланувати прогулянку з друзями? Обґрунтуй свої міркування.

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
+21 +13	+11 +5	+11 +6	+12 +5	+15 +9	+17 +10	+20 +12
8	9	10	11	12	13	14
+20 +14	+21 +14	+12 +11	+18 +13	+14 +11	+14 +12	+10 +8

2. Денис поцікавився, як синоптики визначають погоду. Прочитай текст і дай відповідь на запитання хлопчика.

На метеостанціях метеорологи спостерігають за змінами в атмосфері – вимірюють температуру повітря, тиск, напрямок і швидкість вітру.

Отримувати ці дані їм зокрема допомагають **радіозонди**, які запускають у небо на повітряних кулях.

Інформація з різних метеостанцій надходить до метеоцентрів, де її обробляють синоптики за допомогою комп'ютерів і складають прогноз.

3. Під час мандрівки на метеорологічну станцію Денис побачив дивні прилади.

Хрещений пояснив хлопчикові, як вони працюють. Здогадайся, який прилад зображено на кожній із фотографій.

Це – флюгер. Він потрібен, щоб визначати напрямок вітру.

Це – опадомір. Ним користуються для вимірювання кількості опадів.

Це – гігрометр. За допомогою нього вимірюють вологість повітря.

4. Обери істинні судження.

- ☀ Щоб скласти прогноз погоди, треба отримати інформацію із супутників.
- ☀ Усі прогнози погоди справджуються.
- ☀ Синоптики фіксують напрямок і силу вітру, кількість опадів, атмосферний тиск, перепад температур землі й повітря, хмарність, рівень води в річках.
- ☀ У вихідні синоптики не працюють.

5. Денис настільки захопився професією синоптика, що вирішив обрати її для себе в майбутньому. Що із запланованого допоможе хлопчикові здійснити задумане?

- ☀ Вести щоденник спостережень за погодою.
- ☀ Записатися в метеорологічний гурток.
- ☀ Частіше розпитувати хрещеного про його роботу.

6. Денис запросив до себе друзів і підготував для них гру "Явища природи". Прочитайте правила гри, створіть свій набір карток та пограйте.

Правила гри

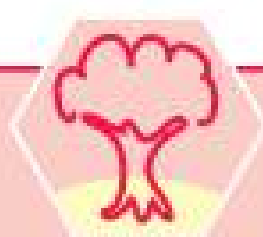
1. Підготуйте по дві однакові картки із зображенням різних явищ природи.
2. Перемішайте картки та розкладіть долілиць.
3. У свій хід відкрий дві будь-які картки. Якщо вони однакові, забирай їх собі. Якщо ні, переверни так, як було.
4. Виграє той, хто назбирає найбільше карток.

Дізнайся, чому нечемним відвідувачам не місце на метеорологічній станції.

- ✿ Якими можуть бути наслідки необачної поведінки дітей?
- ✿ Чи складно тобі дотримуватися правил поведінки?

Перо лелеки

Брунька турботливо поливала паросток кавунчика у горщику біля ілюмінатора. Номул тим часом гордовито виструнчився (тільки він із жевжиків спромігся вивчити українську абетку) та вигукував назви букв:

– У, Ф, Х...

– Ось тут ми ще не були, – Пузлик показував на мапу.

– Хмельницька область, – прочитала Брунька.

Пузлик розглядав зображення на екрані планшета:

– Тут є поля, сади, прадавні фортеці, сучасні виробництва. Мені так подобається наша мандрівка, що я вже починаю сумувати, що вона скоро закінчиться.

– Згодна, – зітхнула Брунька, – шкода буде залишати Україну, коли виконаємо всі завдання.

– А ви забули, що обіцяв дід Оксеник? Далі ми помандруємо в минуле чи в майбутнє України. Там теж веселки щастя не завадять, – підбадьорив друзів Номул.

На пошуки цього разу мав вирушити Пузлик.

– Стривай, – Брунька перечитувала інформацію, – є прикмета: якщо лелеки сидять у гнізді нерухомо, буде дощ. Тоді тобі треба негайно повертатися до жевжохода.

– Дякую, – кивнув Пузлик, а сам замислився: – Як дістати перо лелеки, коли цей птах такий величезний?

Жевжик довго не наважувався наблизитися до гнізда. Облаштувався на стрісі й очікував, коли обидва птахи полетять по гілляччя. Тільки тоді взяв пір'їнку.

☀ Чому жевжикам було шкода закінчувати мандрівку?

☀ Що ти знаєш цікавого про лелеку? Розкажи.

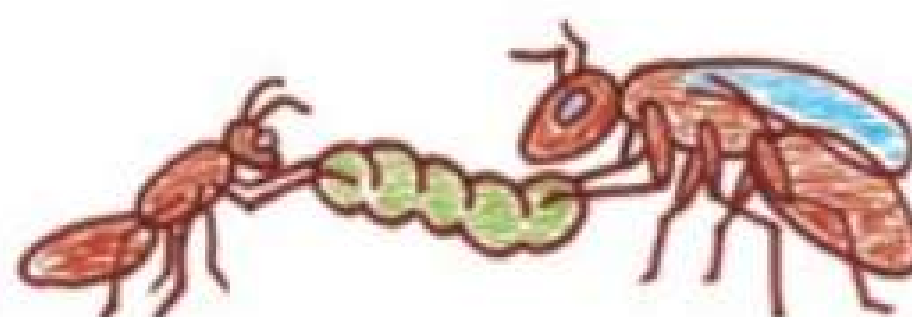
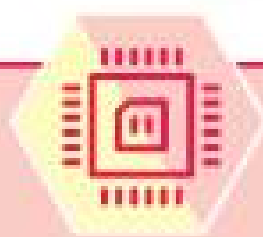
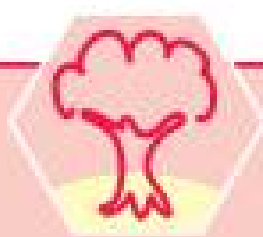
Які рослини і тварини “передбачають” погоду?

1. Жевжики опинилися на території Національного природного парку “Подільські Товтри”, що на Хмельниччині. Розглянь схему парку. Де тобі хотілося б побувати? Поясни свій вибір.

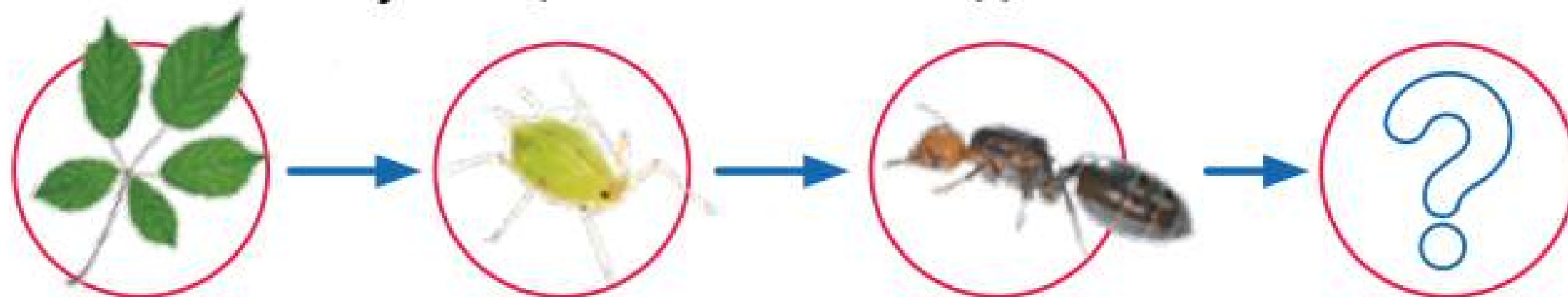

1. Бакотська затока.
2. Ботанічний заказник “Чапля”.
3. Пам’ятка природи “Китайгородське відслонення”.
4. Ботанічний заказник “Товтра Вербецька” (“Чотири кавалери”).
5. Заказник “Кармалюкова гора”.
6. Смотрицький каньйон.
7. Печера “Атлантида”.
8. Заказник “Велика і Мала Бугаїхи”.
9. Буковий масив “Сатанівська дача”.

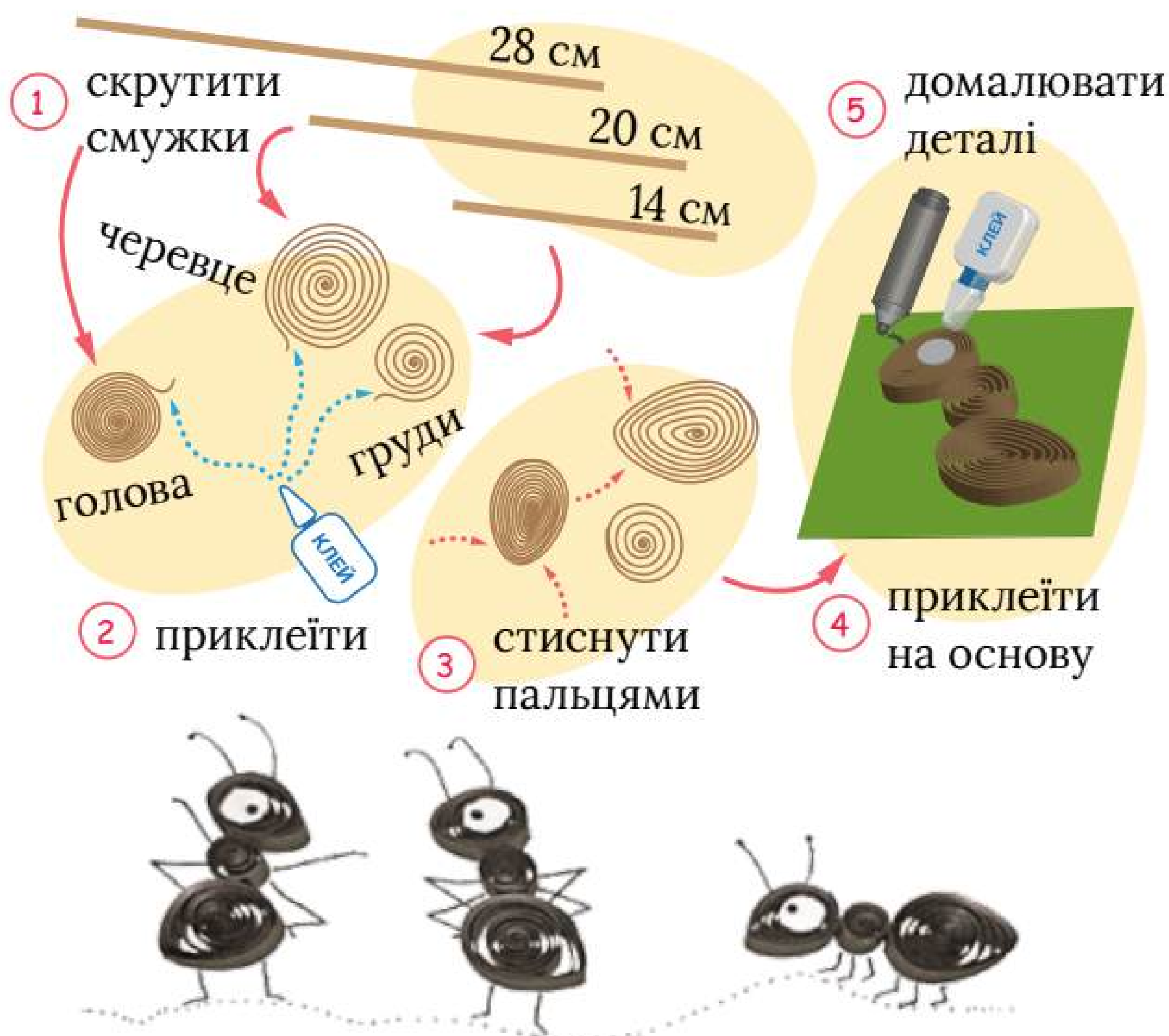
2. Прогулюючись територією заказника “Чапля”, Мар’яна натрапила на величезний мурашник. Дівчинку зацікавили мурахи, і кількох вона намалювала. Яких неточностей припустилася Мар’яна? Поясни, чому ти так вважаєш.

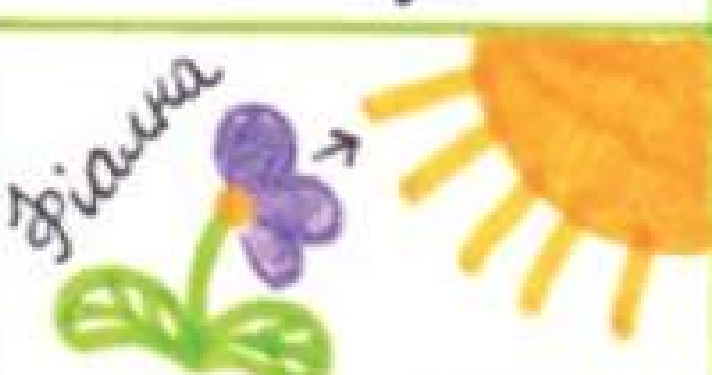
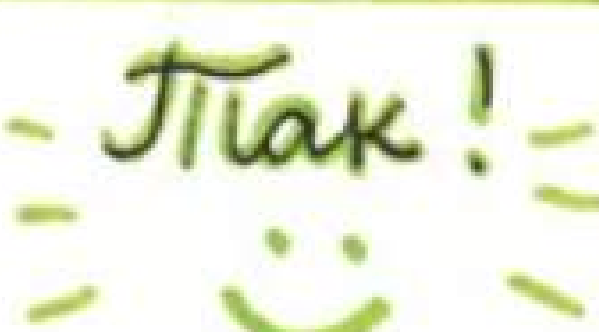
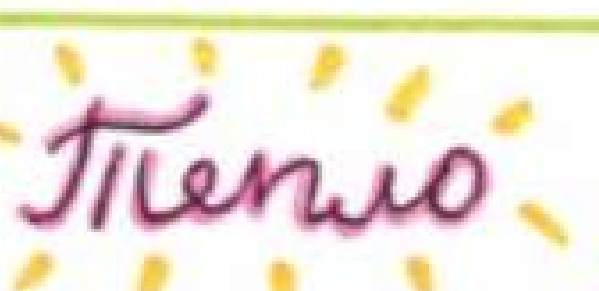
3. Мар'яна довідалася, що мурах називають санітарами лісу. Достатньо п'яти мурашників, аби захистити від комах-шкідників ділянку лісу розміром 100 на 100 м. Розглянь частину ланцюга живлення і доповни його.

4. Спостерігаючи за мурахами, Мар'яна звернула увагу на їхню активність. Мама розповіла їй народну прикмету: "Якщо навколо мурашника кипить життя — дощу не буде". Поміркуй, як зміниться поведінка мурах, якщо незабаром має піти дощ. Перевір свої припущення.
5. Виготов мурашу в техніці квілінгу за інструкцією.

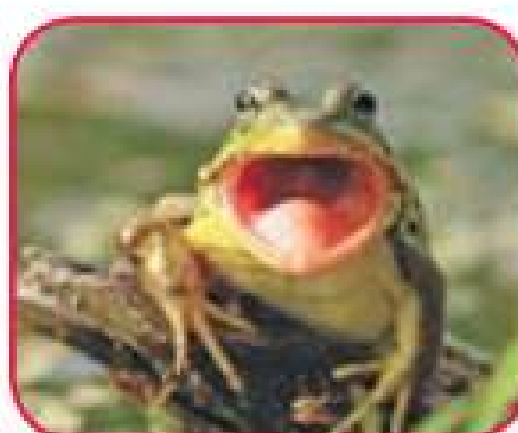
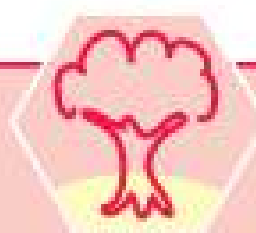

6. Навесні озеро у Хмельницькому рясно всіяне листям білого латаття. Мама розповіла Мар'яні ще одну народну прикмету: "Якщо водойма навесні густо вкрилася листям латаття — заморозків більше не буде". Дівчинка перевірила й інші прогнози, пов'язані з рослинами, а результати подала в таблиці. Сформулюй народні прикмети.

Явище	Прогноз	Чи справдився?
 Фіалка	 Тепло	 Так!
 Кільбабки	 Тепло	 Так!
 Мальва	 Дош	 Так!
 Мокрець	 Сонячно	 Ні!

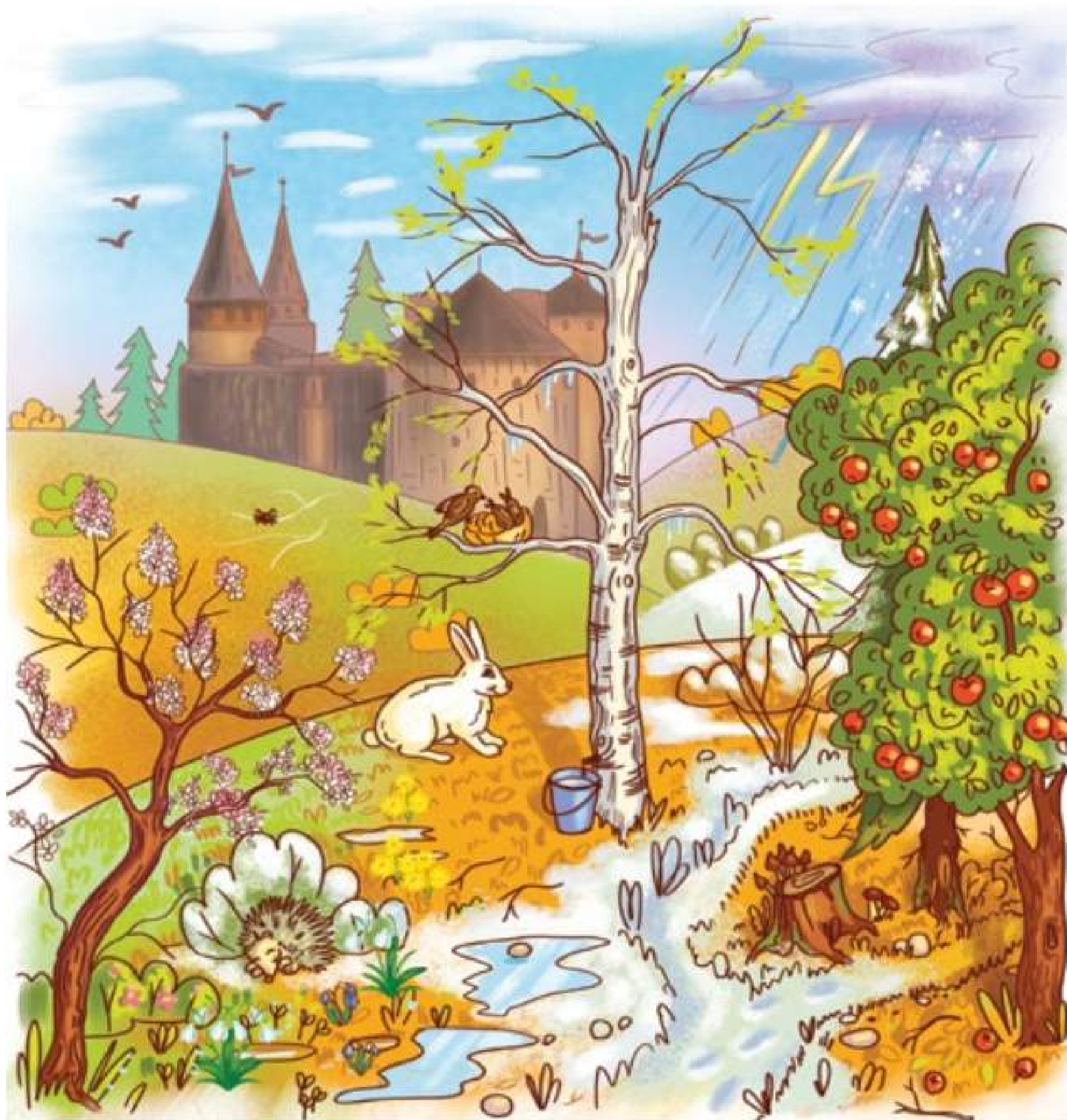

7. Довідайся, як різні рослини і тварини "передбачають" погоду. За можливості перевір прикмети, які ти відшукав / відшукала.

Як погода впливає на настрій?

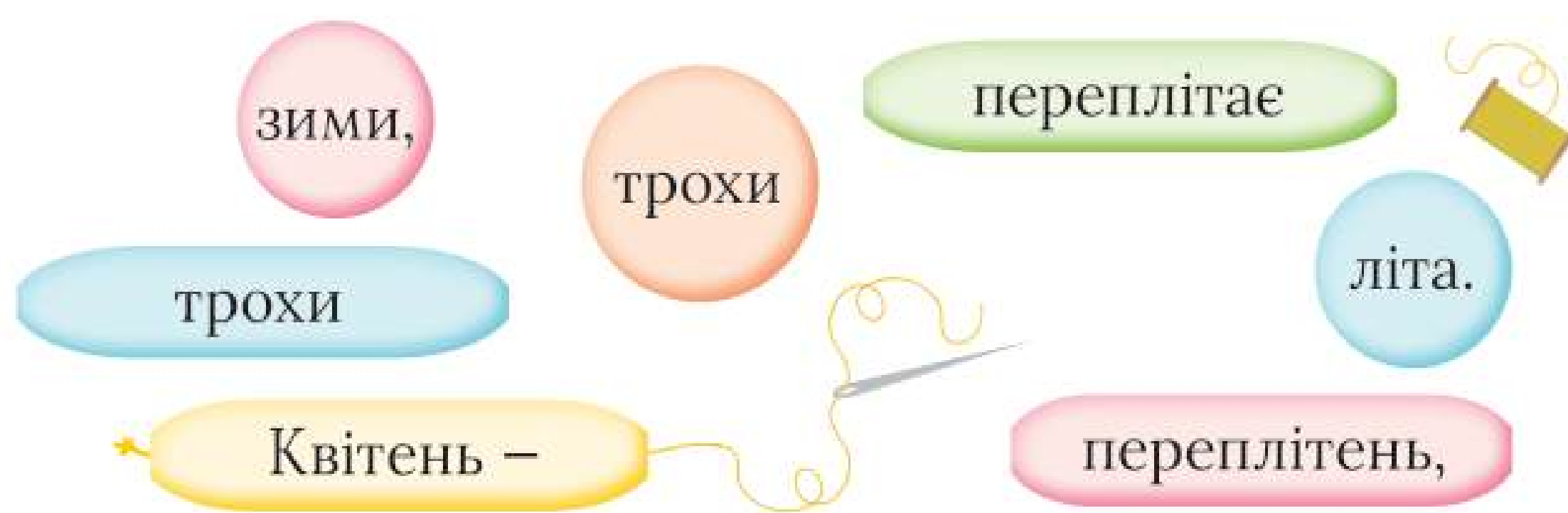
1. Номул зауважив, що з настанням тепла стало цікавіше виконувати завдання діда Оксеника. Жевжикові подобаються весняні зміни. Розглянь малюнок і назви лише ті явища, які відбуваються у природі навесні.

2. Якого елемента бракує в послідовності?

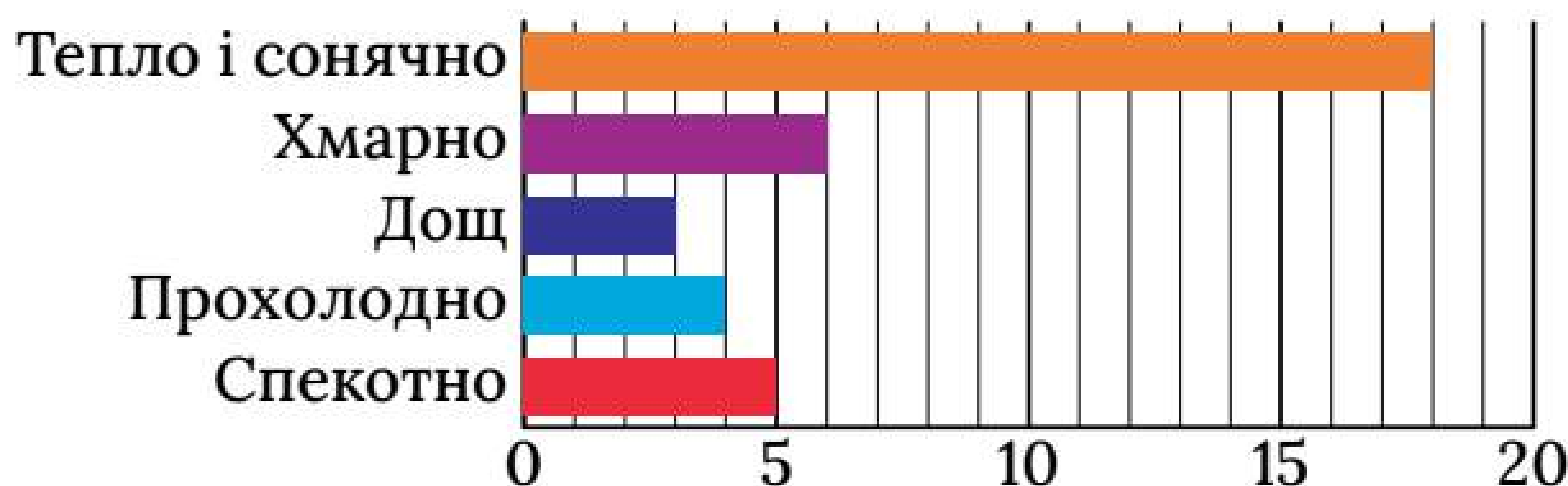
3. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

4. Розглянь малюнки. Як погода впливає на настрій кожної дитини? Розкажи.

5. Третьюокласники обговорювали, яка погода покращує їхній настрій. Результати обговорення подали у вигляді діаграми. Сформулюй три запитання за її даними.

6. Довідайся, яку погоду люблять твої однокласники та однокласниці. Побудуй відповідну діаграму.

1

НАДІЙНИЙ СХОВОК

Матеріали

Сухі соснові шишки, посудина з водою.

Хід досліду

1. Опустити сухі шишки у воду. Залишити їх на пів години.
2. Зробити припущення, що може відбуватися із шишками у воді. Обґрунтувати свої міркування.
3. Простежити, які зміни відбулися із шишками за цей час.
4. Як ти вважаєш, чому це сталося?

Під твердими лусками шишки зберігається насіння. У суху погоду стиглі шишки розкриваються, вітер підхоплює і розносить насінинки. А коли починається дощ та холоди, шишки закриваються, щоб захистити своє насіння.

До речі, коли закриті шишки висохнуть, вони знову розкриваються!

Звідки взялися оці
розчепірені шишки?

Може, у теплі шишки
розпускаються, наче квіти?

Простеж за допомогою шишки — природного гігromетра, — як змінюється вологість повітря.

ГІГРОМЕТР ІЗ ШИШКИ

1. Знайди на подвір'ї (незаскленому балконі чи ґанку з дашком) затишне місце, захищене від сильного дощу та вітру.
2. Розмісти там розкриту шишку.
3. Стеж за тим, як змінюється шишка залежно від погоди.

У теплі сухі дні лусочки шишки будуть відкритими.
При наближенні дощу шишка закриватиметься,
і ми встигнемо підготуватися до негоди.

Золоте й солодке

Дощ почався вранці й тривав до вечора. Номул нервувач, адже була саме його черга вирушати на пошуки. Коли негода вщухла, довелося ще добу чекати, аби все просохло і можна було починати виконувати завдання.

Жевжик зрання чатував у садку на комах-трудівниць. Він хвилювався, бо мав протестувати свій винахід – наспинну льотну панель з пропелером. Номул мав наздогнати бджолу й простежити, де вона ховає мед.

Ось і вона. Зібрала на лапки пилок і полетіла геть. Номул устиг лише незграбно здійнятися в повітря. Ще одна бджола відлітає з гілки – але Номул намагається тримати в польоті рівновагу. Це нелегко! Кілька спроб – і жевжик упевнено долетів за бджолою до самого вулика. Але виявилось, що всередину не можна потрапити.

Доведеться таки вчити бджолину мову. А вона досить складна! Номул притулив голову до вулика й принишк.

Коли з льотка вигулькнула бджола, жевжик чемно звернувся до неї. Але задарма вона давати мед не схотіла. Лише погодилася поміняти на порцію пилку, що її Номул мав зібрати з квіточок і доставити до вулика. Довелося Номулу попрацювати й удосконалити свою техніку польоту. Урешті-решт скриня поповнилася медом.

- ✿ Які труднощі долав Номул, виконуючи завдання? Знайди в тексті та прочитай.
- ✿ Чому бджола не погодилася задарма віддати мед?
- ✿ Що цікавого ти знаєш про бджіл? Розкажи.

Які природні явища бувають небезпечними?

1. Марта з молодшим братом Дем'яном прогулювалися Софіївським парком в Умані. Увагу брата привернув фонтан "Змія", що прикрашає Нижнє озеро. Розв'яжи рівняння і довідайся, скільки метрів складає висота фонтана.

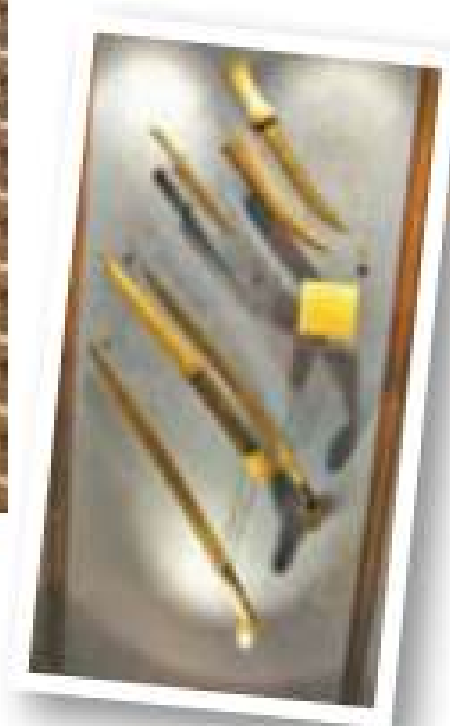

$$y \cdot 20 = 360$$

2. Раптом набігли хмари — навкруги стало темно. Небо пронизала блискавка, пролунав грім. Марта хотіла зателефонувати мамі, але завагалася. Дем'яно став тягти дівчинку за руку до височеного дерева, аби сховатися під ним. Як, на твою думку, мають вчинити діти? Поясни свої міркування.
3. Розкажи, як уберегтися від блискавки.

4. Роман цікавиться історією України. Гостюючи у тітки в Чигирині, він відвідав музей Богдана Хмельницького. Кілька експонатів особливо вразили хлопчика. Про що вони можуть розповісти?

5. Довідайся про гетьмана Богдана Хмельницького. Поміркуй, якими джерелами інформації ти можеш для цього скористатися.

6. Коли Роман вивчав інформацію про гетьмана, по телебаченню оголосили штормове попередження – насувався ураган. Як мав діяти хлопчик? Змоделюй разом з однокласниками та однокласницями поведінку хлопчика.

Ураган – вітер великої руйнівної сили.

Пам'ятка "Як діяти при наближенні урагану"

Запасись водою і продуктами на 2-3 доби.

Запасись медикаментами.

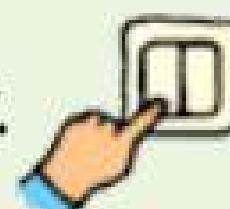
Переконайся в наявності ліхтариків і свічок.

Зачини двері та вікна.

Вимкни електрику.

7. Дідусь Андріани розповів онуці, що в урочищі Холодний Яр на Черкащині є унікальна галявина підсніжника складчастого, занесеного до Червоної книги України. Цього року підсніжники розквітли 13 березня.

Чи побачить Андріана їх на свій день народження 2 квітня, якщо зазвичай цвітіння триває 3 тижні?

8. Навесні у школі, де навчається Андріана, запланували провести День цивільного захисту. Віднови речення й довідайся, під яким гаслом відбудеться цей захід. Поясни зміст вислову.

дотримуйся

поведінки!

правил

Завжди

безпечної

9. Хто із зображених дітей правильно поводить себе в небезпечній ситуації у громадському місці? Поясни, чому ти так вважаєш. Кому з дітей ти даси поради? Які саме?

Що робити, коли надворі дощ?

1. Коли жевжохід минав Черкаси, Пузлик побачив в ілюмінатор, що пішов дощ. “Звідки він береться?” — поцікавився жевжик. Як би ти йому відповів / відповіла?

Дощові краплі складаються з **молекул** води. У маленьких краплях молекул менше. Коли до них приєднуються інші молекули, розмір краплі збільшується.

2. Чи однакові за розміром краплі дощу? Перевір своє припущення, виконавши дослід.

☀ Коли піде дощ, стань під парасолькою чи дахом на вулиці. Простягни аркуш паперу під краплі дощу. Увага! Не можна виконувати цей дослід під час грози.

☀ Тримай аркуш під дощем, доки на нього впаде 20 крапель.

☀ Тепер уважно розглянь папір. Що ти бачиш?

Перед падінням із хмари краплі мають сплюснену форму і більший розмір. Падаючи, вони стикаються з потоком повітря і розділяються на кілька менших краплинок округлої форми, як на малюнку.

3. Олеся дуже любить гуляти надворі у дощ. Мама купила доньці гумаки й дощовик. Визнач вартість покупки.

237 грн

285 грн

4. Зоя запитала друзів, що вони роблять, коли надворі дощ. Прочитай їхні відповіді й доповни своїми міркуваннями.

Готую
смаколики.

Роблю лепбуки.

Ліплю фігурки
з пластиліну.

5. Олексій розповів друзям, що планує виготовити лепбук про Тараса Шевченка, оскільки Черкащину вважають Шевченковим краєм. Як ти гадаєш, чому?

Чернеча гора, де
похований поет (Канів).

Дідова хата,
у якій народився
Т. Шевченко
(Моринці).

Маєток пана Енгельгардта,
у якого служив Тарас,
і тисячолітній дуб, у якому він
ховав свої малюнки (Будище).

Літературно-меморіальний музей
Т. Г. Шевченка (Шевченкове).

6. Виготовте свій лепбук про Тараса Шевченка.

7. Ясміна запропонувала друзям створити пластиліновий мультфільм до одного з творів Т. Г. Шевченка.

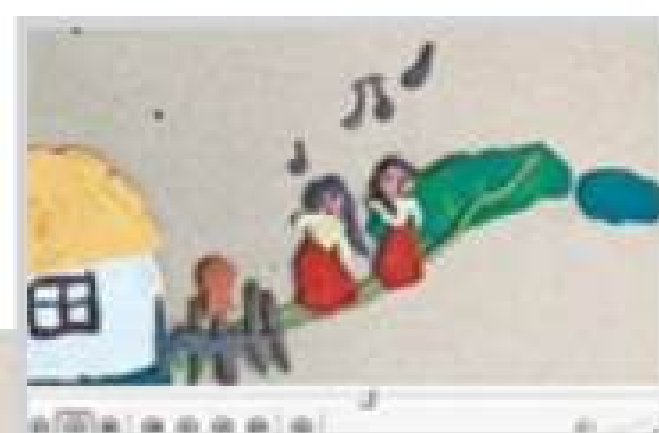
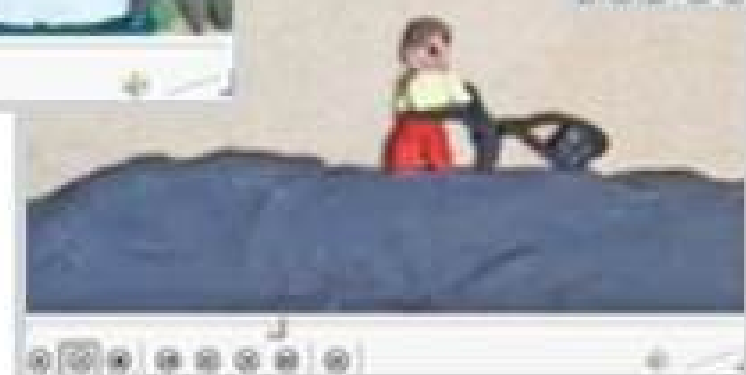
Садок вишневий коло хати.
Хрущі над вишнями гудуть,
плугатарі з плугами йдуть,
співають ідучи дівчата,
а матері вечерять ждуть.

Тарас Шевченко

Створіть свій мультфільм до цього чи іншого вірша, дотримуючись поданої послідовності дій.

- ✿ Складіть сценарій за мотивами твору: продумайте дійових осіб та опишіть основні сцени мультфільму.
- ✿ Виготовте декорації та персонажів.
- ✿ Проведіть репетиції вистави.
- ✿ Улаштуйте виставу і зніміть її на відео – отримаєте справжній мультфільм.

- ✿ Презентуйте свій витвір однокласникам і рідним.

8. Учні 3-А класу запросили на перегляд мультфільму учнів та учениць із паралельних класів. Із 3-Б класу прийшли 34 дитини, з 3-В класу – на 8 осіб менше, ніж із 3-Б, а з 3-Г класу – на 9 осіб більше, ніж із 3-В. Скільки дітей відгукнулися на запрошення?

А 95 дітей

Б 103 дитини

В 107 дітей

Дізнайся, як твої емоції впливають на інших.

✿ Як виражати негативні емоції, не кривдячи інших? А як варто реагувати, коли хтось сердиться?

Чому веселка з'являється лише після дощу?

1. Учні й учениці 3 класу побачили в небі веселку та пригадали те, що вже знають про це природне явище.

Веселка буває лише вдень.

Для утворення веселки потрібні дощ та сонце.

☀ А що ти знаєш про веселку?

2. Зробіть веселку у своєму класі.

Сім з одного

Підготуйте:

- ☀ прозору скляну призму,
- ☀ білий аркуш паперу.

1. Станьте спиною до сонця.
2. Розмістіть призму так, щоб промені сонця падали крізь неї на аркуш білого паперу. Бачите веселку?
3. Поекспериментуйте. Змінюйте величину веселки, наближаючи та віддаляючи призму від паперу.

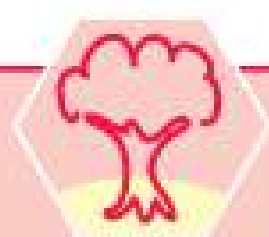
Порада. Якщо веселка не утворилася відразу, переміщуйте потроху призму, добираючи потрібний кут падіння сонячного променя.

3. Які емоції подарувала тобі веселка? Які ще природні явища впливають на твій настрій? Як саме? Розкажи.
4. Прочитай статтю з журналу. Сформулюй за її змістом два запитання та постав їх однокласникам й однокласницям. Послухай відповіді на них.

Як утворюється веселка

Дощова завіса, подібно до дзеркала, відбиває сонячне проміння – і ми бачимо в небі сяйво. Але чому ж воно кольорове? Бо насправді світло складається з багатьох різноколірних променів. Поки вони разом, їх не видно. Коли ж біле світло проходить крізь краплинки води, різноколірні промені розходяться в різні боки.

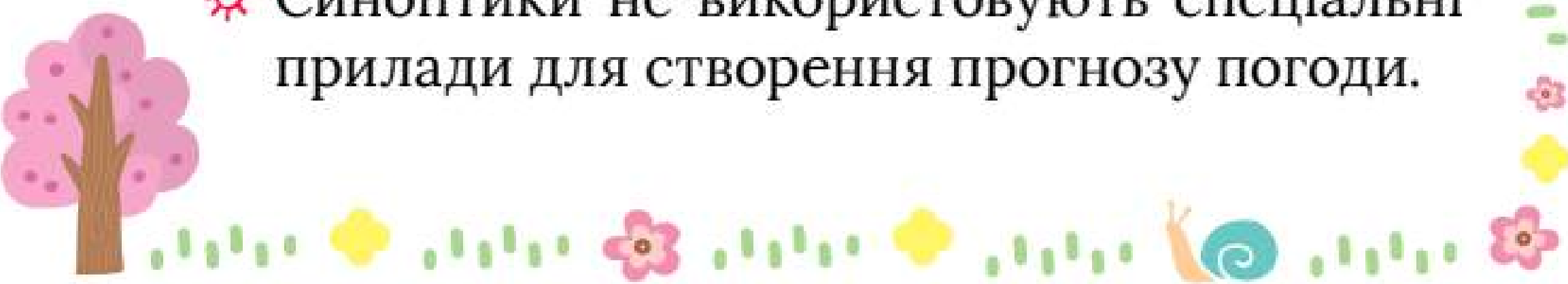

Підсумуй вивчене

1. Пригадай пригоди жевжиків у цьому місяці. Які емоції викликала в них мандрівка Україною? Обґрунтуй власну думку.
2. Визнач істинні твердження. А хибні перетвори на істинні.

- ☀ За станом рослин і поведінкою тварин люди можуть передбачити погоду.
- ☀ У теплі сухі дні лусочки шишки закриті.
- ☀ Дощові краплі складаються з молекул води.
- ☀ Синоптики не використовують спеціальні прилади для створення прогнозу погоди.

3. У ліцеї, де навчається Тарас, є традиція — організовувати весняну толоку останнього тижня квітня. Хлопчик переглянув прогноз погоди. У які дні ти порадиш провести толоку? Обґрунтуй свої міркування.

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
24	25	26	27	28	29	30
+8	+9	+13	+10	+12	+13	+15
+5	+6	+6	+5	+6	+7	+9

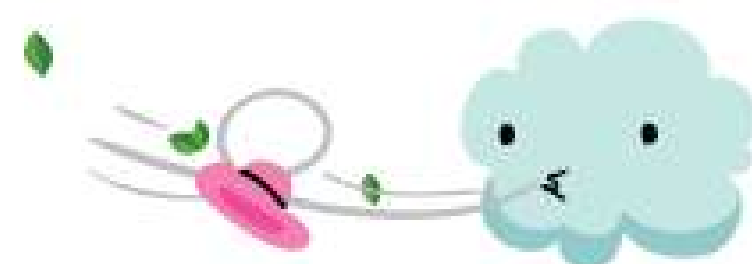
4. Знайди “погодні” слова, які заховалися в реченнях. Склади з ними власні висловлювання.

- ☀ Продовжимо розмову завтра.
- ☀ Патисон – це овоч, схожий на дзигу.
- ☀ Ярина притулила кошеня до щоки.
- ☀ Мама дала Славі термометр.

5. Проаналізуй свої спостереження за погодою у квітні. Дай відповіді на запитання.

- ☀ Яких днів було більше: сонячних чи похмурих?
- ☀ Скільки днів було з опадами? А скільки без?
- ☀ У який день була найнижча температура? А найвища?
- ☀ Чи можна назвати квітень вітряним місяцем? Чому?

6. Попрацюйте в парах. Спробуйте себе в ролі телеведучих. Придумайте і напишіть прогноз для весняного дня. Потренуйтеся озвучувати його. Спершу нехай виступить один із пари, а інший уважно вислухає його і по завершенні висловить зауваження та поради. Потім поміняйтеся ролями.

7. Чи може те, чого ти навчився / навчилася впродовж цієї теми, знадобитися тобі в житті? Коли саме?

Я – ЛЮДИНА

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀ “побуваєш” у Чернівецькій та Чернігівській областях;
- ☀ дізнаєшся про дитячі захоплення твоїх рідних;
- ☀ довідаєшся про різні способи розмноження рослин;
- ☀ поміркуєш про гідні й негідні вчинки;
- ☀ дізнаєшся, що робити, якщо порушують твої права;
- ☀ навчишся готувати розчин для мильних бульбашок;
- ☀ створиш електронний фотоальбом.

- ☀ Як гадаєш, яке свято відбувається у школі? Кого на нього запросили?
- ☀ Знайди на малюнку тих, кому весело, самотньо, хто розгублений, засмучений, кому потрібна допомога, хто надає допомогу.
- ☀ Які емоції сповнюють тих, хто переміг в естафеті? А тих, хто програв? Як мають гідно поводитися переможці? А переможені?
- ☀ Як реагують на події глядачі?
- ☀ Які частування принесли на пікнік гості?
- ☀ Які враження від свята залишаться у відвідувачів?

Душа народу

Край неба над горами вже світлішав – це вставало сонечко. А Номулові так не хотілося садити жевжохід, не долетівши до Чернівецької області лише кілька кілометрів. Може, ризикнути? Хіба так рано хтось помітить чарівний літальний апарат? А друзі прокинуться – і одразу побачать завдання скрині. І Номул полетів далі.

Песик Харитон для прогулянок будив Марту дуже рано. Вивівши улюбленця надвір, дівчинка замилювалася рожевим обрієм. Раптом на ньому, як у фантастичних фільмах, з'явився незвичайний літальний апарат.

– Прибульці?! – дівчинка потерла очі. – Такі маленькі! Вона потягнулася за кораблем завбільшки з м'ячик.

– Ой, а раптом вони кусючі... Летіть собі, куди знаєте...

Номул уже встиг подумки попрощатися з місією. Але Марта випустила “прибульців” тієї ж миті, що й спіймала. Полегшено зітхнувши, жевжик знайшов надійну схованку і посадив жевжохід. Схоже, ніхто нічого не помітив.

Аж ось Брунька й Пузлик прокинулися й одразу побігли до скрині. Що ж іще має її поповнити? Пісня! Щира, милозвучна українська пісня. Брунька вирушила на пошуки і доволі швидко почула спів дітей крізь вікно школи.

☀ Чому, на твою думку, пісню називають душею народу?

☀ Чому Номул ризикнув летіти на світанку? Чи схвалюєш ти вчинок жевжика?

☀ Які пісні ти любиш слухати? А співати?

У чому моя неповторність?

1. З ілюмінатора Блискавка побачила ніби якийсь смугастий килим і одразу попросила зупинитися. “Так це ж ціла долина тюльпанів!” – вигукнув Пузлик. Визнач, скільки днів цвіли тюльпани, якщо вони розквітли 21 квітня, а відцвіли 5 травня.

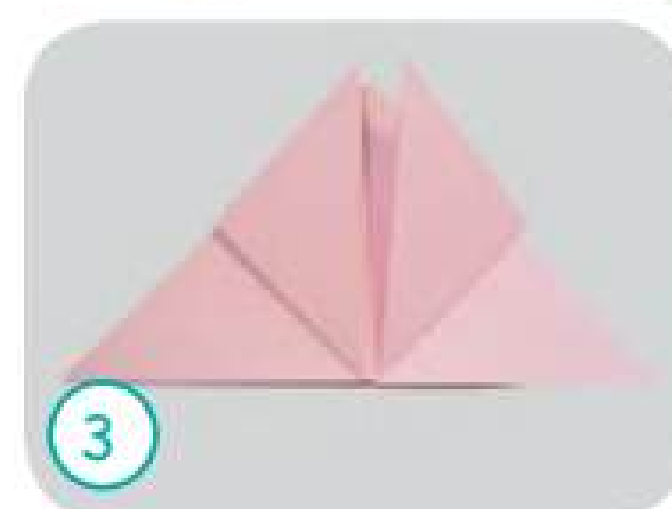
Квітень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Травень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

2. Тюльпан — улюблена квітка Уляни. Дівчинка вирішила навчитися виготовляти її в техніці оригамі. Зроби тюльпан за інструкцією.

Організуйте в класі виставку ваших робіт.

Поміркуйте, чи є серед них дві однакові квітки. Чому?

3. Марина і Степан послушали на YouTube-каналі пісню “Червона рута”. Степан вигукнув: “Яка чудова пісня!” Марина сказала: “Пісня як пісня”. Чому діти по-різному сприйняли цей твір? Обґрунтуй свою думку.

4. Довідайся, чим прославився Назарій Яремчук. Ти можеш:

- ☀️ пошукати інформацію в інтернеті;
- ☀️ запитати в дорослих;
- ☀️ подивитися телепередачу;
- ☀️ прочитати статтю в газеті.

5. Степан зацікавився творчістю Назарія Яремчука й вирішив разом із дідусем відвідати у Вижниці музей-садибу співака. О котрій годині вони мають приїхати у місто, якщо відомо, що орієнтовний час у дорозі — 1 год 25 хв, а виїхали вони з Чернівців о 9 год 10 хв?

6. Пригадай правила поведінки в музеї. Визнач, які судження істинні, а які — хибні. Кожне хибне висловлювання перетвори на істинне.

- ☀️ У музеї можна голосно розмовляти.
- ☀️ Під час екскурсії треба вимкнути мобільний телефон.
- ☀️ Без дозволу не можна торкатися експонатів.
- ☀️ У музеї не забороняється вживати їжу та напої.

7. У чому твоя неповторність? Розкажи.

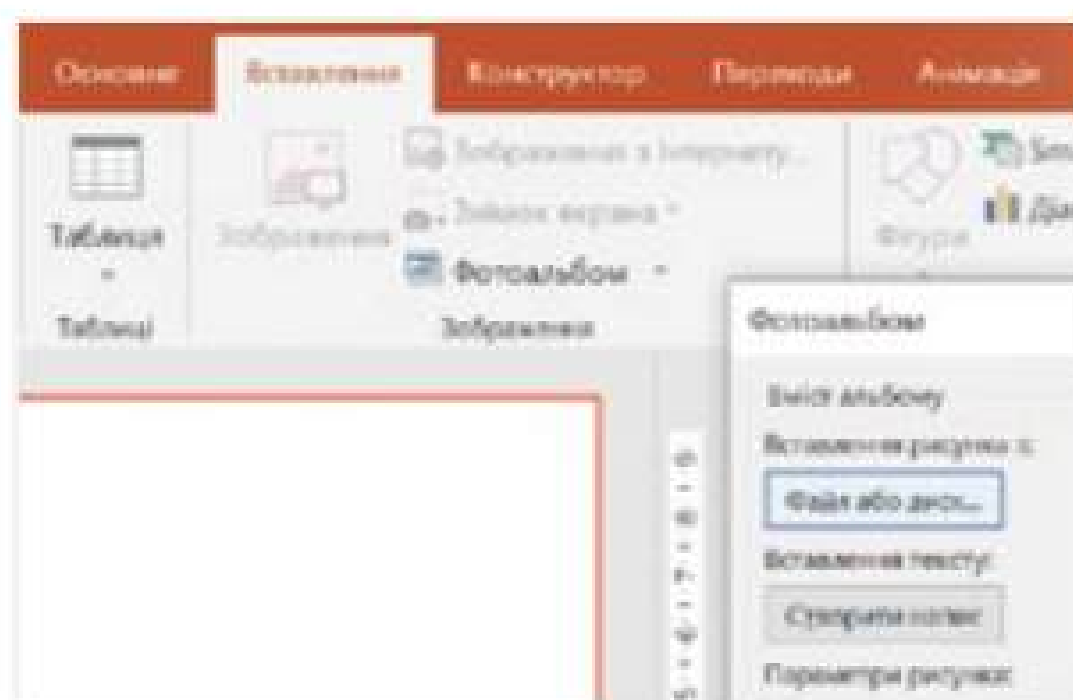
8. Готуючись до Дня матері, Оксанка вирішила виготовити електронний фотоальбом із матусиних фотографій. Ось за яким алгоритмом вона працювала. Розглянь його.

1. Відкрий програму **Microsoft PowerPoint**.

2. Обери на **Стрічці** вкладку **Вставлення**.

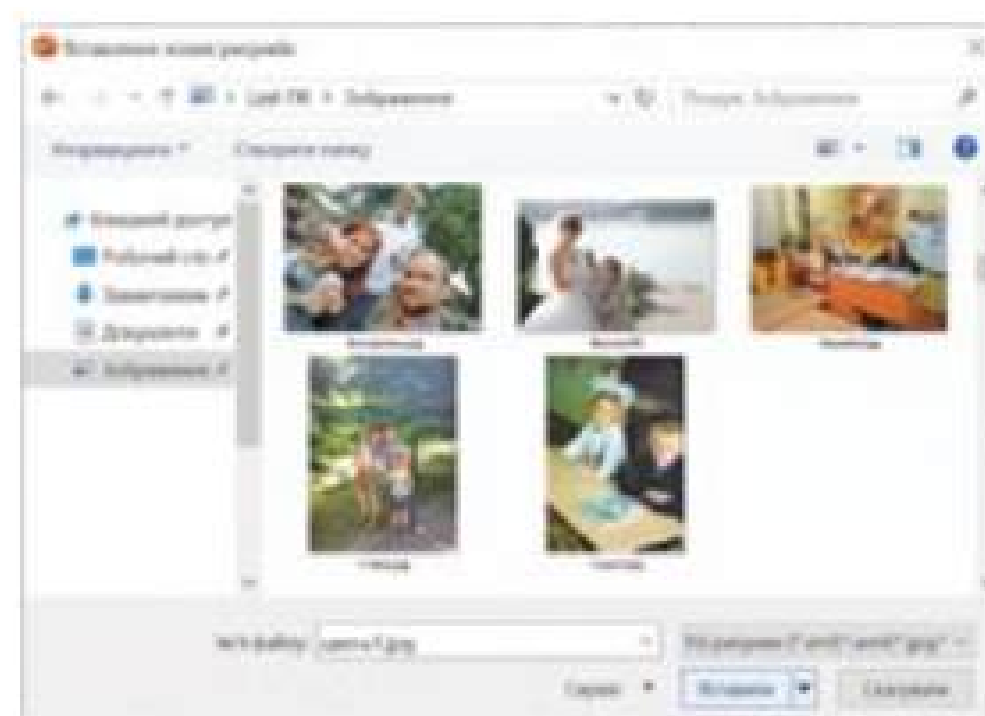

3. Натисни кнопку **Фотоальбом** з групи **Зображення**.

4. Натисни у вікні **Фотоальбом** кнопку **Файл або диск**.

5. Обери у вікні **Додавання нових малюнків** місце збереження файлів з фотокартками та виділи потрібний файл.

6. Натисни кнопку **Вставити**.

7. Повтори пункти 3–6 для вміщення до фотоальбому бажаної кількості зображень.

8. Натисни кнопку **Створити**.

9. Оформи титульний слайд.

9. Пригадай окремі факти своєї біографії. Перекажи їх. За бажанням створи власний електронний фотоальбом.

Що в мене спільного з моїми родичами?

1. Жевжики довідалися, що в Чернівецькій області є Хотинська фортеця. Її збудували понад 700 років тому. Нині цю історичну пам'ятку вважають одним із семи чудес України.

Подивися відео про Хотинську фортецю. Який факт вразив тебе найбільше?

2. У Хотинській фортеці знімають історичні фільми і проводять фестивалі. Дізнавшись про це, Юрко попросив тітку Орису поїхати з ним до Хотина. Вона працює вчителькою математики, а хлопчик захоплюється логічними задачами. В автобусі тітка запропонувала Юркові виконати завдання. Спробуй і ти впоратися з ними.

- ☀ Три подруги – Оля, Леся й Ганнуся – розфарбували малюнки олівцями трьох кольорів: червоним, синім, зеленим. Оля розфарбувала не червоним і не синім олівцем, Ганнуся – не синім. Яким олівцем розфарбувала свій малюнок кожна з дівчаток?

- ☀ Накресли 5 відрізків так, щоб кожний наступний відрізок був на 3 см коротший, ніж попередній, а довжина останнього дорівнювала 1 см. Якої довжини буде перший відрізок? А решта?

3. На підлозі автобуса Юрко побачив купюри. Як має вчинити хлопчик? Змодельуйте в класі таку ситуацію.

4. Сергій з батьком захоплюються велопрогулянками. У вівторок вони каталися на Театральній площі в Чернівцях. До них підійшла дівчина й подала **флаєр**. Продовж діалог, який міг би відбутися між родичами.

Тату, ти казав, що треба замінити вікна.

Тут є номер – зателефонуй.

...

...

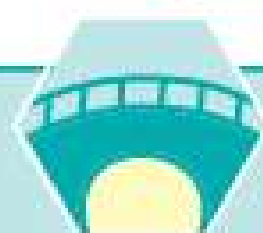
Поміркуй, чи до кожної реклами варто дослухатися. Чому?

5. Христина та її дідусь багато читають. А чи любиш читати ти? Створи рекламу своєї улюбленої книжки і презентуй її у класі.

Пам'ятка “Як створити рекламу”

- ☀ Придумай коротке, цікаве, зрозуміле повідомлення, що спонукає до дій.
- ☀ Використовуй якомога більше ілюстрацій.
- ☀ Вигадай девіз (слоган).

6. Дмитро розпитав бабусю про попередні покоління їхнього роду, про те, які захоплення мали вони. Почуте хлопчик оформив у вигляді газети.

7. Розпитай рідних, що вони робили на дозвіллі в дитячі роки. Що є спільного з твоїм відпочинком?
8. Оформи результати власного дослідження у вигляді стінгазети. Презентуй її в класі.
9. Мама навчила Христину, як можна виростити кімнатну фіалку з листка. Які ще способи розмноження рослин тобі відомі? Розкажи.

Розмноження рослин

Насінням

Стебловими
живцями

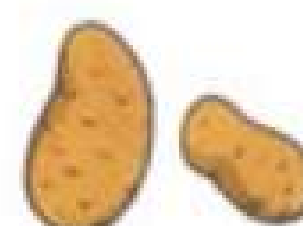
Листковими
живцями

Вусами

Цибулинами

Бульбами

Дізнайся, чому потрібно добре готуватися до подорожі.

- ⚙ Чим може загрожувати недбала підготовка?
- ⚙ А як ти готуєшся до активного дозвілля? Розкажи.

Навіщо тобі стільки рідкого мила?
Плануєш генеральне прибирання?

А от і ні! Готую розвагу для свята.

НЕЗВИЧАЙНІ МИЛЬНІ БУЛЬКИ

Матеріали та обладнання

Трубочка для видування мильних бульбашок,
розчин для створення бульбашок (виготов за рецептом),
широка мілка посудина, серветка.

Рецепт 1

- ☀ Вода – 2 склянки;
- ☀ рідке мило – 1 склянка;
- ☀ гліцерин – пів склянки.

Рецепт 2

- ☀ Вода – 1 склянка;
- ☀ рідке мило – 1 склянка;
- ☀ цукор – 2 чайні ложки.

Переглянь відео за посиланням.
Проведи досліди, які запропонувала дівчинка.

svitdovkola.org/3/media10

Хід досліду

1. Налий у тарілку розчин для створення бульбашок, аби він покрив дно на 2-3 мм.
2. Видуй велику мильну бульбашку.
3. Трубочкою обережно проткни бульбашку, що утворилася, і видуй у неї другу.

Найбільший скарб

– Чернігівщина! – захоплено вигукнула Брунька. – Тут на нас чекає останнє завдання!

– Мабуть, найважливіше! – зауважив Номул.

– І найцікавіше! – підсумував Пузлик. – Порт у скрині показує обличчя щасливих українців.

– Як гадаєте, чи легко буде їх знайти?

– Побачимо. Беріть камери, шукатимемо втрюх!

Першим, кого зустріли жевжики, був дідусь, який зі стурбованим обличчям крокував на зупинку автобуса. Жевжики презирнулися: “Не схожий на щасливого”. Але тут у наплічнику дідуся задзвонив телефон. Побачивши на його екрані обличчя кирпичного хлопчика, дідусь усміхнувся. Жевжики клацнули камерами.

– Богданчику, онуче, привіт! Як справи?

Потім жевжики зустріли багато різних людей: заклопотаних, утомлених, усміхнених, замислених. Траплялися люди зажурені. Але були й щасливі. Радів пан Марат, що лелеки повернулися до гнізда. Була щаслива пані Галина, що її книжку вже завезли до книгарень. Раділи учні 3-го класу, що добре впоралися із завданнями. А жевжики робили знімки й теж раділи.

☀ Що дає тобі відчуття щастя? А твоїм рідним і друзям?

☀ Чи можна бути щасливими щомиті? Чому?

☀ Поспостерігай за людьми довкола. Чи багато серед них щасливих? Як ти їх вірізняєш з-поміж інших?

Яку людину називають гідною?

1. Жевжики зупинилися біля входу до скверу імені Богдана Хмельницького, що в Чернігові, і побачили афішу. Про що вони дізналися, прочитавши її? Розкажи.

Свято сім'ї

15 травня о 16:00.
Сквер ім. Б. Хмельницького

Ігри та майстер-класи.

Ярмарок сувенірів і смаколиків.

Шоу мильних бульбашок.

Правове та психологічне консультування.

2. Вигадай невелику історію від імені одного з персонажів (дівчинки, насмішника, перехожого) про те, що зображено на малюнку. Що передувало цим подіям? Як вони можуть розгортатися далі?

3. Віднови вислів. Поясни, як ти його розумієш.

до тебе.

так,

Стався

ставилися

до людей

вони

щоб

як хочеш,

4. На “Святі сім’ї” дітям запропонували майстер-клас із виготовлення родинного дерева. Зроби власне деревце за інструкцією.

Матеріали та обладнання

- ☀ Дротинка для плетіння з бісеру;
- ☀ ножиці;
- ☀ намистинки і паєтки-листочки;
- ☀ пластилін або гіпс;
- ☀ блискуча фарба чи глітер.

Якого кольору “плоди” твого деревця? Ти обрав / обрала однакові чи різні намистинки? Чому?

5. На майстер-класі Варя не захотіла робити гілочку, яка символізує її молодшу сестричку Іринку, бо вчора вони посварилися. Чи правильно вчинила дівчинка? Чому?

6. Під час шоу мильних бульбашок Максима ненароком зачепив одноліток. Хлопчик замахнувся, аби вдарити кривдника. Сформулюй, у чому полягає провина кожного з учасників ситуації. Чи поділяєш ти думку, що кожна людина має демонструвати приклад гідної поведінки, незважаючи на обставини?

7. Готуючись до ярмарку смаколиків, Маринка й Семен спекли кекси. З однієї порції тіста в них вийшло 18 штук. Скільки кексів діти понесли на ярмарок, якщо вони замісили дві порції тіста і пригостили смаколиками всіх членів своєї родини: маму, тата, бабусю й меншого братика?
8. Пригадай ситуацію, коли було порушене твоє або чиєсь право на шанобливе ставлення. Як ти повівся / повелася? Чи вдалося вийти із ситуації з честю? Розкажи.

**Якщо порушуються права дитини,
ти можеш звернутися до:**

- ☀ служби у справах дітей;
- ☀ закладу соціального захисту дітей;
- ☀ центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- ☀ поліції;
- ☀ закладу освіти.

9. Довідайся, чи є відповідні служби у твоєму населеному пункті, дізнайся номери телефонів.

Навіщо та як допомагати іншим?

1. Перлиною Чернігівщини є притока Дніпра – річка Десна. На жаль, вона сьогодні не в найкращому стані. Учні Со-
сницької школи вирішили долучитися до Всеукраїнської
акції “Врятуй свою річку” і обговорювали, що вони можуть
зробити. Доповни їхні міркування власними.

Створити відеоролик
із соціальною рекламою.

Очистити береги від сміття.

?

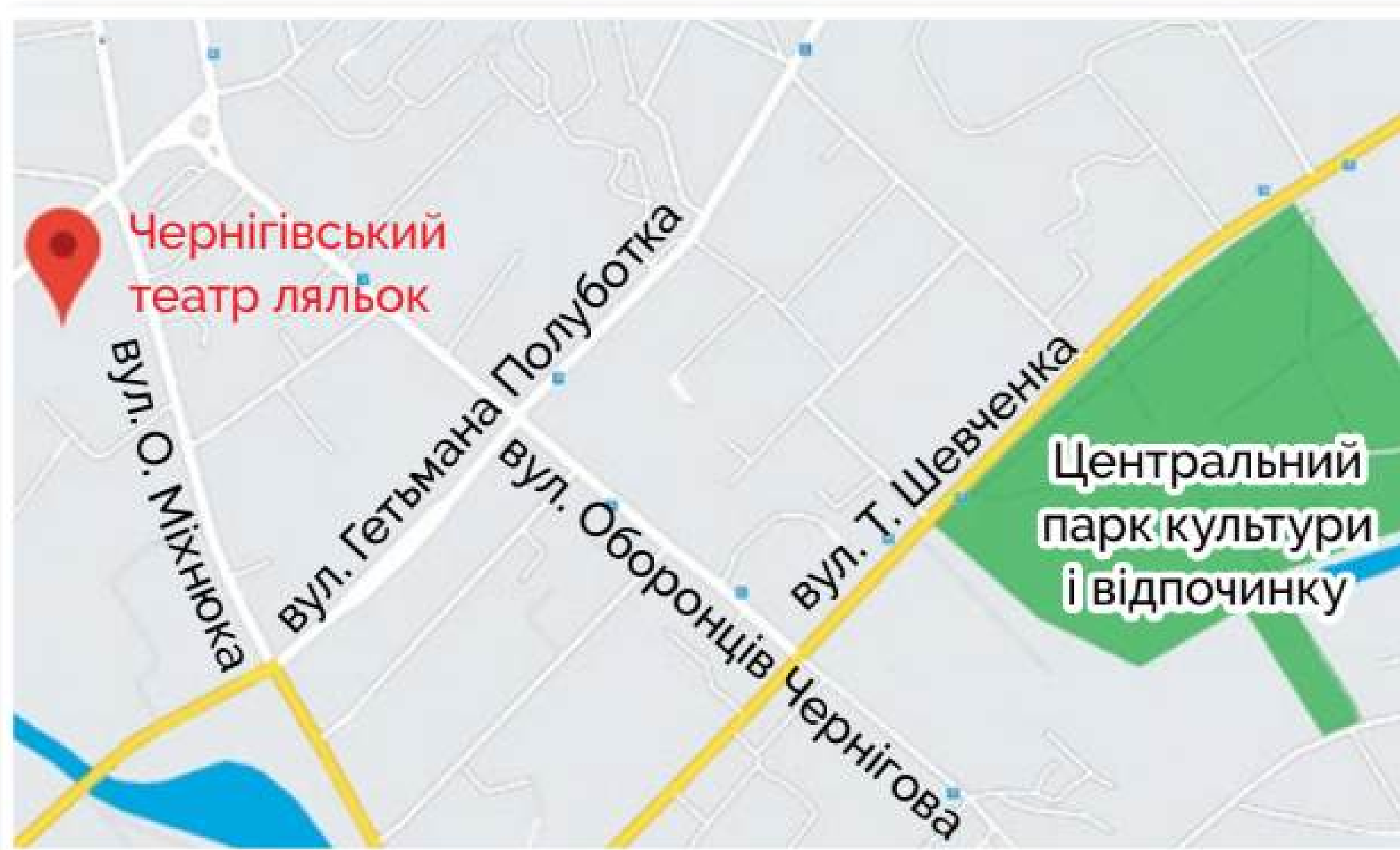
2. Підготуйте проєкт про очищення водойми, яка є у ва-
шому населеному пункті (річка, джерело, озеро, ставок).
Обґрунтуйте доцільність вашого проєкту, відповідаючи
на запитання.

- ⚙ Яку проблему проєкт допоможе розв'язати?
- ⚙ Що має бути його кінцевою метою?
- ⚙ Що саме ви робитимете, аби досягти цієї мети?
- ⚙ З яких етапів складатиметься ваш проєкт? Як ви діятимете на кожному етапі?
- ⚙ Які терміни виконання проєкту?
- ⚙ Хто за що відповідатиме?

3. Оксанка дуже цінує час, який вона проводить зі своїм молодшим братиком Остапчиком. Вони вирішили разом піти до Чернігівського театру ляльок імені Олександра Довженка на виставу “Зайчикові знахідки”. Опиши маршрут дітей, які зараз у Центральному парку культури і відпочинку.

4. Що цінного ти зробив / зробила сьогодні для своїх рідних, знайомих?
5. Петро мав зустрітися зі своїм дядьком — артистом чернігівського ансамблю пісні й танцю “Сіверські клейноди”. Біля переходу він побачив дівчинку, яка потребувала допомоги. Петро перевіз її через дорогу.

Чи можна назвати Петра волонтером? Чому?

6. Чи можеш ти бути волонтером? Обґрунтуй свою думку.

Підсумуй вивчене за рік

Протягом року ти разом із жевжиками мандрував / мандрувала Україною. Пригадай, що ти дізнався / дізналася про нашу державу.

1. У якій області тобі було найцікавіше мандрувати? Чому?

2. Якби тобі випала нагода поїхати до однієї з областей, яку б ти обрав / обрала? Чому? З ким тобі хотілося б здійснити цю подорож?
3. У якій області живеш ти? Покажи її на мапі України.
4. Усно опиши віртуальну подорож до одного з об'єктів культурної спадщини рідного краю. За можливості проілюструй світлинами.
5. Під час канікул Дарина їде з бабусею у Карпати. Поїздка запланована на 29 липня. Чи встигнуть вони повернутися додому до Дня Незалежності України, якщо відпочинок триватиме 25 днів?

Липень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Серпень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

6. Розглянь символи України. У які групи їх можна об'єднати? Назви ці групи.

7. Продовж речення усно.

- ☀ Україну омивають ... і ... моря.
- ☀ Найбільша річка України – ... .
- ☀ На території нашої держави є озера: ... .

8. Уяви собі, що влітку до тебе приїдуть гості з іншої країни. Якими національними стравами ти їх пригощатимеш? Розкажи.

9. Після мандрівки Україною учениця 3-го класу написала розповідь. Прочитай її. Сформулюй запитання за змістом твору. Постав їх у класі та послухай відповіді.

Моя Батьківщина – Україна

Вона велика й прекрасна. Тут є моря, гори, степи, ліси. Українці дуже люблять свій край, захищають його від загарбників, дбають про довкілля.

Я хочу, щоб в Україні завжди був мир. Щоб зруйновані міста й села були відбудовані, у лісах було безпечно, а повітря було чистим.

Наша країна має давню і славну історію. Мені цікаво дізнаватися про козаків, про воїнів ЗСУ та волонтерів.

10. Напиши свою розповідь про Україну. За бажанням намалюй ілюстрацію. Презентуй роботу в класі.
11. Прочитай уривок вірша. Які почуття та емоції він викликав у тебе? Розкажи.

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...

В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.

Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Володимир Сосюра

12. Завершуючи навчання у 3-му класі, учні вирішили всі разом сфотографуватися й помістити світлину в рамку, яку самі й виготовили. Зроби за інструкцією таку рамку для спільної фотографії.

1. Обери фотографію. Виріж із цупкого картону основу для рамки, ширшу від світлини на 2-3 см. Приклей фото на основу.
2. Прикрась рамку на власний смак.
3. Виготов підставку із цупкого картону.
4. Приклей її зі зворотного боку рамки.
5. Поекспериментуй з формою рамки.

13. Що для тебе важливо, коли ти виконуєш завдання?

14. У виконанні яких завдань тобі треба ще повправлятися? Чому? Як саме ти це робитимеш?

Веселка щастя

Ось у скрині лежали всі знахідки. Брунька сяяла, Пузлик, навпаки, сумовито позирав у вікно, відчуваючи завершення пригоди. Номул тримав курс “На базу”.

Дід Оксенник здалека почув шум жевжогохода й замислено всміхнувся.

– Хоч мені вже не 100 років, а чари таки вдалися...

Ось жевжики вистрибнули на землю, а дід простягнув їм велику зморшкувату долоню.

– Ви – справжня команда! Сміливі, розумні, цілеспрямовані. Дивіться й відчувайте!

Оксенник заплющив очі й промовив чарівні слова. На галявині знову виростили квіти-капсули. Жевжики зайняли свої місця, а скриня відчинилася. З портів по черзі виринали всі знахідки й поєднувалися в дивовижний вир. Він плавно здіймався вгору, до самих хмар і навіть вище. У цей момент над усією Україною засяяла яскрава веселка. Кожен, хто побачив її, зрозумів, що щасливий.

- ☀ Які почуття сповнюють тебе? Радість, що жевжики впоралися із завданням, чи сум, що пригоди скінчилися?
- ☀ Яка пригода запам'яталася тобі найбільше? Чому? Розпитай однокласників та однокласниць, що вразило їх.
- ☀ Що нового ти дізнався / дізналася про свою Батьківщину, читаючи казку “Веселка щастя для України”?

Як ми зростали

1. Візьми обидві частини підручника, за яким ти вчився / вчилася цього року, погортай їхні сторінки й пригадай:

- ☀ що тебе найбільше зацікавило;
- ☀ над чим було складно працювати;
- ☀ яку групову роботу ти вважаєш найвдалішою;
- ☀ які вміння стали тобі у пригоді;
- ☀ якими порадами ти вже скористався / скористалася;
- ☀ про що тобі хочеться дізнатися більше.

2. Оціни свою роботу впродовж цього навчального року і зроби плакат про свої успіхи.

СЛОВНИК

А **Акúстика** (с. 76) — чутність звуків у якому-небудь приміщенні (театральній залі, соборі тощо).

Атмосфéра (с. 89) — газова оболонка Землі, що під дією сили тяжіння обертається разом з нею.

Б **Бúлінг** (с. 26) — цькування, знущання, насміхання над одним із членів колективу.

Бьóрдинг (с. 42) — спостереження за птахами.

В **Відслóнення** (с. 97) — камені або скелі, що “виринули” на земну поверхню.

Волонтéр (с. 133) — людина, яка добровільно і безоплатно робить щось для суспільства, організації чи іншої людини.

Г **Гра́фік** (с. 90) — у математиці означає зображення за допомогою ліній зміни показників різних явищ, процесів тощо.

Д **Дискúсія** (с. 46) — доброзичливе обговорення якогось проблемного питання.

Е **Етнографі́чний** (с. 68) — народознавчий; той, що стосується досліджень культури і побуту народів.

Ете́р, ефі́р (с. 50) — передавання телевізійної чи радіопрограми за допомогою радіохвиль або інтернету.

З **Зака́зник** (с. 97) — територія, на якій взято під охорону рослини, тварин та інші природні ресурси, заборонено полювання.

Зум (с. 42) — здатність пристроїв (фотоапарата, бінокля тощо) збільшувати зображення об'єктів.

К **Каньйо́н** (с. 97) — глибока ущелина, зазвичай вимита річкою.

Квілінг (с. 61) — мистецтво виготовлення плоских або об'ємних композицій зі скручених у спіралі смужок паперу.

М **Мо́лекула** (с. 108) — найменша частинка речовини, що зберігає її властивості. Складається з атомів.

О **Орніто́лог** (с. 42) — фахівець, що досліджує птахів.

П **Прові́зор** (с. 49) — аптекар, фармацевт.

Р **Ра́діозо́нд** (с. 92) — прилад для вимірювання метеорологічних показників атмосфери й одночасного передавання результатів цих вимірювань за допомогою радіохвиль.

Ра́діохви́лі (с. 50) — явище, яке використовують для бездротового передавання сигналів: музики, мови, зображень.

С **Світо́вий океа́н** (с. 23) — водна оболонка Землі, сукупність океанів, морів, заток, приток і річок.

Сколіо́з (с. 40) — викривлення хребта, що може призвести до захворювання внутрішніх органів.

Супу́тник (с. 50) — природний чи створений людиною об'єкт, який рухається навколо планети або зорі.

Супу́тникова антéна (с. 50) — спеціальне обладнання для приймання і передавання телевізійних сигналів зі штучного супутника або на нього.

Т **Тві́стинг** (с. 11) — створення фігур із повітряних кульок.

Терико́н (с. 6) — штучний насип порожніх порід, витягнутих при підземній розробці покладів вугілля та інших корисних копалин.

Ф **Фла́єр** (с. 123) — рекламна листівка.

Ц **Цита́та** (с. 24) — точний, дослівний уривок з якого-небудь тексту.

ТЕМА 5. СВІТ НЕВІДОМИЙ 4

Пригода перша. Білий світ 6

Чому дещо нам не відоме? 7

Як сприймати невідоме? 10

Досліджуємо разом. Голоси вітру 14

Пригода друга. Морські турботи 16

Чи багато невідомого навколо? 17

Чи може відоме стати невідомим? 20

Як пізнавати невідоме? 22

Підсумуй вивчене 24

ТЕМА 6. СВІТ НЕВИДИМИЙ 26

Пригода перша. Жевжики-рятувальники 28

Як побачити невидимий світ? 29

Які невидимі зв'язки є у природі? 32

Пригода друга. Дорогою ціною 36

Яку невидиму силу має слово? 37

Як невидиме може стати видимим? 40

Досліджуємо разом. Спостереження за пташками 42

Пригода третя. Згода – будує, незгода – руйнує 44

Якою інформацією можна ділитися? 45

У чому сила подорожника? 48

Чому я злюся та як прожити цю емоцію? 52

Підсумуй вивчене 54

ТЕМА 7. ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ 56

Пригода перша. Аварія 58

Що приховує яблуко? 59

Що приховує довкілля? 62

Пригода друга. Сучасні кобзарі 66

Що зберігає історичну пам'ять? 67

Що допомагає людині захищати себе? 70

Досліджуємо разом. Вирощування квасолі 72

Пригода третя. Весняні радощі	74
Кому відомі приховані можливості об'єктів?	75
Які лайфхаки допомагають навчатися?	78
Як поставити мету та досягти її?	82
Підсумуй вивчене	84

ТЕМА 8. ПОГОДА .....

Пригода перша. Диво-зернятко	88
Що таке погода?	89
Як синоптики визначають погоду?	92

Пригода друга. Перо лелеки	96
Які рослини і тварини "передбачають" погоду?	97
Як погода впливає на настрій?	100

Досліджуємо разом. Надійний сховок

Гігрометр із шишки	102

Пригода третя. Золоте й солодке	104
Які природні явища бувають небезпечними?	105
Що робити, коли надворі дощ?	108
Чому веселка з'являється лише після дощу?	112

Підсумуй вивчене	114

ТЕМА 9.Я – ЛЮДИНА .....

Пригода перша. Душа народу	118
У чому моя неповторність?	119
Що в мене спільного з моїми родичами?	122

Досліджуємо разом. Незвичайні мильні бульки	126

Пригода друга. Найбільший скарб	128
Яку людину називають гідною?	129
Навіщо та як допомагати іншим?	132

Підсумуй вивчене за рік	134

Пригода третя. Веселка щастя	138
Як ми зростали	139

Словник	140

Етапи дослідницької роботи

Привіт! Нумо досліджувати все цікаве!

1

Постановка проблеми
(вибір теми дослідження).

2

Висування гіпотез (припущень).

3

Вибір способу проведення дослідження.

4

Проведення дослідження (збір матеріалу).

5

Узагальнення результатів дослідження.

6

Оформлення матеріалів дослідження
у вигляді освітнього продукту.

7

Презентація результатів
дослідницької роботи.

ЗБЕРИ ЗНАХІДКИ

